

VÄNERSBORGS SÖNERS
GILLES

ÅRSSKRIFT
1964

Trettiotredje årgången

TIDSKRIFT FÖR
VÄNERSBORGS MUSEUM

Historien bakom herr Gyldenlöves klocka

Anteckningar om Vänersborgs erövring och
ödeläggande 1676

Steg för steg och varv för varv tar vi oss upp för de knarrande trätrapporna i tornet till Vor Frelzers kirke på Christianshavn i Köpenhamn och därunder sjunker gator, kanaler och hustak allt djupare ner. Genom östra tornväggens fönstergluggar blänker Öresund och därbortom skymtar den svenska kustlinjen. Till tornets topp är det drygt 400 trappsteg, men efter ungefär halva den sträckan når man en tornkammare, där ett antal av kyrkans äldre klockor är undanhängda. Bakom ett kraftigt ståltrådsnät hänger också denna 1600-talskyrkas första storklocka, vars historia har en stark anknytning till Vänersborg. En inskription ¹⁾ runt kanten på kyrkklockan ger besked om dess dramatiska historia:

"Fra Solens opgang alt intil Nedergangen vare Herens navn lovet. 1676 taget udi Wenners Burg af Norges Riges Stadtholder og Genneral Feldt Marschall Ulrich Friedrich Güldenløw og givet til Christianshavns nye Kirke".

Klockan i tornet till denna praktfulla köpenhamnska kyrka är alltså ett krigsbyte från kriget mellan Sverige och Danmark 1675—1679. I historieböckerna är det mest känt som "skånska kriget".

De krigshändelser som under detta krig utspelades i Västsverige — och alltså berörde Vänersborg — kallades "Gyldenlövefejden" efter den i citatet ovan nämnde härföraren över de fientliga styrkorna. (Anmärkningsvärt nog är denna fejd och striderna på detta frontavsnitt mycket sparsamt nämnda i litteraturen, medan däremot de väl så lokala snapphanefejderna söderut blivit mycket omskrivna. Ett så populärt verk som Grimbergs "Svenska folkets underbara öden" omnämner i sin senaste upplaga Gyldenlövefejden endast i en bildtext).

1) Enligt V. Hermansen, Københavns gamle kirker. Köpenhamn 1932.

Vor Frelzers kirke pryds av ett av Köpenhamns mest unika torn; i korkskruvspiral löper en utvändig trappa runt tornets övre hälft och ger hela byggnaden ett karakteristiskt utseende. Ulrik Frederik Gyldenlöve — som vid tiden för detta krig var dansk ståthållare i Norge — var utomäktenskaplig son till Frederik III och halvbror till Christian V, vilken personligen lade grundstenen till kyrkan 1682. Då Gyldenlöve i likhet med andra danska stormän skulle bidra med en gåva till den nya kyrkan, valde han att skänka en mycket lämplig present, kyrkklockan som hans trupper under "Gyldenlövefejden" lagt beslag på i Vänersborg efter stadens erövrande vid midsommartid 1676. Kuriöst nog fick denna från Sverige rövade kyrkklocka ringa från tornet i Vor Frelzers kirke för första gången i sorgeringningen i november 1693 över den svenska drottningen Ulrika Eleonora, halvsyster till Gyldenlöve.

Sedan några tiotal år har "svenskeklodden" inte varit i bruk i Vor Frelzers kirke. Under de nära 300 år som förflutit sedan klockan togs som krigsbyte har den blivit omgjuten tre gånger. Första gången samma år den skänktes till kyrkan, alltså 1682, samt därefter 1745 och senast 1889. Såvitt man vet hade klockan ursprungligen gjutits 1659²⁾ för den kyrka som detta år var under uppförande i Vänersborg. Den inskription klockan erhöll då den göts för kyrkan i Vänersborg löd enligt en uppteckning³⁾:

"Ifrañ Solenes uppgång alt til nedergången vare Herans namn lofvadt. A. 1659. D. Psal. IB. JHS. K.H.S. — J.S.K. P.J.S.H. Borgm. JFSK. M.B. D.H. B.R. S.E. S.G. P.S. År + gutin + jempte + desse + medh + gemene + mans + omkostnadh + Denna + klockan + G + I + W + B + V. Pundh."

Den första raden är hämtad från Ps. 113, där det i vers 3 med nuvarande översättning heter: "Från solens uppgång ända till dess nedgång vare Herrens namn högtlovat". De övriga tecknen i inskriptionen verkar något kryptiska. Tydligt är dock att "A.

2) Bertel Hallberg uppger i Bidrag till Vänersborgs kyrkas historia till år 1777, i Vänersborgs Söners Gilles årsskrift 1933, att den nya kyrkklockan ännu 1660 inte fanns i staden.

3) Efter O. Nielsen og P. Købke, Vor Frelzers Kirke i Kjøbenhavn, Köpenhamn 1896.

"Herr Güldenlews Klokke" som nu hänger i Vor Frelses kirke i Köpenhamn, sedan den tagits som krigsbyte i Vänersborg under Gyldenlövefejden 1676.

1659" anger "tillverkningsåret". Förf. har rådfrågat vårt lands främste expert på kyrkklockor, teol. dr Mats Åmark i Uppsala, vilken framfört den förmodan ⁴⁾ att de därpå följande bokstäverna skall tydas som Davids Psalm 113. "IB" skulle alltså ha varit siffrorna 113, men förvanskats till bokstäver. Raderna av bokstäver i fortsättningen är av allt att döma givarnas initialer. Enligt dr Åmark förekommer detta ofta på gamla kyrkklockor. Den mening som följer efter initialerna stöder också denna teori. Slutligen ytterligare en upplysning som rör själva gjutningen: "G + I + W" skall uppenbarligen utläsas som "gjuten". Fortsättningen är nu obegriplig, men avser antagligen någon viktangivelse.

RIVNA SEGERTECKEN

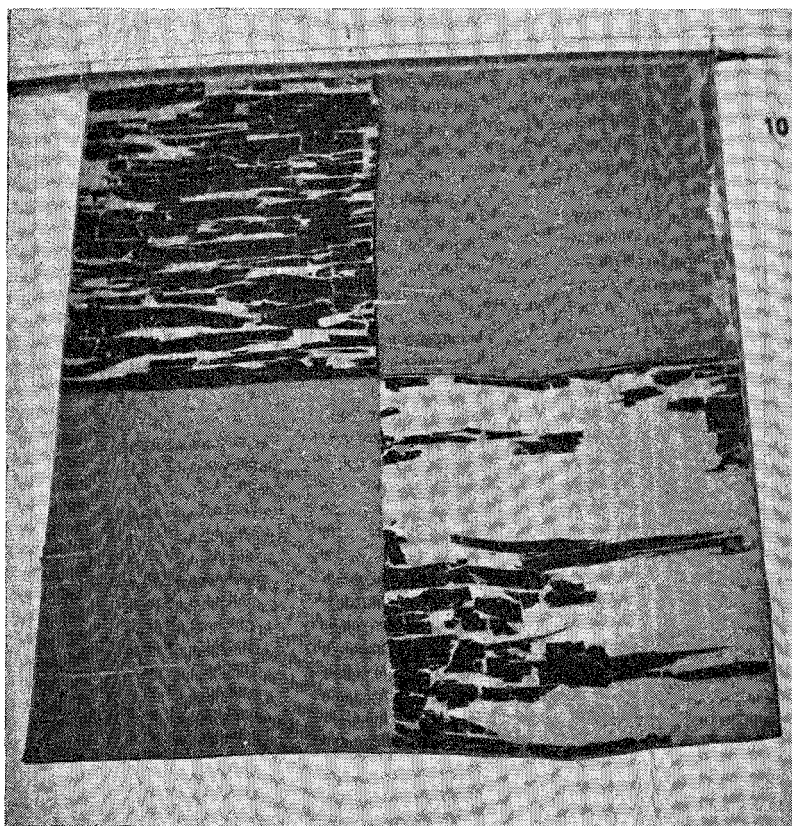
I Köpenhamn är det inte endast Vänersborgs forna kyrkklocka som är ett ovedersägligen dokumenterat minne från krigshändelserna för snart 300 år sedan. I Tøjhusmuseet, som är den danska motsvarigheten till vårt Armémuseum, finns bevarade ett par "rivna fanor, slitna segertecken" som de anfallande norsk-danska truppena erövrade från de svenska styrkorna som försvarade Vänersborg under Gyldenlövefejen.

En dunkel uppgift hade pekat på att några av Gyldenlöve vid Vänersborg erövrade regementsfanor skulle finnas i Tøjhusmuseets samlingar. På måfå strövade jag omkring över det knaggliga tegelgolvet i den gamla arsenalbyggnaden, där väggarna pryds av erövrade fanor och standar. Med behjärtat bistånd av en vänlig "museumsbetjent" fann jag efter en stunds sökande en av de fanor jag letade efter. Vaktmästaren var mycket välvillig då det gällde att hjälpa en svensk tillrätta. Förklaringen till hans mysande tillmötesgående fann jag snart; detta var dagen efter det att danskarna blivit slagna i fotboll av de svenske och mannen på museet fann nu ett tillfälle till tröst genom att påpeka att det minsann fanns en tid då det var danskarna och det danska kämpahumöret, som hade hand om initiativet och segrarna i Norden!

Över en glasmonter hängde den fana jag sökte, registrerad som nr 10 i samlingarna och försedd med anteckningen att den er-

4) Meddelat i brev till förf. 22 febr. och 16 mars 1963.

övrats vid Vänersborg den 26/6 1676 och att den tillhört "Westgöta-Dals Sexmännings Regemente". Fanan är verkligen illa medfaren och har förstärkts genom uppfodring på vit lärft. Den ursprungliga fanduken är svart och gul, indelad i fyra fält, ord-

En av de fanor som Gyldenlöve erövrade under striderna om Vänersborg och som nu förvaras i Tøjhusmuseet i Köpenhamn. Den uppges ha tillhört Västgöta-Dals sexmänningar, d.v.s. reservtrupper.

nade skiftesvis så att den övre gula och den nedre svarta sitter vid fanstången. Hela fandukens mått är $1,8 \times 2$ meter och längden på fanstången är 2,28 m. Fanstången krönes av en förgylld spets, som är 19 cm lång och prydd med ett dubbelt C — Karl XI:s namnchiffer.

Förutom den uppsatta fanan har Tøjhusmuseet ytterligare en likadan fana, den är dock i så dåligt skick att den inte kan ställas ut, utan är magasinerad.

Enligt en personlig rapport från Gyldenlöve till Christian V skulle inte mindre än nio svenska fanor erövrats vid drabbningarna kring Vänersborg ⁵⁾. Det heter där bl. a.: "Tillige legger jeg alle-runderdanigst 9 Faner af det Westgothske Regiment, hvilke jeg, nest Guds Hielp, med første Leylighed skal afsende till Kiøbenhavn, for Eders Kongelige Majestæts Födder".

Enligt en närmare beskrivning skulle av dessa fanor åtta vara svart-gula och en grön. Gyldenlöves angivande att fanorna erövrats från "det Västgötska regementet" är knappast korrekt, bl. a. av den anledningen att det fanns flera västgötaregementen att välja på. Bara en mindre del av den svenska krigsmakten låg här vid den västra gränsen vid tiden för det dansk-norska angreppet mot Vänersborg via Bohuslän. Huvudarmén kämpade i Skåne, där danskarna samtidigt gjort invasion, och dessutom låg ett antal bataljoner i de svenska besittningarna vid Bremen och i Pommern. Västgöta rytteriregemente låg huvudsakligast i Skåne, där också Västgöta-Dals regemente hade en stor del av sitt folk. Västgöta-Dals sexmänningar var inkallade reservtrupper, förmodligen uttagna från trakten kring Vänersborg och Dalsland. Dessa uttogs genom att sex gårdar gemensamt utrustade en man (därav namnet).

Förmodandet att den ännu bevarade fanan tillhört sexmänningarna stöds bl.a. av en brevväxling mellan Karl XI och Krigskollegium under februari 1676. Vid denna tid vistades kungen i Vänersborg, där han bl. a. påskyndade befästningsarbetena i staden och förberedde krigshandlingarna mot Danmark, som i slutet av augusti 1675 förklarar Sverige krig. En av de sista dagarna av januari 1676 hade en kurir kommit till Vänersborg från Stockholm och bl. a. medfört fanor åt garnisonen i staden. I ett

5) Rapportens fullständiga titel: "Allerunderdanigste Relation til Hans Høye Majestet aff Danmark och Norge paa huad maade høystbemeldte hans Kongl. majestets stadtholder oc general ofver Armeen i Norge Hans Høye Excellentz Ulrich Friedrich Gylden-Løwe hafuer bemectiget sig den bye Oddevald saavel den bye oc Festning Vennersborg, sampt een affridzning paa bemeldte festning och dens situation". (Se vidare nedan not 18 på sidan 23).

brev daterat Vänersborg den 1 februari skriver kungen till Krigskollegium att han mottagit fanorna, men att de fanor vilka var avsedda för Västgöta-Dals regemente saknades. Majestätet begärde att man "strax medh en annan Express de samma hitj neder sände".

För att ingen förväxling skulle uppstå med andra fanor underströk kungen att "på dhett I icke måtte taga dhe orätte lähre I achta, att dhe äre fördhelte i fyra swart och Guhla Ruthor". Livfanan, skulle, förordnade kungen, vara "hwijt medh Dahls Wapn och dhe andre 7 medh fyra Ruthor Svarta och Gula, samma DahlWapnet mitt uthi".

Eftersom de i Köpenhamn förvarade fanorna saknar Dalslands vapen, den röda oxen, kan de alltså knappast ha tillhört regementet, men väl sexmanningarna. Detta visar också att det var reservtrupper som deltog i Vänersborgs försvar, vilken kan förklara den för svenskarna mycket olyckliga utgången av drabbningarna.

FEJDEN OCH DESS HÄRFÖRARE

Det krig under vilket Vänersborg erövrades och skövlades hade som nämnts inletts på sensommaren 1675. Krigsutbrottet var länge väntat; danskarnas missnöje med fredsavtalet i Roskilde, då Danmark hade ålagts att återlämna Skåne, Halland, Blekinge och Bohuslän till Sverige hade i hög grad underblåst revanschbegäret. Guvernören över Bohuslän, Harald Stake, hade redan i slutet av 1674 rapporterat om mönstringar av norska trupper helt nära gränsen mot Sverige. En stor del av den svenska hären låg i Tyskland och skyddade de svenska besittningarna där. Efter krigsförklaringen inriktade sig danskarna i förening med kurfursten av Brandenburg på att erövra dessa områden från Sverige, vilket också i viss utsträckning lyckades. Senare intogs också Gotland och en förenad dansk-holländsk flotta besegrade svenskarna i ett slag utanför Öland den 1 juni 1676. Sedan den svenska flottan oskadliggjorts, landsattes en stor dansk styrka vid Hälsingborg. I avsikt att splittra det svenska försvaret bröt Gyldenlöve med 8.000 man in i Bohuslän ungefär samtidigt. Under striderna i Skåne erövrade danskarna bl. a. Hälsingborg, Landskrona och

Kristianstad. I ett slag utanför Halmstad besegrades danskarna av Karl XI, som samlat en här på 15.000 man. På flera platser trängde sedan svenskarna tillbaka fienden och ett avgörande och för svenskarna segerrikt slag stod vid Lund 4 dec. 1676. Senare tvingades danskarna utrymma Blekinge. Det var under detta krig som snapphanarna uppträdde och drev gerillakrig mot svenskarna.

Vid fronten i Bohuslän-Västergötland-Dalsland låg initiativet oftast hos Gyldenlöve. Endast vid några tillfällen gjorde svenskarna inbrytningar i Norge. Bl. a. ryckte trupper från Jämtland och Härjedalen in över gränsen och brände Röros. Under en del av år 1677 höll normännen Jämtland besatt, men fick senare uppge landskapet. Däremot höll Gyldenlöve stora delar av Göta älv dalen och Bohuslän från sommaren 1676. Strömstad, Uddevalla och Vänersborg intogs i juni 1676 och året efter föll Marstrand sedan Karlstens fästning tvingats kapitulera. Även Bohus fästning utsattes för långvariga belägringar, men lyckades hålla stånd. Upprepade försök till anfall mot Göteborg — både från landsidan och av den danska flottan — slogs tillbaka av svenskarna. Oerhört grymma och förödande härjningståg företogs genom hela Dalsland av Gyldenlöves trupper, som också brände Åmål i februari 1679. Man beräknar att cirka 400 gårdar på Dal lades i aska. Avsikten med denna skövling var att minska riskerna för ett svensk anfall i ryggen på de norska trupper som opererade i Bohuslän och Västergötland, genom att ödeläggelsen skulle omöjliggöra försörjningen för de svenska styrkor som kunde tänkas dra igenom landskapet eller förläggas dit.

I Gyldenlövefejdens allra sista skede stod norska och svenska trupper mitt emot varandra vid skansen i Uddevalla, som då hölls av Gyldenlöve. Man väntade där ett avgörande slag, då budet kom den 11 september 1679 att vapenstillestånd inträtt mellan huvudarmeen i Skåne den 1 september.

Ulrik Frederik Gyldenlöve, var som nämnts son till Frederik III och en holsteinsk adelsdam Marie Pape. Han var född 1638 och tilldelades det adliga namn som de danska kungarna lät sina barn "till vänster" få och gavs en ståndsmässig uppfostran. Som

ung sändes han till Spanien för att studera krigskonst bl. a. Där avancerade han till general i "den spanska armén till häst och fot". En tid fungerade Gyldenlöve också som danskt sändebud i London.

ULRIK FREDERIK GYLDENLÖVE

dansk ståthållare i Norge 1672—1699, erövrade Vänersborg 1676.

Gyldenlöve stod högt i gunst hos sin halvbror Christian V och genom de tjänster han på olika sätt gjorde kungen och landet förlänades han betydande landområden och stora gods. Enligt vad som påstås skulle han under en tid ha varit den störste enskilde

jordägaren i Danmark-Norge ⁶⁾. 1672 utnämndes han till ståthållare och vicekonung i Norge. Han var endast 35 år gammal då han drog in Akershus slott som landets högste styresman. Gyldenløve utövade ämbetet som ståthållare i drygt 25 år, som det heter ”med berömmelse” och var tydligen mycket avhållen, kanske främst genom sina insatser som social reformator. Gyldenløves uppenbara militära meriter kom väl till pass inför det länge planerade kriget mot Sverige och 1675 utnämndes han till general-fältmarskalk och högste befälhavare för trupperna i Norge.

BORGEN VID VÄNERN

I Västsverige hade man redan tidigt på sommaren 1675 börjat frukta ett angrepp från Norge. Från Köpenhamn dirigerades skickligt en förberedande psykologisk krigsföring i Bohuslän genom försök till uppluckring av troheten mot den svenske kungen bland den tidigare danska befolkningen där. Flygblad spreds med uppmaning till uppror mot Karl XI och löften om allehanda förmaner när Bohuslän åter kom under Danmark. Vid ett tillfälle under vintern lät den svenske befälhavaren över trupperna vid gränsen, generallöjtnant Rutger von Ascheberg, i Vänersborg på en galge spika upp ett sådant flygblad. Det var ett plakat som kommendanten på Fredrikshalds fästning överste Tönne Huitfeldt låtit sprida över Bohuslän och i vilket bohuslänningarna ”lockades och trugades” att uppsäga sitt trohetslöfte till den svenske kungen och istället åter svära kungen av Danmark tro och lydnad.

Det läge Vänersborg hade var i denna situation av stor strategisk betydelse för det svenska försvaret. Ganska snart efter stadens grundläggande 1644 började man förverkliga planerna på att befästa Vänersborg och det var säkert inte av en tillfällighet som man i stadsnamnet lagt in benämningen ”borg”. Så länge som Bohuslän hörde till Danmark-Norge — fram till 1658 års fred i Roskilde — låg ju Vänersborg nästan omedelbart invid gränsen. Från grannlänternas synpunkt var självfallet den nya staden ett mindre välkommet fäste vid Vänern och redan 1645 erövrades

6) O. von Munthe af Morgenstjerne, Ulrik Frederik Gyldenløve. Köpenhamn 1944.

Vänersborg tillfälligt av danska trupper under Hannibal Sehested, på flera sätt en föregångare till Gyldenlöve. Han raserade de befästningsanläggningar som fanns och brände staden delvis.

Efterhand hade fortificeringen av Vänersborg ägnats stor omsorg på högsta ort. Befästningsverken ansågs vid det nya krigsutbrottet vara tillfredsställande och staden betecknades som väl befäst. Ett par av de dåtida ledande befästningsexperterna, generalkvartermästarna Olof Hansson Örnehufvud och Johan Wärnschöld, hade ingående sysslat med försvarsverken för Vänersborg och bl. a. i Krigsarkivet i Stockholm upptar deras "desseiner" för Vänersborg tjocka dossierer. Enligt en plan som Wärnschöld ⁷⁾ uppgjordes i början av 1670—talet, skulle bemanningen vid garnisonen i Vänersborg — som inkluderade såväl skansarna vid bron över Karls grav (nuvarande Gropbron) som skansarna vid Rånnums bro (alltså vid Vargön) — i krigstid omfatta 6 kompanier med sammanlagt 900 man. Som jämförelse kan nämnas att enligt samma plan skulle 300 man förläggas till Bohus fästning och 600 man skulle ingå i garnisonen i Uddevalla, vilken också skulle omfatta hela norra Bohuslän med Svinesund och det viktiga pas-set i Kvistrum, nära Munkedal.

I en memorial av den 10 mars 1673 har Wärnschöld redogjort för försvarsanläggningarna i Vänersborg. Det heter där: "Vänersborgs befästningar håller 4.160 alnars omkrets (c:a 2.500 meter). De omfattar bröstvärn och vallgrav, såsom ock en palissad som består av 9.600 pålar om 14 verkfots längd". Skansen, eller citadellet, var "med batterier, portar, fallbryggor, cors de garder ⁸⁾, proviants- och manskapsbyggnader försedd". Vidare ingick i försvarsverken "bryggan över Huvudnäs sund mellan Västergötland och Dal, 160 alnar lång och 10 alnar bred". Denna "brygga" var alltså Dalbobron, som färdigbyggts av Wärnschöld hösten 1649 och vars tidigaste funktion var av både civil och militär art. Dalbobron på 1670-talet var försedd med vindbrygga och den var förstärkt med pålar och bjälkar av mastträd, samt stödd med plankor.

7) Handlingar rörande Skandinaviens historia 35. Stockholm 1854.

8) Cors de garder (egentligen corps de garde) = vakthus för högvakten.

Innanför fästningsvallarna skulle enligt Wärnschöld 1.500 man till fots kunna ställa upp till parad på "borggården". Det framgår också av Gyldenlöves rapport sedermera att han ansåg att den befästa staden var stor nog att rymma en hel armé.

På den här kartskissen får man en ungefärlig uppfattning om försvarsvallens sträckning överförd på den nutida stadsplanen. 1660-talets Vänersborg låg alltså helt innanför vällen, som markeras genom den streckade linjen. Nere till vänster anges den stjärnformade skansens belägenhet.

Själva skansen (av Gyldenlöve t. o. m. kallad "Slottet") hade som bekant sin belägenhet vid nuvarande Edsgatan 2, höjden på sydvästra sidan Järnvägsbacken, d. v. s. mitt emot fängelset. Enligt

den tidens befästningskonst bildade citadellet och fästningsvallen en mängd trubbiga vinklar innanför en vallgrav. En av skansens bastioner stack endast med ett hörn in i själva fästningsvallen runt staden. Både palissaden — eller "staketet" — och vallgraven sträckte sig från denna bastion ungefär vid nuvarande fängelset i sydostlig riktning över Edsgatan, där den södra av stadens tre portar låg. Mellan Edsgatan och Kyrkogatan fanns tidigare en smal gränd, Måsgränd, som gick parallellt med Gasverksgatan och mynnade mitt emot fängelset mellan nuvarande Edsgatan 7 (A. Joh. Larssons bilfirma) och Edsgatan 5 (numera ABF:s, tidigare ELA:s lokaler). Måsgränd bör ha legat omedelbart innanför vallen, som i fortsättningen löpte i zig-zag ner till Vallgatan och härifrån snett över Södergatan, Sundsgatan och Kungsgatan mot hörnet av Drottninggatan-Östergatan, där den östra tullporten låg. Vallen vek så norrut i kvarteren mellan Vallgatan och Östergatan nästan ner till Skräckklan vid Lovisebergsgatan, där den böjde av västerut och följde nära Norra gatan över Edsgatan, fortsatte därefter mellan Residensgatan och Hamngatan, samt vek vid Kronogatan av till hamnen. Tydligen var strandpartiet obefäst, men stadsporten väster ut mot Dal vid Dalbobron låg ungefär vid nuvarande brofästet vid Kungsgatan-Hamngatan. Från skansen vid nuvarande fängelset löpte vallen söderut i Residensgatan ett stycke och vek ner mot vattnet.

Fästningsvallens palissad bestod av pålar av ek och mastträd med utåt riktade spetsar. Utanför detta "staket" löpte en cirka 6 meter bred vallgrav och ytterst låg sedan ett nät av s. k. spanska ryttare, d. v. s. spetsiga störrar som hopfogats kryssvis ⁹⁾).

9) I samband med grundgrävningarna 1963 för det nya läroverket i Vänersborg gjorde vänersborgaren Kristian Beckman (numera bosatt i Lidingö) en del utgrävningar på platsen och påträffade bl. a. den gamla vallgraven och fästningsvallen. Det var ett cirka 1 dm tjockt lager av torv, som påträffades i Museiplantaget nästan mitt emot nya polisstationens port. Liknande fynd gjordes bl. a. även nära hörnet av Drottninggatan-Vallgatan. Hr Beckman, som bedrivit forskning om Vänersborgs stadsplan, menar att också den nutida stadsplanen visar påverkan från 1600-talets befästningsvallar. Exempelvis "Gröna gången" har tillkommit genom att vallgraven fyllts igen och man har därvid fått en parallell gata till Hamngatan. Den oregelbundna kvartersbildningen vid Lovisebergsgatans mynning i Kyrkogatan hänger sannolikt samman med vallen,

I Vänersborgs försvarssystem ingick också, som nämnts, dels de båda skansarna vid Karls grav och dels liknande anläggningar vid Rånnum. På 1600-talet gick liksom nu vägen söderut till Göteborg och Uddevalla över en bro vid Gropbron. Här låg på var sin sida om kanalen en redutt, avsedda för försvar mot söderifrån kommande fiender. Den kraftigaste befästningen låg på stadsidan. Bron vid Vargön — "Raumma broo" — och skansarna hade anlagts av Wärnschöld åren 1656—1657. Tidigare hade passagen över Göta älv till och från Vänersborg fått ske ända nere vid Gäddebäck och vid Onsjö. Där och vid Restad fanns också försvarsskansar.

Bron vid Rånnum ansågs vara ett av de märkligaste brobyggnadsverken i landet vid denna tid. Gyldenlöve var uppenbart inponerad av den och i hans rapport framhålls det att den "kostliga bryggan" skulle dragit en anläggningskostnad av mellan 6.000 och 8.000 daler. Han förfasade sig över att svenskarna med berätt mod hade bränt bron; ett stort offer för att stoppa hans framryckning. Brons längd anges till 96 alnar, d. v. s. cirka 50 meter och bredden till 10 alnar. Vid brobyggandet kalkylerade man med dess militära funktion och det sades att den skulle kunna bära såväl rytteri som lätta kanoner. Vid vardera brofästet anlades en halvmånformig redutt på sådant sätt att bron löpte rakt igenom skansarna. Därmed hade man bästa tänkbara möjligheter att kontrollera passagen och försvara bron ¹⁰⁾.

Trots att det alltså hade rapporterats från Vänersborg att befästningsverken var i gott skick då krigsmolnen hopade sig över Sverige 1675, synes det av andra rapporter att döma som om Vänersborgs försvar skulle vara behäftat med allvarliga brister. I november kom kungen själv till Vänersborg, sedan han under vägen — bl. a. i Kungsör — mönstrat trupper som skulle marschera till Vänersborg för att förstärka garnisonen. Den 4 novem-

som här vek av mot Norra gatan. Förhållandet är likadant också vid Residensgatans avslutning vid fängelset, någon annan motivering för gatans krökning har man inte. Landsantikvarie Sven Axel Hallbäck omtalar att spår av trä och torvjord förekommit också norr om läroverket. Fragment av vallgraven påträffades i sept. 1964 i hörnet Södergatan—Vallgatan (ELA 3/9-64).

10) Nils Belfrage, Den äldsta bron över Göta älv. Västergötlands fornminnesförenings tidskrift 1935.

ber anlände Karl XI till Vänersborg och inspekterade garnisonen. Manskaptet uppgick då till "300 knechtar och 70 stycken", d. v. s. kanoner. De senare hade till stor del överförts hit från Läckö slott. Några månader tidigare hade generalkvartermästaren och fästningsbyggaren Erik Dahlberg gjort inspektion i Vänersborg, den 7 augusti. Han gjorde också en specifikation av behovet av bestyckning i skansen. Tydligen som en följd av den rapport Dahlberg avgett sände kungen den 24 augusti brev samtidigt både till generallöjtnanten von Ascheberg och till landshövding Falkenberg och betonade att det var högst nödvändigt att sätta Vänersborgs skans i bästa skick, samt "dess dåliga befästning och vårt eget artilleri med ytterligare manskap besätta", liksom att reparera skansarna vid Rånnum.

Hösten 1675 var kapten Henrik Johan Belfrage kommandant på Vänersborgs skans. Han var son till förste borgmästaren i Vänersborg, Hans Belfrage. Enligt uppgift blev han kommandant den 5 november, men i en rapport till Kungl. majt. redan den 18 september 1675 omtalar kommandant Belfrage att arbetena med befästandet pågår efter "General Quartermästare Daalbergs Dessein och gifwna Befallningh". Reparationer av palissaderna är under utförande i hela dess utsträckning, bröstvärn och vallar förstärkes och vattengraven fördjupas, broarna förbättras och en hel del kompletteringsarbeten i övrigt är igång. Vid Rånnum har såväl bron som skansarna blivit reparerade och förbättrade ¹¹⁾.

Halvannan vecka senare, den 29 sept., inkommer en ny rapport från Vänersborgs garnison, denna gång avgiven av kommandanten Erik Loodh. Denne berättar att sedan han nådigst kommenderats till kommandant i Vänersborg har han fortsatt fortificeringen av staden. Loodh talar om nya bryggor och vindbroar, att största delen av batterierna är färdiga och att det på de övriga arbetas dagligen. Palissaderingen kring kruthuset pågår "medh stora Sågebläckar", skriver han och talar vidare om att tyghusbyggnaden snart skall "wara medh Tak öfwerdragen". En del kanoner har placerats "åt Fältet och vägen til Kung Karls graw". På den senare platsen har broverken förstärkts och vallarna har höjts etc. Ett bekymmer var emellertid att få tillräckligt stora och starka

11) Skrivelser från kommandanter. Riksregistraturet.

artillerihästar och dragoner i trakten. Loodh förmodade att det skulle vara lämpligare att köpa hästar i Skåne. Vidare hemställer han om flera gevär, då en stor del av soldaterna saknar dylika ¹²⁾.

De av kommandanten Loodh omnämnda kruthuset och tyghuset hade sedan några år tillbaka börjat uppföras i Vänersborg. Redan under hösten 1659 byggdes ett större kronomagasin i staden. Där inlades betydande förråd av bl. a. spannmål för truppernas underhåll. I början av 1676 fick von Ascheberg kunglig order att från spannmålsmagasinen i Skåne rekvirera vad som behövdes för att fylla magasinet i Vänersborg. Inom fästningsområdet byggdes förrådshusen för vapen, uniformer o. s. v. samt för upplag av ammunition, krut och kanonkulor. Av allt att döma skulle de rikliga förråden i Vänersborg räcka för hela den västra armén. För borgarna i staden och bönderna i bygden kom emellertid upprustningen av Vänersborg att bli mycket kännbar, då det i första hand var de som tvingades att fylla Kronans förråd. Magistraten vädjade till general von Ascheberg att beakta borgarnas trångmål och utanordna ersättning för leveranserna. Vädjandena vidarebefordrades till kungen och generalen lade ett gott ord för vänersborgarna för att dessa villigt bar de tunga pålagor som lagts på deras stad i långt större utsträckning än andra städer.

Hur noggrannt och ansvarsmedvetet Karl XI följde den militära uppladdningen inför kriget mot Danmark framgår av hans omfattande skriftväxling med von Ascheberg vid denna tid. Fil. dr Alf Åberg har givit ut en mycket diger lunta "Fältmarskalken Rutger von Aschebergs journal och korrespondens till 1680" i serien Skrifter utgivna av Samfundet för utgifvandet af handlingar rörande Skandinaviens historia (Stockholm 1951). Ett stort antal av breven båda från kungen och från von Ascheberg är skrivna i Vänersborg.

RIKET STYRS FRÅN VÄNERSBORG

Karl XI:s vistelse i Vänersborg kom att sträcka sig över nära fyra månader. Han anlände som nämnts den 4 november 1675 och lämnade staden först den 29 april 1676. Tidigare hade kungen

12) Skrivelser från kommandanter. Riksregistraturet.

besökt Vänersborg en vecka i slutet av juli månad 1673, ett halvår efter trontillträdet.

Månaderna i Vänersborg vintern 1675—1676 blev en tid av så gott som uteslutande bekymmer för den unge kungen, som f. ö. firade sin 20-årsdag här, dock utan större arrangemang. Från skilda håll, främst från Tyskland, inströmmade rapporter om ständiga motgångar för de tidigare så segerrika och i hela Europa fruktade svenska trupperna, vilka nu nödgades retirera från den ena svenska besittningen efter den andra.

Bland dem som åtföljde Karl XI var biskop Hakvin Spegel, som under hela kriget var kungens ständige följeslagare och fältbiskop. Av Spegels dagboksanteckningar ¹³⁾ framgår att Karl XI lämnade Stockholm den 18 oktober "ämmandes genom Guds bistånd avvärja det infall som Gyldenlöve tänkte göra i Bohuslän". Här visade det sig att kungen räknat alldeles rätt; hans blotta närvaro i Vänersborg var tillräcklig för att Gyldenlöve plötsligt skulle avbryta den framryckning in i Sverige över Svinesund han inlett. Efter en drabbning vid Saltkällan den 15 november mellan von Ascheberg och Gyldenlöve vände den norske befälhavaren snabbt norrut och hemåt igen då han nåtts av det alarmerande ryktet att Karl XI med en stor truppstyrka i släptåg just anlänt till Vänersborg.

I början av februari 1676 rapporterade Gyldenlöve till Köpenhamn att "Kungen aff Suerrig hauffer været paa veyen hid till grendzerna med Aschenberg och Banner, menz er vendt om till Vennelszborg". Den norske ståthållaren hade också nåtts av ett rykte att Karl XI hade blivit iakttagen skjutande till måls på harnesk och att han mönstrat flera kompanier ryttare och nyttskrivet fotfolk, samt att han förhört sig om isarna i norra Bohuslän var starka nog för att bära tunga kanoner.

Ryktena om de svenska trupperna var uppenbarligen starkt överdrivna, riktigt var dock att kungen i Vänersborg mottagit både fältmarskalken Gustaf Banér och den skånske generalguvernören Fabian von Fersen. Tydligt är att herrarna bland annat hyste

13) Hakvin Spegels dagbok. Utgiven av Sune Hildebrand. Stockholm 1923.

planer på att göra ett infall i Norge och slå Gyldenlöve. Emellertid var vägarna nästan oframkomliga genom den milda vintern.

Varken landshövding eller länsresidens fanns emellertid ännu i Vänersborg vid tiden för kungens besök i staden. Den då förnämste borgaren Daniel Jonsson Ekman ägde bl. a. ett par tomter i kvarteret mellan nuvarande Kronogatan och Drottninggatan och ställde en tomt här till förfogande för det hus som kungen lät uppföra åt sig. Och i kyrkan, som då var i det närmaste färdigbyggd insattes en speciell "konungstol", från vilken majestätet åhörde biskop Spegels predikningar ¹⁴). Väggmålningen i det rivna läroverkets aula hade motiv från Karl XI:s vistelse i Vänersborg, bl. a. såg man en situationsbild från östra stadporten.

Som omväxling med rikets angelägenheter for kungen ganska ofta ut till Forstena, där han hade sina privata ridhästar inkvarterade. Här ute på Lennart Torstenssons gamla gods var han nästan varje lördag "til at hafwa någon liten recreation efter hela wekans stora och trägna beswär", skriver Spegel. Julen, berättar Spegel vidare, firades "utj stoor stillhet och andacht, wisandes till allas förundran it sådant sinnes temperament, at ingen kunde utaf Hans Majestet merkia någon blödighet, omskönt så många onda tjdender och händelser wore dy noogsamt kunnoge".

Riket regerades alltså från Vänersborg under monarkens vistelse här och åtskilliga regeringsärenden och författningar bär vittne om detta. En del gällde självfallet krigsförordningar, bl. a. en tryckt "Quarter Ordning", daterad Vänersborg den 12 dec. 1675. Från den 15 i samma månad finns en "Kongl. May:tz Tågh Ordning för dess Landt och Siö Militz samt Artollerie Folck".

Redan från krigets början pågick fredsförhandlingar i den holländska staden Nijmegen, där bl. a. riksrådet greve Bengt Oxenstierna var svensk delegat. Han överlade i januari med Karl XI i Vänersborg om fortsatta order och instruktioner. Innan kungen den 29 febr. bröt upp från Vänersborg för att återvända till Stockholm hade han i Lidköping mönstrat en brigad av livgardet. Och i slutet av månaden sände han iväg ett par avdelningar artilleri till Skåne.

14) Bertel Hallberg ger i sin uppsats Karl XI i Vänersborg, i VSGÅ 1951, en närmare skildring av förhållandena i samband med kungens vistelse i staden.

DEN BLODIGA MIDSOMMAREN

Under våren 1676 började danskarna visa aktivitet och en offensiv mot Skåne förbereddes. Gotland erövrades de sista dagarna i april, och ett par svåra drabbningar ägde rum mellan de svenska och danska flottorna vid sydkusten. I början av maj inspekterade Karl XI trupperna i Göteborg och tågade senare söderut mot Malmö med huvuddelen av de styrkor som hela vintern legat i Vänersborg. Generallöjtnant von Ascheberg överlämnade vid sin avresa från Vänersborg befälet över trupperna på västfronten till generallöjtnant Hans Georg Mörner och generalmajor Göran Sperling. De styrkor de förfogade över torde ha uppgått till endast 1.400 man reguljära trupper och gränstrakterna var därför så gott som helt blottade på försvar.

Den danska strategin gick alltså ut på att splittra det svenska försvaret; dels riktades ett anfall mot Skåne genom invasion över Öresund strax söder om Hälsingborg och dels ryckte Gyldenlöve med starka norska trupper norrifrån in i Bohuslän. Gyldenlöves plan var att tåga direkt mot Göteborg, men hans närmaste man i krigsledningen generalamiralen baron Jens Juel hävdade att man först måste bemäktiga sig Vänersborg. ”Hade vi Vänersborg och Uddevalla, så vore det dags att attackera Göteborg”, framhöll Juel i ett brev till rikskanslern Griffenfelt i Köpenhamn. Det blev också Juels förslag som sanktionerades på högsta ort.

”Gyldenlövefejden” inleddes med att den norske ståthållaren med en styrka på 6.000—8.000 man den 8 juni 1676 marscherade in över den svenska gränsen och brände Strömstad. En vecka senare forcerades det viktiga passet vid Kvistrum, där en fåtalig svensk postering tvingades ge vika, och den 18 intogs Uddevalla utan nämnvärt motstånd. Först vid Kuröds bro — bron över Bäveån ett par km öster om Uddevalla på väg 44 till Vänersborg — stötte Gyldenlöve på svenskt motstånd. Här hade Mörner samlat sina numerärt sett starkt underlägsna trupper, men tvingades bränna bron och kunde i god ordning retirera vidare mot Vänersborg innan de norska trupperna kunde ta sig över ån. Gyldenlöve hade också stora svårigheter att få fram proviant och nödgades av den anledningen dröja kvar utanför Uddevalla för att invänta sin tross.

General Hans Georg Mörner, som var överkommendant i Göteborg och över Älvsborgs län och tidigare landshövding i Jönköping, var allmänt ansedd som en mycket tapper man. Han hade kämpat under Karl X Gustav i bl. a. Polen och gjort en legendarisk insats i det s. k. tredagarsslaget i Krakow 1656, där han med stort mod drivit 4.000 tartarer tillbaka. Hans undfallenhet mot Gyldenlöve var uppenbarligen helt betingad av hennes mångdubbla övermakt ¹⁵⁾.

Den 24 juni, Midsommardagen (som f. ö. var Mörners födelsedag, han fyllde 53 år), hade Mörner fattat posto med sina trupper vid skansarna på båda sidor om Karls grav utanför Vänersborg. På förmiddagen den 25 juni, som var en söndag, hade Gyldenlöves förtrupper nått fram hit och gick i stridsställning, ungefär från Korseberg och fram mot Nabbensberg.

Om drabbningen här och de följande striderna kring Vänersborg berättar Mörner i en rapport till Krigskollegium, daterad Forstena den 26 juni 1676 ¹⁶⁾:

I går den 25 juni, ryckte fienden fram med fyra brigader till fots, vardera åtminstone 500 man stark, dessutom ett regemente dragoner samt ett regemente gevärsskyttar, sökandes till att driva oss från passet, om vilket vi dock så med kanonerandet av stycker som musköter från 3-tiden till klockan 7 disputerade, då en del av våra officerare och gemena, på grund av fiendens eldgivning och den fördel han hade av att ha besatt en höjd, led någon skada och en del finnar stupade.

Inför den våldsamma beskjutningen förmådde svenskarna inte hålla stånd, utan övergav först den längst framskjutna skansen. Mörner skriver vidare att generalmajor Sperling "uppmanade såväl med det onda som det goda" sitt folk att inte ge upp, men varken hot eller böner hjälpte.

15) Hans Georg Mörner var född 1623. Han utnämndes till generallöjtnant 1674 och upphöjdes samtidigt i friherrligt stånd samt förlänades i september 1676 godset Morlanda på Orust. Mörner introducerades i Riddarhuset 1675 och blev stamfader för den friherrliga ätten Mörner af Morlanda. Godset Morlanda hade dittills innehafts av den gamla dansk-norska adelsläkten Bildt. Vid Gyldenlövefejdens utbrott övergick dåvarande ägaren Knut Bildt till tjänst i den danska armén och framtogs av den anledningen sin egendom av Karl XI. När sedan general Mörner skulle ta Morlanda i besittning, vägrade Bildts kvarvarande tjänstefolk och bygdens befolkning den nye herren tillträde, och jagade med stenkastning bort Mörners folk.

16) Krigskollegi brevbok II, 1676.

Vi nödgades 100 steg oss tillbaka draga, varpå fienden med hela sin force så ansatte att jag blev tvungen till att kvitta bron och den samma i brand sätta, rapporterar Mörner vidare och fortsätter: Fienden avancerade med eftertryck och drog sig över med hela sin styrka och formerade sin slagordning medelst sina kanoner, cirka 12 stycken. Hans styrka, vilken jag skattade till 9.000—10.000 man tryckte hårt på oss, att jag med den största möda våra kanoner och infanteri igenom kanonerandet förmådde rädda och tog min reträtt uti god ordning åt Rånnums bro, sedan jag kvarlämnat i Vänersborgs skans 100 man under överste Lillies befäl.

Alldeles såsom Mörner uppskattat det var det tre regementen som ingick i de trupper Gyldenlöve anförde. Det var general-löjtnant Rüssensteins, överste Gersendorffs och överste Couchérons regementen — hälften av det norska infanteriet. Mot drabningens slutskede ryckte ytterligare två regementen in i striden, överste Wisborgs och överste Hattens ¹⁷⁾.

I den anfallande sidans skildring av drabningen vid Grop-bron får man självfallet en ganska annorlunda bild än vad general Mörner ger. I sin ovan nämnda rapport, "Allerunderdanigste Relation til Hans Höye Majestet aff Danmark och Norge från Ulr. Fr. Gylden Löwe", daterad "Wennersburg 27 Juni 1676" ¹⁸⁾ omtalar den norske ståthållaren:

Den 24 juni fick jag besked om att fienden hade fattat posto vid Vänersborg. Jag hade velat sätta efter honom genast, men blev i två dagar uppehållen med att dela ut den nödvändiga provianten. Jag gick dock vidare med min förtrupp och kom den 25 att stå helt nära Vänersborg, som jag fann så belägen att det syntes mig nästan omöjligt att nå fienden.

Då försvararna hade satt bron i brand genom att kasta fram brinnande, tjärdoppade risknippen, lät Gyldenlöve, berättar han, beordra häftig eld med kanoner och gevär så att hans folk i skydd av skottlossningen kunde släcka elden. På kort tid sattes den då till hälften avbrända bron i stand och 200 man med hästar tog sig över, trots att eldsflammorna slickade stockarna.

17) Enligt I. Gulowsen, Gyldenlövefeiden. Christiania 1907.

18) Under sin fullständiga titel (se ovan sid. 8 under not 5) tryckt separat hos Kong. boghandler Daniel Paulli, Köpenhamn 1676. Även fullständigt återgiven hos Tycho de Hofman, Historiske Efterretninger om velfortiente Danske Adelsmænd III. Köpenhamn 1779. Den finns också tryckt i ett holländskt verk *Das verwirrte Europa*, av P. Walkenier, Amsterdam 1677—1683. Förekommer även i en norsk version, *Relation om den norske Armées Seir den 25de Juni 1676 og Wennersborgs Erobring*, Christiania 1676. Finns även utförligt citerad hos Gulowsen.

Fienden tvekade att närma sig mitt fotfolk och begynte snart vika. Jag gick lös på honom och drev honom till bron som var slagen över den stora och djupa älven, som går till Göteborg, skriver Gyldenlöve vidare.

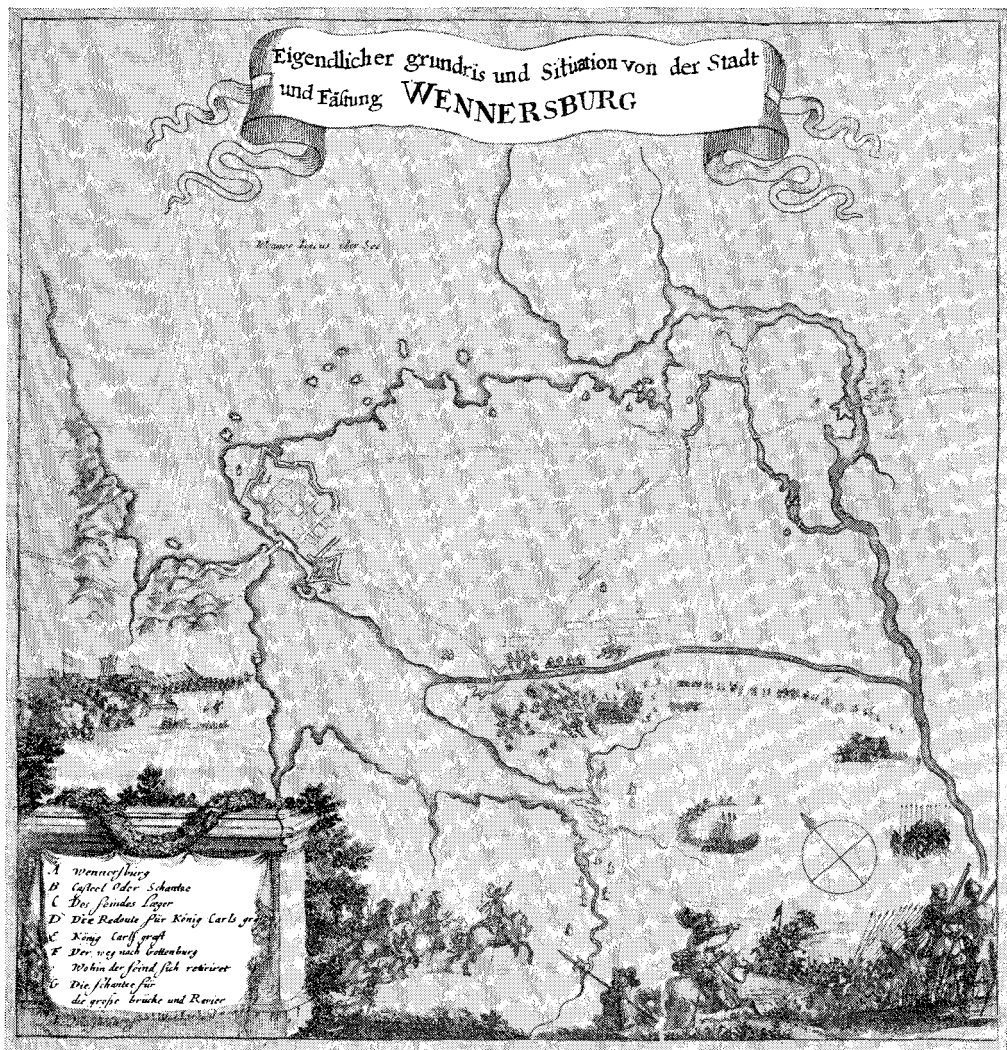
En av Gyldenlöves kaptener, den danskfödde Svend Schou, har i brev till en broder berättat om striderna vid Gropbron och sina egna insatser där (Brevet är refererat hos Gulowsen):

Vi började strax ge eld från våra kanoner på klipporna (härmed kan troligen ha avsetts höjden där den Strömska villan på Nabbensberg är belägen) och uppnådde mycket god effekt. Men jag såg med egna ögon att också de svenske sköt mycket väl, ja, så väl att av 24 kanonskott inte ett enda missade sitt mål med mer än en kvarts, eller högst en alns avstånd. På andra sidan vattnet stod det svenska rytteriet tätt tillhopa i en stor skvadron, vilket mitt öga inte kunde tåla. Avståndet var för långt för muskötter, cirka 600—700 steg, varför jag två gånger sände en officer med begäran om kanoner. Tredje gången kom generalmajor Lövenhjelm och frågade vad jag skulle ha kanonerna till. Jag svarade: "För att göra en gata genom det svenska artilleriet!" Var det så att jag kunde göra detta, skulle jag strax få mina kanoner, trots att det var vanskligt att flytta dem från den fördelaktiga positionen, sade generalmajoren.

"Som en blix" var två kanoner framdragna till Schou, som snabbt laddade ett första skott. Detta var så träffsäkert, uppger han, att det tog mitt i skvadronen, där en bred rämna uppstod. Så bred att man "makligt kunde köra en postdilgens därigenom".

Striderna vid Gropbron hade pågått i cirka fyra timmar, från kl. 3 em. till 7 på kvällen. Ännu häftigare skulle tydligen de strider bli som senare på kvällen utkämpades vid Vargön. Inte förrän efter midnatt upphörde striderna, vilka då pågått oavbrutet under närmare 10 timmar den blodiga måndagen efter Midsommar 1676.

Med sin decimerade styrka drog sig Mörner tillbaka till nästa bro. Hur många man som stupade vid Gropbron är inte bekant, med den svenske generalen uppger att han förlorade 50—60 man i stupade under dagens strider. Enligt en dansk uppgift skulle "200—300 finnar" ha kastat sig i vattnet och omkommit. Finländska soldater deltog visserligen i försvaret av Vänersborg, men uppgiften om antalet är starkt överdrivet. Dessutom hade ju 100 man överförts till skansen i Vänersborg. Exakt efter vilken väg svenskarnas reträtt från Gropbron till Vargön gick vet man inte. Till sin relation bifogade Gyldenlöve en utförlig och väl bearbetad karta över Vänersborgstrakten (se vidstående sida). Enligt

Denna kartskeiss bifogade Gyldenlöve sin relation till Christian V. Den visar läget och situationen vid "staden och fästningen Vänersborg", efter ett kopparstick av John Huysmann i Det Kongelige Bibliotek i Köpenhamn. Bokstaven A markerar själva Vänersborg, B anger skansen och C visar hur Mörners styrkor grupperats vid Karls grav E, där D utvisar de båda mindre skansarna. Bokstaven F uppges markera "vägen till Göteborg efter vilken fienden retirerade" och G slutligen visar försvarsanläggningarna vid Vargön och Rännums bro. Truppanhopningen längst t. v. på skissen, ungefär vid Blåsut, saknar verklighetsmotsvarighet.

denna synes det ha funnits en direkt väg från Gropbron över Kassaretorpet eller Mariero fram till Vargön. På bevarade svenska kartor över trakten från denna tid finns dock ingen sådan väg utsatt. Enligt en ovan nämnd teori skulle Mörners trupper under denna reträtt ha förlorat de fanor, som sedan sändes till Köpenhamn.

Väl skyddad bakom Göta älv, som var helt oöverkomlig annat än via bron, och med Halle- och Hunneberg bakom sig som ytterligare pålitliga tillflyktsorter, ansåg sig tydligen Mörner vara ganska säker. I varje fall betydligt säkrare än om han förskansat sig i citadellet i Vänersborg. Han omtalar också i sin rapport till Krigskollegium att han samma dag som drabbningarna ägde rum låtit förstärka värnen på ömse sidor om älven.

Vid bron över Göta älv vidtog nu i kvällen vid 21-tiden dagens andra häftiga duell med kanoner och handeldvapen. De senare var musköter och s. k. fyrrör, vapen av gevärstyp. Mörner lyckades trots den betydande övermakten försvara bron och hindra fienden från att tränga sig över älven. Men han upprepade samma manöver som tidigare utanför Uddevalla och vid Gropbron och satte eld även på Rånnums bro. Drabbningen pågick "intill klockan 12 om natten, då fienden ännu med tämlig iver attackerade och med sina kanoner spolade, men ändå inte kunde vinna något annat än att vi icke utan största nöje höll bron, så att den kunde stickas i brand", heter det vidare i Mörners rapport.

Bland de sårade på svenska sidan var major David Mackeleer¹⁹⁾ och kaptenlöjtnant Pär Appelberg. Mellan 50 och 60 svenskar uppges ha stupat. Gyldenlöve däremot uppges att 150 av svenskarna stupade och 300 togs till fånga. Enligt Gyldenlöve skulle också generalmajor Sperling ha sårats i ena foten, vilket dock inte Mörner omnämner.

Gyldenlöve ger en dramatisk skildring också av träffningen

19) Friherre David Mackeléer, även Macklier (av den skotska släkten Maclean), var först kapten vid Skaraborgs regemente, sedermera överstelöjtnant vid Västgöta-Dals regemente, därefter överste och kommandant i Malmö tills han 1693 blev landshövding i Älvsborgs län. Mackeléer var först — liksom sina två föregångare — bosatt på Restad, men under hans tid fullbordades residensbygget i Vänersborg i slutet av 1690-talet.

vid Rånnums bro, där dock svenskarnas arriärgarde drev tillbaka anfallarnas förtrupper. Så här skriver han:

Överste Wisborg kom med ett stort antal dragoner, som i tre timmar utan uppehåll kämpade med fienden tills jag till slut lät tre kanoner kommanderas fram och begynte skjuta. Också fienden på sin sida hade fullt upp att göra, tillsammans med 1.600 beväpnade västgötska bönder på ett berg ²⁰⁾ på andra sidan vattnet, gjorde sitt bästa.

Jag hade beslutat mig för att storma skansarna, men då dessa var mycket brant byggda, avstod jag från detta angrepp, vilket förmodligen skulle ha kostat mig förlusten av mycket folk till ingen nytta. I samma ögonblick som fienden stack bron i brand, och gjorde sig stort omak för detta, då han fruktade att vi skulle släcka elden, som vi hade gjort vid andra bron, liksom vi på vår sida inte underlät att rädda så mycket som möjligt av bron. Antagligen gick de övriga som var i skansen, så fort att vi icke fann mer än fem finska soldater och två kanoner, men fienden kunde tack vare röken icke se vårt folk. Eftersom det nu var omöjligt att komma över med en armé, drog jag mitt folk tillbaka och lät endast 100 man stanna kvar för att iakttaga fiendens förehavanden.

Denna bro, som var mycket konstfärdig och vacker, hade kostat 6.000 riksdaler och det var stor skada att ett så fint arbete skulle förgås i elden.

När jag såg att mitt folk bringade fienden på flykt, lade jag samtidigt märke till att han på vänster hand, där fästningen Vänersborg låg, också hade satt eld på staden. Då allt mitt folk nu hade kommit tillbaka för natten, sände jag en trumpetare för att uppmana till kapitulation. Dock fick jag inte annat än några kanonskott till svar, som tecken på att man icke ville tjäna med annat än krut och kulor. Därefter ställde jag upp mina regementen så snart det blivit mörkt i slagordning och anbefallde att rytteriet skulle bli kvar på hästarna till nästa dag. Jag lät strax på morgonen rekognoscera, men fann inte en enda människa kvar i staden, varken borgare eller soldater. Alla hade flytt ut på Vänern i båtar. Slottet²¹⁾ hade svenskarna kvarlämnat bemannat, varför jag fann mig nödsakad att sända ännu en trumpetare att uppmana kommandanten till kapitulation under det att två av mina skvadroner ryckte närmare.

I Vänersborgs skans fördes nu befälet av överste Johan Lillie, som tillhörde Österbottens regemente. Hans närmaste man var

20) Sannolikt avses Halleberg, som dock i en del rapporter från bl. a. Gyldenlöve felaktigt kallas "Hundeberg".

21) Benämningen "slott" var självfallet en grov överdrift som Gyldenlöve använde för att ytterligare förhärliga sin insats. Även i andra sammanhang överdrivs förhållanden och sakuppgifter. Christian V skriver i en handling om "Gyldenlöves härliga viktoria" då denne erövrade "die berühmte Festung sambt Stadt Wennergö".

kapten Gustaf Anrep från Närke-Värmlands regemente. När ö-
verste Lillie övertagit kommandantskapet vid Vänersborgs garnison
och av vilken anledning han avlöst den tidigare kommandanten,
vilken torde ha varit major Erik Loodh, har det inte gått att få
upplysning om. Trots efterforskningar i de arkiv, där handlingarna
rätteligen borde ha hört hemma, har det inte heller varit möjligt
att få reda på garnisonens styrka — om vilken uppgifterna i skil-
da källor går starkt isär — eller från vilka regementen manskapet
hämtats.

Gyldenlöve får berätta vidare om hur han tidigt på morgonen
den 26 juni betvingade Vänersborg:

Jag upplystes av trumpetaren att överste Lillie förde befälet i fäst-
ningen och att han begärde fritt uttåg, eller att han skulle kämpa desperat och
värja sig till det yttersta, då han hellre ville mista sitt liv för fienden än för
skarprättaren. Med dessa besked fram och tillbaka gick väl två timmar. Emel-
lertid ryckte nu fyra skvadroner till fots, samt alla dragonerna, mot Slottet,
där jag rent ut lät säga kommandanten att han skulle ge sig på hedersord.
Respekten för min Nådige Konung tillät mig inte att bevilja någon annan upp-
görelse. Om kommandanten ändå fortsatte att beskjuta mig, och vägra kapitu-
lation, skulle han därigenom nödga mig att storma fästningen, i vilket fall intet
kvarter skulle vara att hoppas på.

Kommandanten Lillie gav efter ytterligare ackorderande slut-
ligen med sig överlämnade skansen åt Gyldenlöve. Enligt ö-
verenskommelsen skulle officerarna inte plundras utan fick uttåga
med sitt "sach och pack". Överenskommelsen innehöll följande tre
punkter:

"1) Commendanten skal strax med sina offuer- och under-officerere saavel
som alle gemeene uddrage aff festningen och sig Hans Höije Excellence som
krigsfanger undergiffue.

2) Ammunition, stycher, offuer- och under-gewaer samt alle krigsmaterielier
gandske oforrryctt att effterlade, och udi dette fald aldeelliss ingen hinderlist
att bruge.

3) Der imod beviljer Hans Höije Excellence aff medfödde generositet de nu
udi festningen Wenersborg sig befindende officerere, saerdeliss indbemeldte hr
commendant Lillie, saa ock captein Gustav Anrep sampt alle under-officerere
tillige med de gemeene knechte, att de med deriss klæder och huiss de der udi
med sitt före kand, saa och deriss egen och dennem selff tillhörende bagage,

ikke skulde udplyndres / mens beholde deris Bagage oc
 Heste. Dermed marcherede bemeldte Commen-
 dant, sampt een Capitain, tvende Lieutenanter, oc
 190 Gemeene / som alle vare Jæger oc vellærde / ud-
 af Etanken / som jeg strax igien med 200. Mand loed
 besette. Imidlertid capitulationen varede / sendte
 jeg 150. Mand i Byen / Jlden at udslucke / saa at om
 endskjont Branden varede een halv Dag oc en gandske
 Nat / der dog icke synderlig osøer 10 Huse blef belagde i
 Afste / efter som Gaderne ere heel brede oc regulie-
 re. General Lieut. Mønner hafde / som der beret-
 tes / befalet sine Officerer at sticke Jld i Magazin-
 Huset / efter som der sandtis en stor Forraad aff
 Proviant oc Ammunition, hvilket er des lettere at
 troe / efter som Kongen self i Person hafver vaaret der
 den gandske Vinter oc et General Magazin ladet
 oprette: De hafver mand endnu funden udi Jlden
 en stor deel Stykker / Rugler / oc andre Jern-vahre /
 som icke kunde opbrendes. Mand finder saa Plæzer /
 af saa bekvæmlig situation som denne / thi af dend store
 Benner Søe / som skal være 24. Mile lang oc 13.
 Mile bred / gaar tvende heel strenge oc dybe Elve
 igiennem Biergene / som paa een fierding Væys nær
 igien sammenløder. Paa samme Odde eller yderste
 Ende ligger Byen Wenersborg oc Gasclet eller
 Etanken / som Eders Kongl. Majest. afhesjoned
 Af.

*En sida ur Gyldenlöves relation, tryckt 1676 hos hovbokhandlare Paulli
 i Köpenhamn. Överst på sidan omtalas uttåget ur Vänersborgs skans
 efter överste Lillies kapitulation. Gyldenlöve berättar vidare bl.a. om
 den av försvararna anlagda branden i staden.*

saa wiit de höije officerer angaar, sicher maa uddrage och urört beholde, dog at her udi ingen undersleff begaaiss.

Kapitulationsöverenskommelsen är undertecknad i Vänersborg den 26 juni 1676. Gyldenlöve uppger att kommandanten, en kapten, två löjtnanter och 100 meniga, "alla välklädda finländska soldater", fritt fick utmarschera. De togs dock genast som krigsfångar. Uppgiften om antalet soldater stämmer som synes inte alls med Mörners upplysning om att han vid reträtten från Gropbron lät lägga in 100 man i skansen i Vänersborg. Enligt en annan källa skulle Gyldenlöve tagit 500 man som fångar vid kapitulationen. På andra ställen förekommer uppgiften 190 man. Anmärkningen att soldaterna skulle vara finländare har självfallet samband med att Lillie tillhörde ett finländskt regemente — Österbottens. Trots ställningen som överste var han icke regementets chef.

Så åter till Gyldenlöves rapport:

Strax efter deras utmarsch lät jag besätta Slottet med 200 man och sände under kapitulationsförhandlingarna 150 man att släcka elden i staden, vilken redan pågått en halv dag och en hel natt. Då gatorna är mycket breda, så har lågorna endast skadat något mer än 10 hus. Den svenske generalen Mörner hade, som trovärdigt berättats, givit sina officerare order att lägga magasinet och tyghuset i aska, eftersom man där hade sammanfört ett stort förråd proviant och krigsammunition, vilket man har lätt att tro, eftersom kungen av Sverige hela vintern personligen hade vistats på denna plats och här låtit upprätta magasinen. Man fick bekräftelse på detta nu då det bland bränderna fanns en stor mängd kanonkulor och andra järnföremål som elden inte hade kunnat förtära.

Någon specifikation av krigsbytet ger inte Gyldenlöve själv. Däremot finns uppgifter härom i ett i Nürnberg år 1679 tryckt verk "Des Nordischen Krieges". Där omtalas erövringen av "der neuerbaute Stadt und Citadelle Wenersburg 6 Meilen von Gottenburg" och att bytet blev 11 fanor, 600 tunnor säd, 200 tunnor salt, en myckenhet kläder, skor, ammunition, gevär etc.

Gyldenlöve låter också sin halvbror Christian V få veta något om Vänersborg och stadens belägenhet. I relationen påpekar han att "man finner få orter som ligger fördelaktigare än detta Vänersborg":

Från den stora sjön Vänern, som är 24 mil lång och 12 mil bred, flyter fram mellan bergen två strida och breda floder, som efter en fjärdingsväg förenas. På en udde mellan dessa ligger staden Vänersborg med Slottet, som Ers Kungliga Majestät allernådigast kan se av bifogade teckning" (se sidan 25).

--- Vad själva staden angår, så är den i sin omkrets mycket stor, så att en hel armé skulle kunna stå inne i den. Gatorna äro fina och breda; hela staden ligger på en slätt och blir liksom omfamnad och gjord till en ö av de två nämnda floderna. --- Man kan nästan inte förstå hur fördelaktig den plats är, som vi lyckades driva bort fienden ifrån, om man själv inte betraktar dess läge.

”EN MYCKET FÖRARGERLIG TING”

Av flera orsaker var förlusten av Vänersborg ett mycket hårt slag för Sverige. Nu hade de fientliga trupperna för första gången under kriget nått in i själva det gamla Sverige och krigshandlingarna hade förts längre än till de tidigare dansk-norska randlandskapen. Sverige hade mist ett fäste som skulle vara det viktigaste bålverket mot Norge, dyrbara och oersättliga förråd hade förstörts.

General Mörner, som efter de olyckliga drabbningarna vid Vänersborg tagit sin tillflykt bl. a. till Forstena, fick efter några veckor ett klandrande brev från Karl XI, ²²⁾ som ger honom en skarp reprimand för att han tagit till reträtt och att han bränt magasinet i Vänersborg. Kungen är häpen över att fienden ”med så ringa mackt, mindre förlust och emot all sin förmodan kunnat drifwa Eder utur alla dee fördeelhafttge poster dem I Eder kunnat betiena utaff, sådant är hoos Oss fuller en mycket förargelig ting men huruledes Wij dett skulle uptaga och hwad heela werlden derom kunde döma om dett befinnes sig således i sanningen förhålla är lätt at sluta --- dett må ju wara skam, särdeles där ingen större nöd hafwer gådt på Eder än att J funnit nödigt bränna upp magazinet i Wennesborg på dett fienden skulle hafwa däraff sin subsistence” ²³⁾. Mörner uppmanas av konungen att rehabilitera sig och i fortsättningen hålla fienden stängen så att ”Wij och dee wåre måge weeta och see att J och edert medföllie hafwa allt hwad aff tapper KrigsMän kan prätenderas och Wij så medelst blifwa stadfäste uti dee nådige tanckar Wij om Eder person hærtill hafft hafwe”! Eftersom Mörner ett par månader senare av Karl XI erhööll godset Morlanda som friherrlig förläning, tycks Mörner i kungens ögon ha rehabiliterat sig snart nog.

22) Daterat Kristianstad den 14 juli 1676. Riksregistraturet.

23) Kungen var genom att han han erhållit en avskrift av Gyldenlöves relation informerad om händelserna vid Vänersborg. Utan svårighet känner man igen en hel del av Gyldenlöves formuleringar i kungens brev till Mörner.

I Köpenhamn försummade man inte att propagandamässigt utnyttja segern vid Vänersborg. Enligt ett påbud skulle i samtliga kyrkor i Danmark och Norge tacksägelsegudstjänster hållas söndagen den 14 juli. Den text över vilken det skulle predikas var 1

Medaljen som slogs i Köpenhamn till minne av segern vid Vänersborg. Stadsplanen över Vänersborg, på medaljsidan t. h. har placerats upp och ner. Planen är avbildad efter en skiss som gjorts upp av generalkvartersmästaren Johan Wärnschöld.

Mos. 32: 9-10 ²⁴). Denna dag låg också huvuddelen av den danska flottan utanför Ystad och den beordrades att skjuta seger-salut med anledning av Vänersborgs fall.

Vidare slogs också en medalj till minne av segern vid Vänersborg. Medaljen visat på framsidan en pelare på vilket det norska lejonet tronar med en hillebard. På pelaren finns denna inskrift: "Christ. V. P. Aug. F. P. P. ob. Vennersb. Svec. capt. ab Vladr. Fr. Guldenlev. XXVI Juni MDCLXXVI." Baksidan visar en skiss över Vänersborgs läge vid Vänern och stadsplanen. Här står sentensen: "Hic transiit virtus". Medaljen är i silver ²⁵).

24) Det anförda bibelstället lyder: "Och Jakob sade: 'Min fader Abrahams Gud och min fader Isaks Gud, Herre, du som sade till mig: Vänd tillbaka till ditt land och till din släkt, så skall jag göra dig gott, jag är för ringa till all den trofasthet som Du har bevisat din tjänare: ty jag hade icke mer än min stav när jag gick över Jordan, och nu har jag förökats till två skaror".

25) Medaljen, som har en diameter av 49 mm har graverats av en känd dansk medaljgravör Christian Schneider. "Christ. V" betyder självfallet

STADENS FÖRSVARARE

Vilka svenska trupper och hur stor den styrka var som deltog i försvaret av Vänersborg — såväl de som kämpade vid broarna som de som ingick i garnisonen — har som nämnts inte varit möjligt att få klarhet i. Stora truppstyrkor hade som bekant dragits samman i staden från hösten 1675 och till våren året därpå, då man drog mot Skåne. I aug. 1675 meddelade von Ascheberg kungen i brev att han då till sitt förfogande hade Per Hiertas Västgötaryttare (Västgöta rytteriregemente), Fredrik von Börstells (Skaraborgs regemente) och Vilhelm Jernskölds (Västgöta-Dals regemente) fotsoldater, vilka då var förlagda i och i närheten av staden. I början av mars 1676, strax efter det att kungen återvänt från Vänersborg till Stockholm, rapporterar generalen att "die Wärmlandische brigade" (vilket borde ha varit Värmlands regemente) låg i staden, liksom 300 nyrekryterade soldater från Börstells regemente. Sannolikt syftar konungen på den infanteriskvadron om 420 man från Närkes regemente under överstelöjtnant Alexander Tomson som låg här enligt förteckning upprättad den 4 mars. Och i maj uppges 1,400 man finnas i Bohuslän under befäl av överste Jonas Gyllenspetz från Närke—Värmlands regemente.

Christian den femte. Bokstavskombinationen "P. Aug. F." står för de romerska kejsartitlarna Pius, Augustus, Felix, samt "P. P." för Pater Patric, d. v. s. landsfader. En liknande inblandning av gamla romare var vid denna tid inte ovanlig på medaljer av denna typ. Frånsidans inskription kan uttydas "Här förgick den oframkomliga tapperheten". Det är en omskrivning som anspelar på sentensen *Inva virtuti nulla est via*, vilken är hämtad från Ovidius *Metamorfoser* och översatts med "Ingen väg är oframkomlig för tapperheten".

På ytterligare en dansk medalj har Gyldenlöves seger vid Vänersborg hugfästs. Det är på en "samlingsmedalj" över danska segrar i detta krig. Åtsidan visar en obelisk med ett klot som upptar Christians namnchiffer. Obeliskens sidor har ornament och emblem, bl. a. tolkas en avbildning av Neptunus med treudden såsom symboliserande segern vid Vänersborg. En inskrift, *Non est majoribus impar*, betyder "Han står ej tillbaka för förfäderna", och syftar på kung Christian. Frånsidan visar ett solansikte som strålar ut i blomspetsar. På dessa står namnen "Wismar, Jemterland, Gothland, Carlsburg, Christiansta, Marsstrand, Wenersbur".

Uppenbarligen var det dessa senare som gjorde fåfängt motstånd mot Gyldenlöve och drevs mot Vänersborg.

Enligt en förteckning ²⁶⁾ skulle i januari 1676 följande trupper ha legat i Vänersborg: 6 skvadroner av Livregementet, 4 skvadroner Västgöta ryttare, samt en brigad ur vardera Börstells, Jernskölds, Närke-Värmlands och Smålands regementen. Vilka av dessa som möjligen kan ha fått stanna kvar i Vänersborg är okänt. Eftersom den namngivne kaptenen i garnisonen, Gustaf Anrep ²⁷⁾, tillhörde Närke-Värmlands regemente, är det möjligt att någon del av denna brigad lades in i garnisonen. Liksom antagligen även styrkor ur Österbottens regemente.

Då även de som sårade rapporterade, major Mackeléer och kaptenlöjtnant Appelberg, tillhörde Västgöta-Dals regemente tyder detta på att även en styrka ur detta regemente låg här.

Till stor del utgjordes garnisonen uppenbarligen av artillerister. En rulla över "Fäldt Artilleri Folket i Wänners Borgh", dagtecknad den 1 februari 1676 upptar 172 man. Överstelöjtnant var den tidigare som kommendant omnämnde Erik Loodh ²⁸⁾. Befattningen som major var vakant sedan majoren Johan Leijonchrona ²⁹⁾ avlidit den 20 dec. föregående år. Tre löjtnanter fanns medräknade: Magnus Mörck ³⁰⁾, Jonas Menlös och Gabriel Leijonchrona samt dessutom tre fänrikar, Gustaf Loodh, Gotthard Potthorst och Jakob Månepenning.

26) Efter J. Mankell, Uppgifter rörande svenska krigsmaktens styrka, sammansättning och fördelning etc. Stockholm 1865.

27) Gustaf Anrep var född 1650. Han blev senare överste vid Dalregementet och avled 1700. Tillhörde samma livländska släkt från vilken den senare i Vänersborg så kända fru Elisabeth Anrep-Nordin härstammade.

28) Av den adliga ätten Lood i Småland. Var major vid artilleriet i Riga 1674, befordrades till överste 14/1 1676. Avled 1677 i Jönköping. Erik Loodh var far till den i Vänersborg samtida fänriken Gustaf Loodh, född 1655. Denne blev sedermera kapten vid fältartilleriet i Vänersborg år 1700, enligt Elgenstiernas Ättartavlor, och avled i Stockholm 1702.

29) Var född i Stockholm 1650. Enligt Anrep, Svenska adelns ättartavlor, uppsattes Leijonchronas huvudbanér i Vänersborgs kyrka. Bisattes i Jakobs kyrka i Stockholm 1683. Var bror till löjtnanten Gabriel Leijonchrona, som samtidigt tillhörde Vänersborgs garnison.

30) Blev befordrad till kapten redan 3/2 1676 och adlades 1687 med det för en artillerist lämpliga namnet Granatenhielm.

De meniga var i en rad olika "beställningar", såsom konstaplar, fyrverkare, minörer, bryggmästare, repslagare, kardusbindare, timmermän, hjulmakare etc. En profoss, som skulle bidra till att upprätthålla ordningen och utföra bestraffningar, fanns också med i rullan.

Kommendantförordnandena vid garnisonen i Vänersborg har man svårt att få en klar bild av. Enligt Stiernmans Swea och Götha Höfdinga-Minne ³¹⁾ finns anteckningar om tre kommendanten i Vänersborg. Den förste skulle enligt Stiernman vara Per Larsson, adlad Stöltenhielm ³²⁾. Han var född i Örebro 1610 och tillträdde kommandantskapet 1646 med överstelöjtnants grad. Han uppges död i Vänersborg 1668. Som nummer två nämns Erik Loodh, vilken var artillerist och blev kommendant som major 1669. Han dog 1679. Den tredje i raden var Henrik Johan Belfrage, även han artillerist, utnämnd till kommendant med majors grad den 5 november 1675. Senare blev Belfrage befordrad till överstelöjtnant vid artilleriet i Jönköping den 1 juli 1678 och fick därifrån transport till Göteborg där han avled 1709. Han begravdes i Naglums kyrka. Henrik Johan Belfrage var gift med Maria Stöltenhielm, dotter till den förste vänersborgske kommendanten.

Om Belfrage vet man att han gjorde föranstaltningar för att skaffa garnisonskompaniet en egen fana. Enligt bevarade räkningar ³³⁾ har taft och siden rekvirerats till en fana, vilken

31) Anders Ant. von Stiernman, Swea och Götha Höfdinga-Minne II, Stockholm 1835.

32) Hade deltagit i belägringen av Landsberg under Karl X Gustaf och där fått vänstra benet bortskjutet varför han bar träben, eller "stylda" = "stölta". Adelsnamnet härledes från denna protes och i hans vapen ingick också ett svart träben. Stöltenhiems begravning gav upphov till en hätsk schism mellan ett par av Vänersborgs förnämsta borgare, då det ansågs att kommendanten bevisat sig vara ogudaktig då han underlåtit att skänka bidrag till kyrkbygget.

33) Bland Klädkammarräkenskaperna i Slottsarkivet i Stockholm återfinns en räkning av den 30 december 1675 från den flitigt anlidade fantillverkaren Baltzar Friedrich. Han begär för nio alnar taft 24 riksdaler och för ett lod silke 13 1/3 öre, avseende "Een fahna för Bälghfreses Compagnie". Taften betingade ett pris av 2 riksdaler och 2/3 öre alnen. Kostnaderna för fanan

skulle vara "gul med svarta flammor och med en ström och båt uti". Den svart-gula färgen tydde på kompaniets relationer till Västgöta-Dals regemente (se ovan sid. 9), och båten känns ju igen från Vänersborgs vapen. I korrespondensen med Krigskollegium kallades garnisonskompaniet i Vänersborg "Bälghfreses kompani", en förvanskning av Belfrage.

Det är heller inte klart utsagt vilket öde som garnisonen gick tillmötes som krigsfångar hos Gyldenlöve. Vissa uppgifter tyder på att åtminstone en del av garnisonen internerades på skansen i Vänersborg ³⁴). Enligt andra fördes de till Hjärtum, där Gyldenlöve efter Vänersborgs intagande hade sitt högkvarter, samt även till det norska lägret utanför Bohus fästning. I en rulla upprättad vid Bohus fästning den 24 oktober 1676, låg här 46 man, 7 friska och 37 sjuka, ur överste Johan Lillies kompani, men översten själv saknades. Lillie antecknas i en senare rulla som död i november 1676 och begravnen i Malmö. Av Lillie finns i Krigsarkivet ett odaterat brev till Krigskollegiet, där översten begär bättre utrustning till sina 600 man, av vilka endast 50 hade muskötter. Han beklagade sig också över att lönen uteblivit och framhåller svårigheterna på "denna dyra och avlägsna ort". Inget tyder säkert på att brevet avsänts från Vänersborg, men en anteckning i marginalen, tydligen av kungen själv är daterad 8 juli 1676.

Bevisligen fördes emellertid kapten Gustaf Anrep till Norge. I ett brev ³⁵) daterat Christiania den 28 augusti 1676 skriver han till sin broder majoren Reinhold Anrep och ber denne sända honom 100 riksdaler. Pengarna skulle sändas via Gyldenlöves generalauditör. Anrep berättar att han förts till Norge via Uddevalla. Hans tillstånd är gott, men han beklagar att han "ingen medell förde med till Wenersborgs skantz, utan så blådt och bar som jag gick och stod måste marschera iwäg".

till Vänersborgs garnison kompletterades senare med en räkning på 2 riksdaler och 16 öre för en förgylld spets till fanstången.

34) Se vidare sidan 38 angående domen mot en lösaktig kvinna som inlett förbindelser med fångar och besättning på skansen.

35) Riksarkivet.

EN OCKUPERAD BYGD

För sentida vänersborgare vore det självfallet av stort intresse att veta något om hur förhållandena kom att te sig för stadens invånare under striderna och senare under ockupationstiden. Någon stor stad efter nutida mått var inte Vänersborg, trots den stora vikt man på militärt håll lagt vid platsen. År 1675 var endast 352 vuxna personer mantalsskrivna i Vänersborg ³⁶). Staden var glest bebyggd, Gyldenlöve framhöll ju dess breda gator, husen grupperade sig huvudsakligast kring torget, som låg på i stort sett samma plats då som nu. Kyrkan var belägen ungefär som den nuvarande. I kvarteren öster om kyrkan fanns "13 små hus, delvis öde, bebodda av flottkarlar och annat fattigt folk", uppges det.

När de retirerande svenska trupperna på midsommaraftonen 1676 gick i stridsställning söder om staden och fiendens ankomst var nära fann civilbefolkningen det bäst att fly. Den naturligaste tillflyktsorten var då sjön och man får anta att varenda båt eller farkost över huvud taget vid stränderna togs i anspråk vid stadens utrymning. Man önskade gärna att några uppgifter stod till buds om var och på vilka holmar och öar, långt ifrån eller nära staden, de flyende tog sin tillflykt. Ockupationen räckte ända fram till den 10 september, alltså cirka 3½ månad. Under denna tid gjorde de fientliga soldaterna veritabla sjöröwarexpeditioner över så gott som hela Vänern, varför vänersborgarna inte särskilt länge kan ha känt sig trygga ens ute på sjön. Det är känt att norrmännen redan den 5 juli hade full piratverksamhet igång. En tillflyktsort som hörde till de säkrare var Halleberg, där man alltför kan se spår av de stenmurar som lagts upp i befästnings-syfte. Denna uråldriga fornborg var alltså så sent som för 300 år sedan en försvarsplats att räkna med.

En av de dåtida innevånarna i Vänersborg har emellertid berättat något om sin flykt undan fienden. Det var stadens justitieborgmästare Claudius Kloot, som i ett brev till rikskanslern Magnus Gabriel De la Gardie berättar hur han tvingades fly till

36) Enligt Carl Fredrik Corin, Vänersborgs historia I. Göteborg 1944.

sin födelsestad Arboga ³⁷⁾. Vid tiden för den fientliga härens ankomst låg Kloot svårt sjuk i "podagra och chiragra" ³⁸⁾. I sista stund måste han "låtha uthur sängen lägga migh i wagnen --- lemnandes uthi Wengersborg en dell av mine mobilier, emedan iagh war en ibland dhe sijsta som sina saker förde uthur staden". Borgmästare Kloot vände aldrig tillbaka till Vänersborg utan blev kvar i Arboga resten av sin livstid. Han beviljades av kungen en pension, bl. a. med hänsyn till att all hans privata egendom och hans gård i Vänersborg ödelagts.

Av förklarliga skäl gick det inte att i normal omfattning upprätthålla lag och ordning i den härtagna staden. Genom att dessutom Vänersborgs domböcker för åren 1676—1679 saknas i Göta hovrätts arkiv vet man praktiskt taget inget om vad som drogs inför domare och rätt i Vänersborg under denna tid. Verkningarna av kriget gjorde sig emellertid kännbara under lång tid och i domboken för 1680 finns några exempel på händelser som följde av kriget för vilka domar fällts. General von Ascheberg hade anmält en illa beryktad kvinna från Kinne härad i Skaraborgs län för vad som nu förmodligen skulle rubriceras som "landsför-rädisk verksamhet". Bland annat hade kvinnan, eller "konan" som hon kallades i rättens protokoll, gjort sig skyldig till lägersmål med en soldat från Dal, vilken hölls fången av danskarna. Än allvarligare var att hon dessutom slagit sig i lag med inkräk-tarna på skansen i Vänersborg och "underwijsat dhem huarest åboerne i Kinne Häradh sine sacker förwarat hade". Tidigare var hon dömd för att ha begått lägersmål med "bödelen i Lijdeköpingh" och hade med honom en son, vilken hon hade med sig i rätten. Ännu en pojke hade hon här med sig, han hade till far "een soldat Oluff, som war fången af fienden här i staden på skandzen". Straffet som utdömdes löd på vatten och bröd och halsjärn om natten. Dessutom skulle hon återvända till sin hem-trakt, då ingen ville "hudstryka" henne ³⁹⁾.

37) Bertel Hallberg, Claudius Kloot. Linköping 1934.

38) Podager, gikt i foten — chiragra, gikt i handen.

39) Bertel Hallberg, Ett par blad ur Vänersborgs dombok år 1680. Väster-götlands fornminnesförenings tidskrift 1930.

En annan dom för förseelser av betydligt mindre allvarlig karaktär fälldes också i krigets spår. En av de mera aktade borgarna i Vänersborg hade gripits av ockupationstrupperna och satts att vakta de kor dessa rövat. Ännu långt efter det att belägringen hävts fick han bära smälek för detta bland vänersborgarna och efter framställning till rätten dömdes som straffbart att smäda den ofrivillige "kogubben" ⁴⁰⁾.

På museet i Vänersborg förvaras ett 20-tal kanonkulor, av vilka huvudparten uppenbarligen är minnen från striderna under Gyldenlövefejden. Kulorna är av ganska skiftande kaliber från 2,6 till 10,7 cm. enligt en förteckning som landsantikvarie Hallbäck tillställt förf. Som fyndplatser anges exempelvis, Sjöbodarna, Nygårdsången (nära Gropbron), Blåsut samt Vargön och foten av Hunneberg. Även från Håbol i Dalsland finns en kanonkula.

När Vänersborg fallit i Gyldenlöves händer drog den norske ståthållaren sig vidare söderut med huvudstyrkan av sin armé och slog läger först vid Hjærtums kyrka. Generalamiral Juel fick order att kvarstanna i den erövrade staden och den danske kaptenen Svend Schou beordrades till kommandant på skansen. När anfallarna nu hade ryggen fri från angrepp norrifrån, beslöt den danska krigsledningen att sätta in en stöt mot Göteborg. På västgötasidan av Göta älv drog sig Mörner likaledes söder ut mot Göteborg, då man förstod att denna stad skulle komma i farozonen. Ett dansk-norskt angrepp samtidigt från både sjösidan och från land misslyckades emellertid, kanske främst genom oskicklighet och bristande samarbete hos angriparna.

Före sin avmarsch från Vänersborg bevisade Gyldenlöve åter att han var en både klok och slug strateg. Han lät nämligen från Uddevalla via sjöarna och vattendragen forsla ett mindre antal båtar till Vänersborg. Därigenom visade han att förutsättningar fanns för den s. k. UV-kanal, som aktualiserats nu, 300 år senare.

Med tillgång till behändiga båtar började de fientliga trupperna, som nämnts ovan, att med Vänersborg som bas idka sjöröveri på

40) Corin a. a.

Vänern. De gjorde förödande strandhugg och företog härjningståg långt in i landskapen på båda sidor, i Dalsland och på västgötasidan. Stora områden sattes under kontribution, d. v. s. man tvingade befolkningen att under hot betala skatt.

Härjningarna till sjöss blev snart av mycket betydande omfattning sedan norrmännen lyckats kapa ett par skutor, några jakter och övriga större fartyg. Större delen av den norska garnisonen i Vänersborg deltog i kaperiet, tidvis ända upp till 500-600 man. Värdefulla laster av olika slag föll i fiendens händer på detta sätt.

Ett regelrätt sjöslag var under uppsegling utanför Vänersborg den 23 augusti 1676, sedan De la Gardie från hamnarna norr på Vänern utrustat en svensk eskader på 12 fartyg. Då Juel (som var bror till den ryktbare sjöhjälten Niels Juel) upptäckte eskadern ute till sjöss samlade han alla de fartyg han förfogade över och kommanderade överste Tönne Huitfeldt att med omkring 300 man gå till anfall mot svenskarna. Norrmännen lyckades dock aldrig få kontakt med de snabbare svenska fartygen, vilka snart vände norrut igen. I stället gick Huitfeldt med sina mannar till angrepp mot befästningarna vid Göta älvs mynning och på Västgötasidan av Vänern. Ett par bondgårdar brändes och ett blockhus utanför Sjöboda stacks i brand. Svenska trupper under befäl av överste Jonas Gyllenspetz bjöd norrmännen motstånd.

Några veckor tidigare hade Gyllenspetz och hans närkingarvärmlänningar drabbat samman med Huitfeldts trupper i ett slag vid Vågsäter ända uppe i Valbo-Ryr. Förutom fotfolk, ryttare och dragoner deltog några tusen bönder. Under striderna blev bl. a. prästgården i Valbo illa åtgången och kyrkoherden i Ör, Anders Eurelius (far till skalden Gunno Dahlstierna), fick hela sitt värdefulla bibliotek totalt förstört.

Under fortsättningen av kriget tilltog härjningarna i Dalsland i grymhet och med en brutalitet som är i det närmaste otrolig. Som exempel på illdåden kan nämnas behandlingen av kyrkoherden i Frändefors, magister Torsten Florenus och hans folk. Prästgården och ladugården stacks i brand och man kastade en av prästens pigor, hans "fåtulla", in i lågorna. Själv nödgades kyrkoherden fly över isen ända till Tådene i Skaraborgs län. Även på

åtskilliga andra platser på Dal uppges det att de norska knektarna kastade såväl spädbarn som vuxet folk i elden då de satte gårdar i brand. Speciellt i krigets sista år, 1679 tilltog våldsdåden och inte mindre än 18 kyrksocknar skövlades totalt. Man räknar med att var fjärde gård på Dal lades i aska ⁴¹).

I ett brev som kyrkoherde Florenus sände Magnus Gabriel De la Gardie från Frändefors den 1 juli 1676 får man en skildring av med vilken bryskhet de fientliga trupperna gick fram. Herr Torsten berättar att 9 kompanier ryttare samt 4 kompanier dragoner kommenderats åt Dal dagarna efter erövrandet av Vänersborg. ”De fattade posto vid Frändefors prästgård, varuti jag bor. Här mötte fienden några bondhustrur, som föll på knä för Jens Juel, vilken av Gyldenlöve var anbefalld att sätta Sundals härad uti kontribution. Han höll knektarna tillbaka och marscherade åter mot staden sedan folket fått två dagars betänketid att resolvera sig på. Om de inte inom föreskriven tid erlade 10 Riksdaler på var gård, hotade dem eld och brand.” Som ett vårdtecken fick böndernas representant några smärre mynt, uppger frändeforsherden. Han fortsätter: ”Somliga som bor närmast Vänersborg har erlagt den påbjudna kontributionen, somliga inte. Ty i mest hela landet har varit flyktingar från sina hus, både med hustrur och barn”. I ett P. S. omtalar han att fienden hotat bränna prästgården, eftersom han förklarat att han ämnade vägra erlægga den brandskatt på 50 Riksdaler som krävdes för prästgården. Hela prästgården brändes ju också senare, som nämnts. 60 nötkreatur uppges ha blivit innebrända, medan kyrkoherden och hans hustru räddade med sig 20 kreatur vid flykten.

Ett minne från Gyldenlövefejden finns alltfört i ett ortsnamn i Frändefors socken, Jutebron vid Kalserud ⁴²).

Ganska snart efter Vänersborgs fall lyckades de fientliga trupperna också ta sig över Göta älv och strövkårer ryckte tämligen långt in i Västergötland. En häftig drabbning ägde rum någonstans vid Storegården i Vargön, i varje fall alldeles inpå Halle-

41) Ur A. Lignell, Beskrivning över grevskapet Dal, samt Anders Edestam i tidskriften Färgelanda 1948:2.

42) Elfsborgs Läns Annonsblad 5/9 1963.

berg. Den svenske översten Johan Drake vid Adelsfanan hade samlat fem kompanier ryttare, cirka 400 man, samt några tusen dåligt beväpnade bönder. Svenskarna tog upp strid med den norska truppen som utgjordes av 200 ryttare under befäl av generalmajor Hans Lövenhjelm. Trots svenskarnas övermakt drevs de ändå på flykten, då ett rykte snabbt spred sig bland dem att de hade hela Gyldenlöves styrka mot sig. Enligt en norsk källa skulle 50 svenskar ha stupat, medan huvuddelen av bondehären tagit sin tillflykt upp på Halleberg. De överlevande ryttarna ur Adelsfanan jagades av norrmännen "tills natten och hästarnas trötthet gjorde slut på förföljandet". Vid det tillfället skulle t. o. m. en mindre norsk styrka ha nått ända till 3 mil från Skara. "Ingen enda man stupade, endast en korpral vid dragonerna blev sårad i armen och ryttmästare Gersdorffs häst blev skjuten", uppger Gyldenlöve i en rapport dagtecknad "aus den läger bey Giertrom-kirche ⁴³⁾ 12 juli 1676".

De norska uppgifterna angående stupade svenskar i denna träffning motsäges kraftigt av en i Riksarkivet förvarad "Förteckningh oppå den Affgång, som, effter öfuerståndens Rencontre wydh Wengersborgh, hoos eftterskrefuene Compagnier befunnen är". Där redovisas endast två man med säkerhet döda, en ur vardera ryttmästare Greisbacks och ryttmästare Ruthenskiöldz' kompanier, bl. a. den senares son. Därtill saknas fyra ryttare och vidare anges 10 "retuern medh all montering borto". Sju uppges vara sårade och en hade rymt till fienden. Tillståndet för några av ryttarna var tydligen dåligt, då det har antecknats "owetandes om han lefwer, eller dödh blefuen". Noggranna anteckningar finns om vad som skadats av monteringen — d. v. s. utrustningen — liksom hästarna. Så har exempelvis greve Axel Lillias ryttare "mist heela Monteringen, men wärjan är beholen", en av riksdrotsens ryttare hade "bortmist sin Carbin", Louis de Geers ryttare hade blivit skjuten i låret och kornett Sturm hade blivit "medh 1 styk Kuhla ⁴⁴⁾ skuthen i foten" etc.

Efter hand lyckades emellertid både landshövdingen i Skaraborg, friherre Gabriel Kurck och rikskanslern Magnus Gabriel

43) = Hjärtums kyrka.

44) Kanonkula.

De la Gardie samla trupper i Västergötland för att driva norr-
männen tillbaka ut ur landskapet. En träffning uppstod exempel-
vis vid Lidköping. Under augusti lyckades man också rensa om-
rådet öster om Göta älv från inkräktarna.

Naturligt nog drabbades även trakten omedelbart omkring
Vänersborg av svåra skövlingar. I såväl nuvarande Vassända-
Naglum som Västra Tunhem gick ockupationstrupperna mycket
illa åt både gods och jordar.

De svenska myndigheterna hade utfärdat dödsstraff för dem
som på något sätt bistod fiendetrupperna med proviant eller annat
sätt. Många av bygdens bönder valde därför att fly till skogs
för att sätta sig i säkerhet. Gav de inte normännen hjälp hotades
de till livet av knektarna; visade de sig hjälpsamma hängde istället
dödsstraffet över dem! Just hösten 1676 tycks dessutom ha varit
ovanligt gynnsam ur skördesynpunkt. Gyldenlöve omtalar i en
rapport att på åkrarna stod "den bästa skörd man sett". Detta
förhållande lockade fram flertalet bönder, som hade svårt att se
sin rika skörd obärgad.

"SÅ SLÅT SOM STUGUGOLVET"

Under septembers första vecka detta år samlade sig de dansk-
norska land- och sjöstridskrafterna till ett angrepp på Göteborg.
Detta misslyckades dock och då även en stor svensk styrka
ryckte norrut genom Halland, slog Gyldenlöve till reträtt och
hävde bl. a. belägringen av Bohus fästning, samt ryckte fram mot
Uddevalla. I en rapport avsänd därifrån den 13 september med-
delar han att han beordrat generallöjtnant Henrik Rüsenstein
att "ödelägga Vänersborg, föra trupperna till Uddevalla med-
förande allt vad som förefanns av kanoner, kärror, vagnar och
proviand".

Sannolikt hade Gyldenlöve efter besättandet av Vänersborg
räknat med att ha sitt vinterkvarter här, men den allmänna
krigsutvecklingen gjorde att han i stället mot vintern fick dra sig
tillbaka in i Norge. Den dansk-skånske prästen och krönike-
skrivaren Sthen Jacobsen anför följande: "Men oavsett att Väners-
borg var av stor betydelse, i det att de norske tack vare denna

fästning kunde gripa vitt omkring in i det gamla Sverige, så kunde Vänersborg inte fortsätta att vara av bestående värde för de norske, då de svenske hade andra starka fästningar, såsom Marstrand, Bohus och Göteborg”.⁴⁵⁾

Rüssenstein gick till sitt förstörelseverk i Vänersborg med största tänkbara grundlighet. Han ”ruinerade Skandtzen och affbrendte den ganske bye, uden allene kirchen, som expresse bleff conserveret”. Gyldenlov hade tydligen givit Rüssenstein order om att skona kyrkan, medan staden i övrigt blev bränd och utplundrad. Helt fri från plundringar blev ju inte heller kyrkan, vilket kyrkklockan i Vor Frelsers kirke i Köpenhamn är ett klart bevis för.

Vid denna tid hängde klockorna i en fristående klockstapel. Stadens första kyrka var av trä och den nya kyrkan, som uppförts av sten var ännu inte helt färdig, men tydligen i bruk för gudstjänster, eftersom man lagrade hö och halm i den gamla kyrkan. Så vitt man vet fanns det vid denna tid två kyrkklockor, varav den ena gjutits med malm från förstörda kanoner vid skansen. Orgelverket hade byggts av kyrkoherden Jonas Ruberus i Lyrestad, om vilket det sades att han hade ”till orgelverks uppbyggande haft mera lust än till församlingens uppbyggelse”. Uppgifter tyder på att även orgelpiporna och ljuskronan försvann från kyrkan samtidigt som kyrkklockan.

Vänersborg begärde efter krigsslutet och fick sedermera nådigt tillstånd att uppbära kollekt i alla kyrkor både i Skara och Göteborgs stift som ”klockehjälp”, samt därtill ett anslag på 100 riksdaler. Det tycks emellertid som om det skulle ha tagit lång tid innan kyrkan blivit helt satt i stånd efter kriget, trots att den uppenbarligen inte avsiktligt utsattes för förstörelse av de fientliga trupperna⁴⁶⁾.

45) Den Nordiske Kriigs Krønike. Utgiven av Martin Weibull. Lund 1897.

46) Enligt Hallberg i uppsatsen om kyrkans historia i VSGÅ 1933 var tydligen taket på kyrkan ännu 1680 i miserabelt skick. Enligt domboken detta år hade tre flickor ställts till ansvar för att de vid konfirmationen på Långfredagen på kyrkans golv gjort sig skyldiga till ett i hänseende till rummets helgd i hög grad skymfligt beteende. Inför rätten nekade de tre konfirmanderna ihärdigt och svor sig fria från den ”olycka” de anklagats för. Domen löd också på frikännande — med hänvisning till att det under dymmelveckan

Den av Gyldenlöve beordrade ödeläggelsen av Vänersborg den 10 september 1676 blev i det närmaste total. "Även om Vänersborg trots sitt läge är av någon betydelse, har jag nu satt staden och dess befästningar i ett sådant tillstånd att vi fortfarande, när så oss lyster, kan bemästra den igen", framhåller Gyldenlöve i en rapport. I en annan utsaga från dansk sida sägs det att man "knapast kunde tro att en stad och en fästning stått på denna plats". En svensk fortifikationsofficer, Per Telningh, rapporterade till Stockholm i december att Vänersborg skans var helt och hållet lagd i ruiner. Den var "så slät snart sacht, som stugu golfwet" ⁴⁷⁾. Så fullständig var alltså undergången för den då drygt 30-åriga staden, cirka 250 år innan Birger Sjöbergs skakande visioner om "Lilla Paris" undergång i eld och brand. När staden skulle återuppbyggas hade man avskrivit planerna på att behålla Vänersborg som en fästning. Några nya försvarsanläggningar kom ej till stånd.

Då Rüssenstein drog sig tillbaka från den i ruiner lagda staden var uppenbarligen inte bron över Karls grav tillfredsställande satt i stånd, utan han förde sina trupper via Kassaretorpet till Restad och längs älven till Överby och därifrån upp på Edsvägen. Vid Gäddebäck och Malöga låg De la Gardie och lurpassade på den norska truppen med en styrka och öppnade artillerield mot de retirerande norrmännen.

Om sammanstötningen som ägde rum den 13 september berättar Sthen Jacobsen:

De svenske hade skaffat sig kännedom om att de norske skulle överge fästningen, varför de samlade sig på andra sidan älven och begynte kanonera de norske, då de såg röken av staden. Klockan 4 om eftermiddagen satte de svenske över älven med några småbåtar, som var väl besatta med folk. Några norska trupper stod gömda i buskarna och anföll med kraft de ankommande så att de svenske förlorade en båt och 30 man blev ihjälslagna och tillfångagagna. Därför gick de andra båtarna tillbaka och de norske retirerade makligt och förlorade under återtåget varken vagnar, kärror eller annat.

dagligen varit regnväder och att droppet genom taket varit ymnigast just på den plats där flickorna stått!

47) Ludvig W:son Munthe, Kungliga fortifikationens historia II. Stockholm 1908. Telningh befann sig vid denna tid Vänersborg tillsammans med ett par andra fortifikationsofficerare för att upprätta befästningsanläggningar vid Sjöboda, Rånnum, Restad med flera platser vid älvmynningen och längre ner i älven.

Samma dag utrymde Gyldenlöve också Uddevalla och i slutet av månaden var hans här tillbaka i Norge där den gick i vinterkvarter.

Med hjälp av trupper och uppbådad allmoge lyckades det Magnus Gabriel De la Gardie att under hösten återerövra Strömstad och han återtog även skansen i Uddevalla, där svensk seger-salut sköts söndagen före jul för att fira den svenska segern i slaget vid Lund den 4 december.

Under vintern kallades Gyldenlöve ner till överläggningar i Köpenhamn inför vårens kommande fälttåg på västfronten. Han medförde bl. a. kartor över trakten kring Vänersborg, Dalsland och Bohuslän. I Gyldenlöves krigsplaner ingick dels erövrandet av Marstrand och dels fullständig skövling av Dalsland för att förebygga eventuella svenska angrepp i ryggen .

Även 1677 var det Gyldenlöve som tog initiativet till krigshandlingarna och han ryckte i juni fram mot Marstrand i snabb takt. Fästningen och staden angreps både från landsidan och från sjön och kapitulerade efter tre veckors belägring, då den väntade hjälpen från De la Gardie uteblivit. Rikskanslern hade emellertid vid Vänersborg samlat en styrka på 4.400 man fotfolk och ryttare. I augusti bröt man upp från Forstena för att möta Gyldenlöve i Bohuslän. Det blev en sammandrabbning vid Kuröds bro utanför Uddevalla den 28 augusti. Träffningen här blev ur svensk synvinkel en av de allra nesligaste under hela detta krig. De svenska trupperna råkade i vild flykt mot Vänersborg, samma väg som nästan precis 11 månader tidigare. Rikskanslern själv var ytterst nära att bli tillfångatagen. Han miste hela sin utrustning, bl. a. en dyrbar servis i silver.

Från norsk sida omtalas det att svenskarna förlorade 1.500 man i stupade och därtill flera hundra fångar. Bland krigsbytet var 14 kanoner, 19 fanor och standar samt hela trossen och en hel vagn med koppardalrar, som De la Gardie "utpressat som krigsgärd av södra Bohusläns prästerskap" ⁴⁸⁾).

48) Enligt A. E. Holmberg, Bohusläns Historia och Beskrifning. Örebro 1867.

Gyldenlöve fann bland den svenske rikskanslerns privata förlorade tillhörigheter även ett brev adresserat till Karl XI. I brevet försäkrade greve Magnus sin kung att han "med ringa möda den norska hären skulle slå", erövra de norska fästningarna samt vid den fred som därefter skulle följa, skaffa Sverige full kompensation för allt som under kriget gått förlorat. Detta brev sände Gyldenlöve till Christian och bifogade kommentaren att han för sin del inte ämnade göra några storordiga försäkringar om krigsförloppet, utan "gå fram som ärligt folk och lägga allt i Guds hand".

Den norske ståthållaren brydde sig inte om att återigen förfölja de flyende svenskarna, utan vände söderut och gick den hösten i vinterkvarter på Orust ⁴⁹⁾).

Under 1678 utkämpades hårda strider i Bohuslän, som då blev krigets huvudskådeplats. Gyldenlöve samlade 8.000 man i Uddevalla i april och 5.000 danskar landsattes vid Marstrand i avsikt att erövra Bohus fästning och därefter Göteborg. Kommendant på Bohus var Skaraborgs regementes chef överste Fredrik von Börstell, som trots en nära sju veckor lång intensiv belägring lyckades hålla fästningen, tills undsättning anlände i slutet av juli. Gyldenlöve retirerade då till Uddevalla.

Gyldenlövefejden gick 1679 in i sitt femte och sista år. Redan i februari marscherade general Mörner mot Uddevalla med 800 man som han samlat i Vänersborg. Den 13 mars stod förtruppen vid Kuröds bro, men hans styrka var alltför underlägsen för att han skulle våga sig på att storma skansen. Riksamiralen greve Otto Stenbock hade på sommaren sitt högkvarter vid Forstena och drog i juli därifrån med 3.000 man mot Uddevalla. Gyldenlöve hade skyndsamt sänt folk både land- och sjövägen dit och från början av augusti stod de svenska och norska styrkorna i stort sett överksamma i ställningar på ömse sidor av skansen i Uddevalla. Efter fem veckor bröts belägringen den 11 september då underrättelsen ingick om att överenskommelse träffats i Skåne om vapenstillestånd. Stenbocks trupper drogs tillbaka från Udde-

49) Efter Kungl. Bohusläns regemente och dess hembygd I. Uddevalla 1953.

valla och vid fredsslutet i Lund den 26 oktober 1679 fastställdes att Gyldenlöve skulle utrymma Bohuslän.

Fredsavtalet blev för Sveriges del oväntat gynnsamt; Christian V tvingades återlämna de landområden hans trupper ockuperat och Sverige behövde inte göra några landavträdelser. Den enda favör som tillerkändes den danske kungen var en kanon för varje erövrade fästning! De tidigare besittningarna i Tyskland gick Sverige dock miste om.⁵⁰⁾

”GYLDENLÖVES KLOKKE”

Ännu efter mer än 300 år har Vänersborgs gamla kyrkklocka där den hänger i Vor Frelzers kirke en mäktig malmklang. På sin tid var hon en klenod för borgarna i den unga staden vid Väners strand. Som krigsbyte blev hon högt värderad, Gyldenlöve taxerade henne till 700 Riksdalers värde. Genom diverse bevarade handlingar rörande denna, som den heter, ”Herr Gyldenlöves Klokke” vet man att den danske stormannen vidtog långtgående försiktighetsåtgärder för att klockan från Vänersborg inte skulle komma till skada innan hon kunde hissas upp i kyrktornet på Christianshavn i den danska huvudstaden. Gyldenlöve ägde en rad betydande gods och gårdar i Danmark, bl. a. det pampiga Charlottenborg vid Kongens Nytorv i Köpenhamn, där nu den danska konstakademien har sitt hemvist. Där lät han förvara kyrkklockan väl skyddad för åverkan genom att den hade omgivits med stenflisor och troligen till viss del varit nedgrävd i jordgolvet.

Något gåvobrev till Vor Frelzers kirke från Gyldenlöve på kyrkklockan är inte känt. I olika arkiv i Köpenhamn finns dock en del tidiga handlingar om ”Gyldenlöves Klokke”. Bl. a. finns det bland kyrkans räkenskaper en utgiftspost den 9 augusti 1682 på 1 mark för hyra av en släpkärra och två hästar för att forsla

50) Att Sverige fick så gynnsamma villkor berodde i hög grad på att Frankrike och Ludvig XIV stödde Sveriges sak mot kurfursten av Brandenburg och hans allierade Christian V, samt förde svenske kungens talan i fredsunderhandlingarna, vilka slöts i Fontanienbleu. I fredsvillkoren ingick f. ö. även ett giftermålsavtal mellan Karl XI och den danska prinsessan Ulrika Eleonora, syster till Christian (och halvsyster till Gyldenlöve).

Vor Frelzers kirke på Christianshavn i Köpenhamn där klockan från Vänersborg hänger. På tornets övre hälft ses den unika yttre spiraltrappan som leder upp till Kristusgestalten på jordgloben.

klockan från Charlottenborg till Christianshavn ⁵¹⁾. Ytterligare 5 mark fick man betala samma dag till de åtta karlar vilka hade flyttat klockan av kärren och hade övervakat transporten. Och 2 mark och 8 skilling betalades till två andra karlar som hjälpte till att plocka undan de skyddande stenarna.

Den 4 juni 1684 hade klockans inskription ändrats såsom Gyl-denlöve ville ha den, förmodligen då med hans personliga tillägg. För detta arbete utbetalades till Jacob Guldsmed 16 Riksdaler.

*

Vi borstar av dammet, lämnar klockkammaren och fortsätter upp till kyrktornets yttre, kuriösa snäckgång. Det var den norskfödde slottsbyggaren Lambert von Haven som påbörjade Vor Frelzers kirke, men hovbyggmästaren Laurids de Thurah som byggde det unika tornet. Förebilden till den yttre trappgången kan härledas ända till Babels torn, men närmast hämtade de Thurah den från kyrkan Della Sapienza i Rom.

I äventyrsromanen "Till jordens medelpunkt" låter Jules Verne några deltagare i den expedition som via kratrar på Island ämnade nå jordens medelpunkt träna sig att umgås med höjder och stup genom att vistas här uppe på kyrktornet, varifrån utsikten verkligen är svindlande.

Vor Frelzers kirke ligger nästan på de vallar där 1659 Köpenhamns försvarare höll stånd mot Karl X Gustaf. I tacksamhet över att man den gången lyckades avvärja det hotande svenska anfallet den 11 februari, ringer på Store Bededag Köpenhamns alla kyrkklockor alltfört sin tacksamhet, och köpenhamnarna promenerar på Christianshavns "volder". Från tornet till Vor Frelzers kirke skulle Store Bededagsringningen ljuda särskilt vacker och för en del år sedan inrättades här ett av landets allra klangskönaste klock-

51) Rigsarkivet i Köpenhamn. Rentekammeret, Reviderede Regnskaber, samt Vor Frelzers kirkes arkiv i Københavns stadsarkiv.

Genom intresserat och välvilligt tillmötesgående av kyrkoherden i Svenska Gustafskyrkan i Köpenhamn, legationspastor Bengt Söderberg har förf. fått värdefulla kontakter med myndigheter och enskilda i Köpenhamn. Bl. a. har Dr. theol. J. P. Grøngaard, sognepræst i Vor Frelzers kirke visat värdefullt tillmötesgående.

spel. Naturligtvis var det en triumf att just en klocka från Sverige fick vara med och tona mäktigast i segerringningen, som var riktad mot de svenske. En triumf i den nordiska vänskapens tecken vore det självfallet om denna kyrkklocka kunde återföras till Vänersborg. Sonderingar i denna riktning har gjorts på privat initiativ hos vederbörande danska myndigheter, men då detta trycks står frågan ännu öppen.

Från toppen av spiraltrappan, alldeles under "kugeln" (jordgloben) som bär Kristusgestalten, når blicken vida omkring. I fjärran bortom det blänkande Öresund förgyller aftonsolen Skånekusten. Flera tiotal meter under oss hörs från tornuret slagen för full timme, följda av klockspelets melodiska tonklanger:

*Tid rinder ud. Liv med sol gaar ned,
Vi ringer Bud fra Guds Evighed.*

STURE JOHANSON.

En 1800-talsdam ser på Vänersborg.

Otaliga äro de som under årens lopp passerat vår stad på väg någonstans; det har jag försökt visa i en uppsats i årsskriften 1958. Alla ha dock inte lämnat någon tryckt skildring av sin resa efter sig. Dagböcker skrev man dock. En sådan av intresse för delar av Västergötland och för Vänersborg befinner sig i stadsbibliotekets i Borås ägo sedan några år. Den har förts av en Stockholmsdam några sommarmånader 1853 och har som överskrift "Anteckningar under en resa canalvägen mellan Stockholm, Götheborg och Grafvarna". Fröken Bergner hette hon, som förde pennan; hon reste tydligen som guvernant för en liten stockholmska Ida Tydén, som, när dagboken börjar den 16 juni 1853, låg och sov i hytt nr 4 på hjulångaren Eric Nordevall. Sista noteringen i boken görs den 25 augusti, då ångfartyget Daniel Thunberg, som fröken Bergner tillsammans med sitt resesällskap embakerat i Vänersborg, lade till vid Riddarholmen. Mer än halva dagboken, som skrivits med en mycket pryddlig piktur, berör själva resan och denna första hälft handlar till största delen om Västergötland. Senare delen är en skildring från vistelsen i Gravarna; det framgår med all önskvärdhet tydligt, att vädret i Bohuslän den sommaren ej var det allra bästa, om nu detta kan vara till någon tröst för sentida semesterfirare. Dessutom råkade fröken Bergner ut för något, som vi nu väl kunna lyckligen undslippa, nämligen en koleraepidemi, som gjorde att avresan blev tämligen brådstörtad. Hennes avsikt att bese Vänersborg på hemresan blev därför aldrig verklighet och det kanske var bäst så för vår sinnesfrid. Dagboksskriverskan skall dock nu själv framträda i all sin snusfornuftighet. Hon betraktar hela dagboken igenom sina medmänniskor litet von oben och ser med illa dolt förakt ner på allt, som inte har den stockholmska fina airen. Denna attityd av fin dam från storstaden på besök i landsorten framträder inte minst i skildringen från Vänersborg — både på ner- och uppresan. Det är inte utan att man skulle vilja uppträda till sina förfäders försvar. Hör bara:

”Från Leckö foro vi innom en trång skärgård af små klippiga öar; hvarefter vi åter kommo ut i Wenern, och öfver *Dalboviken* fram till *Wenersborg*, belägen i södra ändan af Wenern. I närheten deraf fick jag sigte på Sveriges mest besynnerliga berg till formation, n:l: *Halle* och *Hunneberg*, men afståndet hindrade mig att urskilja dess af klippan bildade pelarerader.

Söndag f:m den 19 kl. 10 lade Ångfartyget till vid stora bryggan der vi skulle uppehålla oss en timma för att taga in ved, och der flera Passagerare, kommo om bord, och några afgingo, deribland Fröken Rougé som mottogs af Landshöfding Bergmans famille, hos vilken hon skulle tillbringa en del af sommaren. Det stod oss fritt att gå i land, men som jag fruktade det lilla Ida ej skulle förmå att gå långt och fort, beslöt jag stanna qvar på fartyget, som jag flera gånger under resan gjort för hennes skull; men mycket folk kom ned på bron, och med sina böcker i handen sågo de unga damerna med sin stärkta söndags toilette mycket sedesamma och näpna ut.*) Som det var under ”*brinnande möte*” och Regementet kamperade ett stycke utom staden voro der nu många så äldre som yngre officerare inne, och nere vid fartyget, men med all aktning för de gode herrarne, de sågo alla ut som bönder, och saknade i hög grad våra gentile militairers goda hållning. Men för att vara Westgöthar förstås, och utan aln och påse, voro de så hyggliga som möjligt.* *)

Wenersborg är eljest en både stor och vacker stad med ett gudomligt läge vid den vackra Wenerns strand, och på min uppresa tänker jag bestämt bese den.

Den väg vi nu foro förde oss genom trånga sund, och en liten kanal på några tusen alnar, detta är, för att undvika åtskilliga i början af elfven befintliga små preludier till *Trollhätte-fallen*.

Första inträdet på elfven är af öfverraskande skönhet. På ena stranden utbreder sig en vacker slätt långt tillbaka, och de märkvärdiga *Halle-* och *Hunneberg* resa sig der bakom med sina tvära branter och skogbeklädda hjessor. Då jag nu såg dem i all sin

*) Jämför sid. 29 o. 31 i min uppsats från 1958; där gäller det skildringar från åren 1839 och 1842; de vackra damerna funnos redan då.

**) Detta var alltså officerare vid Västgöta-Dals regemente, som hade sin övningsplats på Nygårdsängen vid Gropbron.

storhet stå der så trygga och betänkte i hur många secler de så gjort, och af hur många generationer de blifvit beskådade och beundrade, gladdde mig den tanken att intet *allt* är förgängligt, att i naturen finnes något som aldrig föråldras, aldrig förgås, utan som i fågning för hvarje år ökas, i stället att försvinna.

Många och ståtliga Herregårdar sågos på kortare och längre afstånd deribland *Odensjö*, och *Hult*."

Här lämna vi fröken Bergner åt sitt öde i den bohuslänska skärgården, dit hon småningom kom efter en fyra dagars vistelse i Göteborg. Sveriges port mot väster var inte så stor då; fröken Bergner företog en utflykt till Masthugget men vågade sig inte ända ut till Majorna, som var en "dåligt bygd fortsättning på Masthugget och bebodd endast af sjöfolk."

Trots regn och rusk trivdes vår fröken i Bohuslän till slut. Koleran kom mycket olägligt; försedd med sundhetspass måste hon anträda hemresan landvägen förbi ett spärrat Uddevalla och tisdagen den 23 augusti skriver hon: "Först sent framkommo vi till Wenersborg, der vi voro lyckliga nog, att genast få damsalongen för vår räkning, ehuru vi alla *gera* hade hellre gått på E: *Nordevall* med den trefliga kapten Ullner, måste vi nu begagna tillfället, och i anseende till Choleran skyndsamt begifva oss åstad."

Lyckan över att vara ombord var dock inte större än att medpassagerarna kunde få sig en känga; följande nedlåtande omdöme om dem må avsluta den fina stockholmsfrökens rese-skildring:

"Salongen var trefligare än vi hade föreställt oss, vi befunno oss väl der, men de öfriga passagerarna voro mycket förnäma, och obegripligt tråkiga — de som ej voro verkligt förnämt folk ville gifva sig ett förnämt anseende i det de klämde in sig mellan dem som i sjelfva verket voro det, detta var händelsen med en fru med sina tvänne döttrar — men som jag kände henne blef hon endast löjlig i mina ögon."

NILS SANDBERG

En dansklubb i Vänersborg för hundra år sedan.

Några anteckningar kring ett par gamla fotografier.

I Vänersborgs Söners Gilles fotografisamling befinner sig här intagna tvenne av Olle Prestos Fotografi Atelier tagna fotografier, föreställande ett antal ungdomar i folkdräkt, bland dem min far och två av mina fastrar. Min far bodde under sin skoltid i Vänersborg hos sin farmor Elisabet Charlotta d'Orchimont, änka efter majoren Charles-Emile d'Orchimont på Stora Levene. Hon ägde och bebodde det för några år sedan rivna Karlslund beläget mitt emot nuvarande Televerkstaden, tidigare Vänersborgs tändsticksfabrik. Efter hennes död blev det bostad för disponenten för sistnämnda fabrik.

Enligt vad min far berättat mig bildade under senare hälften av 1860-talet ett antal ungefär jämnåriga ungdomar i Vänersborg en klubb för folkdanser. De samlades några gånger varje termin under ett par år i deltagarnas familjer. Om de hade någon danslärare eller vem som i annat fall instruerade dem förbisåg jag tyvärr att fråga min far.

På fotografiernas baksida står antecknat deltagarnas namn. Med hjälp av ättartavlor, släktkalendrar och matriklar har jag lyckats inhämta nedanstående data om dem.

I. Stående från vänster till höger:

Gustaf Brunson f. 1856 i Torp, son till en lantbrukare. Elev vid Vänersborgs läroverk 1868—74. Tjänsteman vid Statens Järnvägar, stationsföreståndare vid Värtan. Pensionerad 1918. Död 1926.

Louise Bolin

Hulda d'Orchimont f. 1857 på Lindås i Västra Tunhems kommun, dotter till godsägaren Ferdinand d'Orchimont och hans maka

född Möller. Gift 1880 med sin kusin konsul Carl Hjort i Malmö. Död i Göteborg 1943. Hon var under åren kring sekelskiftet bosatt i Vänersborg, där hennes båda söner Gustaf (f.1882) och Erik (f.1884) gick i Vänersborgs läroverk.

Gustaf Göransson f. 1854 i Skållerud, son till en possessionat. Elev vid Vänersborgs läroverk 1867—71 Enligt läroverkets matrikel "ämnade han ägna sig åt handel". Hans vidare öden är okända. Å fotot är antecknat att han förlovade sig med *Margret Zimmerman*.

Sittande från vänster till höger:

Anna Dymling f. 1856 i Vänersborg, dotter till handlanden *Otto Dymling* och hans maka född *Agrell*. Gift 1876 med konsul *A. G. Wikström* i Sundsvall.

Charles-Emile d'Orchimont f. 1854 på Lindås i Västra Tunhems kommun, broder till ovannämnda *Hulda d'Orchimont*. Elev vid

Vänersborgs läroverk 1864—71. Genomgick 1871—73 Göteborgs Handelsinstitut. Sedermera köpman och konsul i Göteborg. Arrenderande 1894—1908 överstebostället Slädene i Skaraborgs län. Gift 1889 med Sigrid Westman, dotter till fördelningsläkaren A. H. Westman och hans maka född Ahlström. Död 1924.

Thérèse Dymling f. i Vänersborg. Syster till ovannämnda Anna Dymling. Gift med överstelöjtnanten Knut Nycander.

Gustaf Bergqvist f. 1854 i Vänersborg, son till en musikdirektör. Elev 1864—69 vid Vänersborgs läroverk. Kontorist. Sedermera grosshandlare i Stockholm. Död 1932.

II. Stående från vänster till höger:

Louise d'Orchimont f. 1859 på Lindås. Syster till ovannämnda Hulda och Charles-Emile d'Orchimont. Innehade värdinneplat-

ser i Hälsingfors och S:t Petersburg, varefter hon bosatte sig i Göteborg, där hon avled 1930.

Wendel Bäärnhjelm f. 1856 på Kristinedal i Dalsland, son till bruksägaren Gustaf Bäärnhjelm och hans maka född Sahlin. Elev vid Vänersborgs läroverk 1866—73. Genomgick Chalmers tekniska Högskola. Verkställande direktör för AB Cilikattegel i Lidköping. Gift 1894 med Adèle von Hofsten dotter till löjtnanten Erland von Hofsten och hans maka född Strokirk. Död 1918.

Helena Plate f. 1858 i Vänersborg, dotter till skeppsredaren G. V. L. Plate och hans maka född Pasch. Gift 1881 med kronofogden i Väne fögderi T. V. Forsell. Hon var på sin tid mycket aktiv inom Röda Korset i Vänersborg. Död *ibid.* 1916.

Thorsten Molin f. 1855 i Vänersborg, son till dåvarande stadsläkaren i staden. Elev vid Vänersborgs läroverk 1864—75. Underlöjtnant vid Västgöta-Dals regemente 1876, löjtnant vid Göta artillerireg. 1882, kapten vid Waxholms artillekår, major 1901, avsked 1905. Död 1919.

Sittande från vänster till höger:

Frida d'Orchimont f. 1859, tvillingsyster till ovannämnda Louise d' Orchimont. Gift 1895 med godsägaren Carl Liedberg på Gunnarstorp i Skaraborgs län. Död 1924.

Gustaf Belfrage f. 1854 på Hensbacke i Foss socken, son till kaptenen G. Å. Belfrage och hans maka född Westerdahl. Handelsbokhållare, sedermera grosshandlare i Göteborg och Stockholm. Gift 1883 med Maria Katarina Virgin dotter till stadsmäklaren F. A. Virgin och hans maka född Thudén. Död 1929.

Berta Plate f. 1860 i Vänersborg, syster till ovannämnda Helena Plate. Gift 1886 med provinsialläkaren S. V. Rietz i Ronneby. Död *ibid.* 1936.

Julius Cyrus f. 1857 i Göteborg, son till en grosshandlare. Elev vid Vänersborgs läroverk 1870—74. Grosshandlare i Göteborg. Död 1919.

CURT d'ORCHIMONT

Halvord Lydells årskrönika 1913.

Eftersom det nu är juldag igen och vi i morgon ha årsmöte i Vänersborgs Söners Gille, är intet annat att göra för mig än att skruva upp det elektriska ljuset, se till att kaminen brinner, slå en filt om mig och sätta mig ned vid mitt skrivbord i Burmans hörne -eller Lundins hörne- som det väl från och med i år skall kallas. För att enligt Edwin Andersons recept direkt och utan koncept skriva en s.k. årsberättelse för det här snart gångna året 1913.

Jag har nyss fått julmiddag. Tack för de friska gurkorna, Erik Nordahl! Nanny sitter där inne och läser för en äldre vänersborgsdotter, som är nästan blind, herrskapet ovanpå är borta, vadan vi båda ha det så tyst som på en gård ute på landet, och vi ha ej Bloms här, ty de skulle själva ha släkt hos sig och komma till nyår i stället.

Se-så-ja. Har jag inte nu hjälpt framtidens gille att forska i min person, så vore det märkvärdigt. Anmärkas må kanske dock ytterligare, att mina julcigarrer i år äro litet för svaga, vadan det är troligt, att denna berättelse också blir, om möjligt, svagare än eljest.

Det var slaskigt och regnigt i går på julafton här. Men vädret, som inte alls, varken här eller ännu mindre i Uppsala den dagen, rättade sig efter unga Strömbergs i år påhittade månkurvor, var särdeles anmärkningsvärt med för hela vårt land och det övriga Europa också för årstiden stora temperaturskillnader — ovanligt kallt norr om Karlstads latitud och mellan +6 och +8 grader från och med oss och söderut. Över 27 graders temperaturskillnad bara i vårt land.

I dag, juldagen, blåser ostligt och nordligt och frostar på litet och barometern stiger. Men jag antager detta bero på att barometerminimet nått södra Östersjön och att vi få höra om stormar i östra Sverige, när någon tidning kommer.

Förresten har hela år 1913 bjudit på rätt egendomlig väderlek här i stan. Mild vinter årets första månader, så att travtävlingarna fingo först uppskjutas och sedan inställas, ty det blev inte hållbar is på Vänern. Litet frost visserligen mellan den 18 och 27 januari men så milt igen och ingen snö. Den lilla älskliga Tussilago Farfara blommade redan den 8 februari.

Den 24 februari hade man stora automobiltävlingar, som gingo härigenom, och prins Vilhelm var med.

Den 16 mars skulle här visas ett annat av nutidens sju underverk, i det att Hugo Sundstedt skulle ha fluguppvisning på monoplan. Men snöblask kom, och dagen därpå misslyckades det, och jag och V. I. F.-arne, som anordnat det hela, voro arga på inpressarien. Den 26 april blev det emellertid en lyckad, flygning, således den första flygdag i vår stad, men inpressarien gick ganska renrakad ifrån det till min belåtenhet. Man skall inte dela ut fribiljetter bakom ryggen, se! Men en historisk märkesdag var det för Vänersborg, och Sundstedt hade all heder därav.

April slutade med åska, och maj började med åska. Hon slog till och med ned ute vid gåsbron. Jaså! Förvånade miner. Var är gåsbron? frågar Ni. Jo, det är den nya svängbron, som just nu blivit färdig. Jag vet inte av någon annan, som har större rätt än jag att ge henne namn, och jag döper henne härmed till Gåsbron. Dels är hon så smal, att man får både köra och gå över henne i gåsmarsch, dels låter namnet Gåsbron bra, dels flyga vildgässen över just där. Dels verkar det något à la gäss med en så föga monumental anordning på en så pompöst monumental plats, som Vänerns sydspets är.

Den nya vågbrytaren är också snart färdig. Jag lär få bygga på pirhuvudet, om jag vill, ty fyren skall inte stå där. Om jag bara kunde tänka ut något av intresse och som bär sig själv.

Wille Wikners och Adolf Olssons sprängning har blivit större och fördjupad. Hur skall den behandlas?

Sommaren var rätt trevlig med omväxlande väderlek. D. v. s. när jag den 17 juni — 7 juli reste i Norrland och Norge och kastade snöboll på Åreskutans topp och på Hardanger fjäll, hade

jag min vanliga väderlycka, men här hemma hade visst föreningarna litet otur med tillställningarna i Dalaborg.

Kvartettsångarsällskapet och Göta ha konserterat för vår försköningsfond på Skräcklan. Tack! Mycket populära och omtyckta konserter. Men vår tillställning på Kabelgatt, som J. V. Carlsson kallar området nordväst om vattenledningen, blev mindre lyckad, ty det blåste rätt kallt på sjušovaredagen.

I Augusti blev en regnperiod, och V. S. S. hade både storm och regn på sin femårsregatta den 17 augusti. Men så blev det vackert, och hela september var den allra grannaste och gynnade septemberutställningen, och oktober var mild och torr, november mild och regnig, december också mild och regnig till och med igår, men orkanen den 4 ryckte upp stora träd både i Dalaborg och den andra skogen.

Det var inte litet om vädret detta, men som ni ser så har det haft intimt sammanhang med händelserna.

Världshändelserna tillåter jag mig sammanfatta så här: Gruvolyckan i Wales, Balkankriget och dess slut, "Europeiska konsertens" vanmakt men även makt, talande film och tango. I Mexiko hålla de arma människorna på att skjuta ihjäl varandra huller om buller.

Här i Sverige äro vi nu efter statsministerns Karlskronatal den 21 dennes i färd med att bliva en krigarnation igen. Då, Hjalmar, ska vi väl få tillfälle att stupa på ärans fält!

Fasligt vad man spionerar på oss. Ryssen börjar visst bli rädd. Men jag kan därom inte säga mer. Så utspionerade äro vi. Min anfallsplan av år 1905 stod ju ord för ord i Novoje Vremja i höstas. Handelstidningen gjorde sig lustig över Novoje Vremja. Så litet ha göteborgstidningen reda på sig — och mig.

Ni minns väl, att jag för några år sedan skrev, att Gillet borde köpa ett par vita kor och låta förgylla horn och klövar och skicka dem som present till Småhertiginnorna av Västergötland, som skulle mjölka dem själva för att ge ett gott exempel åt alla Frökentossor här i landet. Det blev ej av. Men hur fick prinsessan Ingeborg reda på mitt förslag. Ty nu ha vi sett av tidningarna med illustrationer — hur de verkligen själva mjölkade korna på Sofiero eller Fridhem eller vad nu gården heter.

Men inte tog våra tossor upp den tonen inte. Nej, tango och snäva kjolar och annat koketteri skall det vara.

Men efter som det kommer fram, så skall jag be vår kungafamilj bli tongivande i en annan sak, som kanske är lättare genomförd. Låt de kungliga barnen få något annat att sätta några ljus i om julen än avhuggna granar. För barn är det naturligtvis lika roligt, vad det än är för ovanligt, att det här julgranseländet börjar på att bli så skadligt att dess fortsättande helt enkelt är onationellt. Ock så hänsynslösheten mot "enbusken", våra skogsbackars och bergs prydnad. En bonde utbjöd i förrgård till mig ett vackert tre meter högt enträd för en krona. "Tvi dig, du usla bonde, som har berövat skogen denna prydnad. Du skulle satt staket omkring den och skyddat den."

Nåja, tvi också den där travklubbsframfarten mot enträdet, som aldrig får bli träd.

Den 9 mars hade vi sammanträde och bildade fastighetsföreningen. Jag fick viktiga underättelser om det lagformella, och när saken skulle göras om var jag alltför upptagen och hade fått sådana underrättelser angående andra ålderdomshem, att sekreteraren fick stå tillbaka för styrelseledamoten. Men nu är det bra igen. Vi behöver inte dumma oss för att andra gjort det, och därför kan jag nu säga: "Vårt ålderdomshem ska vi ha!"

Vi har också fått donationer, som visa att vår strävan har sympatier. Det ha vi fått allt från början, och vi få alltjämt.

I år ha tre stycken damer visat sitt behjärtande: Enkefru Elisabet Abramsson, fru Julia Beckeman och fru Olivia Lindedal.

Fru Beckeman har genom sitt arbete i välgörenhetens tjänst för länge sedan förskaffat sig en erkänd plats som hedersmedborgarinna i vår stad, och fru Lindedal, ja, hon låter ju sin Hjalmar dikta kanske nästan lika mycket åt Gillet som åt sig själv, ja hon förenar sig rentav med honom i strävandena för Gillets ändamål.

Även "gubben" Beckeman har i år lämnat sin tribut till vårt ålderdomshem. Jag sade gubben, Men vem skulle väl egentligen kunna tro, att han har hunnit till 75 år, så raskt och piggt som han promenerar omkring. Han har, liksom sin fru, för länge

sedan blivit en av dem som konstituera en del av begreppet Vänersborgs samhälle, en av dem som ett par generationer minnas.

Ock så har vi fått en gåva av doktor L. Grundberg i Stockholm, vår gamle lasarettsläkare. Ni minns väl vad han skrev. Jo, det var ungefär så här: "Jag läser fortfarande Vänersborgs tidningar och allt vad jag där ser om Sönernas Gille förefaller mig så sympatiskt, att det gläder mig." Det var snällt sagt, och jag sätter nästan mer värde på brevet än på gåvan. Och jag undrar om inte t. o. m. Hjalmar, som ändå har hand om kassan, gör detsamma.

Vi ha vid detta sammanträde att bestämma om Gillets tioårsjubileum skall firas nästa år, tio år efter dess stiftande, eller 1915, tio år efter konstitutionen genom stadgarna. För min del håller jag på det första, och då vill jag bara säga, att inte tryter det oss personer, som med rätta kunna kallas till hedersledamöter. Vi ha verkligen rönt tillmötesgående av många.

Vi ha också att bestämma, om jubileum skall firas på något särskilt festligt sätt eller om tillfället skall markeras med någon enklare handling. Vidare torde det vara skäl överlägga om i förra fallet jubileumsfesten skall förläggas till julen som våra vanliga årsmöten eller till någon annan tid.

På önskemålen i dessa saker beror nämligen vid detta sammanträde, huru mycket vi våga överföra från allmänna kassan till övriga fonder.

Nu vill jag bara säga några ord till. Det vore bra, om Hjalmar kunde få klart hur det är med de där anordningarna och lekattiraljen, som uppsatts i Tanto- och Vanadislundarna i Stockholm för småbarn i fjol. I år har Stockholm anslagit 7.000 kr. för att uppsätta sådant i flera parker, och så kommer det att fortgå. Det bör studeras nästa år. Så skulle jag vilja tillägga att tango får dansas i kväll endast av dem, som äro under 15 och över 70 år.

HALVORD LYDELL.

Kokhuset i Vänersborg.

Kokhuset i Vänersborg, som år 1964 skattar åt förgängelsen, har en historia, som det finns alla skäl att rädda undan glömskan.

Från år 1800 hade den gamla vänersjöfarten radikalt ändrat karaktär. Den omständiga omlastningsprocessen med den krävande Edskörningen var genom Trollhätte kanals öppnande det nämnda året 1800 allt mer satt på avskrivning till förmån för den direkta sjöfarten med Västerhavet. År 1832 öppnades ytterligare en led för Vänersjöfarten, nämligen Göta kanal med förbindelse österut. "Kanalleden mellan Östersjön och Västerhavet blev under de närmaste årtiondena Sveriges centrala transportled".¹⁾

För Vänersborgs del innebar emellertid allt detta en omställningsprocedur, som inte gick helt smärtfritt, inte minst ur ekonomisk synpunkt. Den gamla Edskörselein hade varit en god inkomstkälla. Dessutom drabbades staden snart av en fruktansvärd olycka, som verkade förlamande, nämligen den förödande branden 1834. Förvånansvärt fort uppbyggdes emellertid staden igen. Det blev därvid naturligt, "att sjöfartsfrågorna måste rycka fram i förgrunden, så snart krafter och medel kunde räcka till något annat än de mest överhängande uppbyggnads- och regleringsarbetena efter brandkatastrofen".²⁾

Genom ett kungligt brev den 14 december 1825 avgjordes Vänersborgs stads förhållande till styrelsen för Trollhätte kanal den s. k. "Directionen för segelfarten mellan Vänern och havet",

1) Se Vänersborgs Historia Del I, av C-F Corin och Ibid
Del 2 av G. Hasselberg båda Göteborg 1944.

Citatet från S. Lundgren, Vänersborg — en historisk överblick. I: Svenska Stadsmonografier, Stockholm 1959 s. 25.

2) Vänersborgs Historia 2, s. 156.

vilken styrelsen i princip svarade för själva sjöfarten. 1838 övertogs dess rättigheter av det nybildade Nya Trollhätte kanalbolag.³⁾

Genom branden 1834 hade rädslan för brandkatastrofer blivit stor i staden. I för Vänersborgs stad gällande hamnordning fanns

FRÅN SÖDER.

Foto W. Å.

en bestämmelse om att eld icke finge uppgöras ombord på i hamnen liggande fartyg. Denna bestämmelse aktualiserades nu, då i hamnen ” stundom fartyg till ett antal av hundra i flera dagar måste ligga sammanpackade”.⁴⁾

Därmed uppkom frågan om var dessa sjöfarande skulle kunna tillaga sin mat. Första gången vi spårar frågan är i en skrivelse

3) Ibid s. 157.

4) Ibid s. 157.

från Magistraten till Drätselkammaren den 6 juni 1836. I denna framhölls bl. a. följande: "Sedan Magistraten hos Kongl. Directionen öfver Segelfarten emellan Wenern och Hafvet gjort förfrågan om ej, på Kongl. Directionens bekostnad, ett kokhus kunde blifva inrättadt wid Stadens hamn, för att begagnas av der ombord liggande Sjöfolk, emedan hamnordningen förbjuder all eldning ombord i hamnen," så hade denna direktion svarat avböjande med hänvisning till "att det endast wore med anstalterna till segelfartens trygghet och förbättrande", som Direktionen hade att befatta sig. Magistraten menar "att kokhus för Sjöfarandes behof är af behovet påkallat" och anmodar Drätselkammaren "att widtaga åtgärd för anbringande af ett slikt kokhus på stadens bekostnad". Man anser dock inte det ovillkorligen vara bevisat, att staden kan anses skyldig "hålla en sådan Inrättning de Sjöfarande tillhanda" och föreslår därför "en lindrig afgift för densammas begagnande".⁵⁾ DK beslöt med anledning av denna skrivelse utredning. Redan den 4 augusti är frågan åter uppe i Drätselkammaren. Man har då gjort vissa sonderingar och konstaterar, att man visserligen kan anses ha skyldighet att hålla en sådan inrättning, men att man "för närvarande icke är i tillfälle att dertill utse lämplig local, enär hamnanläggningen ännu icke blifvit reglerad".⁶⁾ Man försöker i stället ordna frågan provisoriskt genom inhysning hos privatpersoner. Man har också gjort förfrågningar hos myndigheterna.

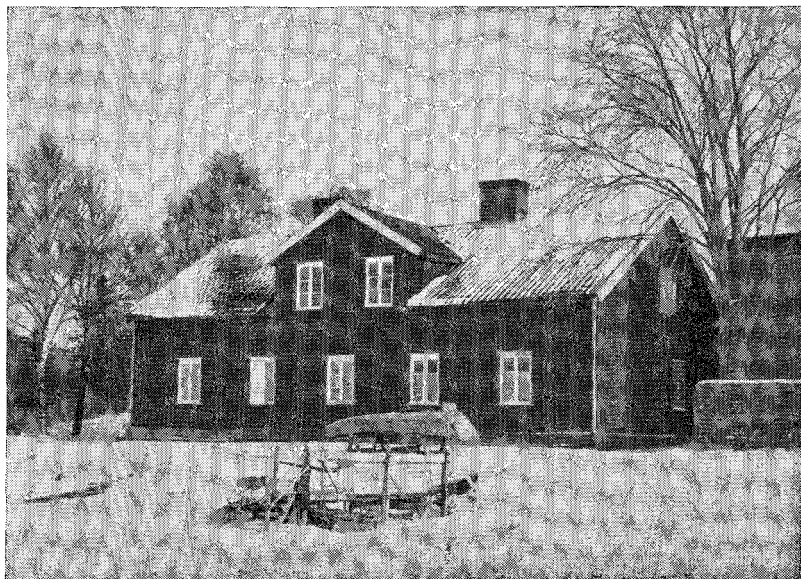
Man drar sig fram ungefär ett år med provisoriska anordningar. Den 30 nov. 1837 har svaret inkommit från Kongl. Majt angående rättigheter och skyldigheter i frågan. Bestämmelserna regleras i ett kungligt brev av den 11 oktober 1837 och i DK:s prot. anföres härom 1 a: "att den af Kammarén för rättigheten att nyttja Stadens kokhusanstalt i underdånighet föreslagne afgift af 4 S B:o för hvarje fartyg, som begagnar stadens hamn, i Nåder blifvit bewiljad". Man ansåg med anledning av detta, att det skulle bliva "en vinst för Staden att uppbygga en sådan inrättning", och man beslöt också föranstalta om detsamma.⁷⁾

5) Dk:s prot 16 juni 1836 § 2

6) Dk:s prot 4 aug 1836 § 7

7) Dk:s prot 30 nov 1837 § 1

Ännu dröjde det dock med den definitiva lösningen av frågan och man drog sig fortfarande fram genom provisorier. Under tiden tog man åter upp frågan med Direktionen.⁸⁾ De viktigaste åtgärder, som vidtogs i sammanhanget var att kontakta "Herr

FRÅN VÄSTER.

Foto W. Å.

Sluss Inspektören vid Brinkebergskulle J. J. Uddman med förfrågan om han ville åtaga sig "att taga upp kokhusavgiften, då denna uppbörd, icke härstädes lätteligen kan skje".⁹⁾ Vid denna provisoriska kokhuslokalen uppsattes också ett anslag: "Kokhus för Sjöfarande".¹⁰⁾

I maj kom svar från slussinspektör Uddman vid Brinkebergskulle, "det han vill ombesörja uppbörden af kokhusavgiften för de fartyg hvilka passera förbi Brinkebergskulle emot 12 proc.

8) Dk:s prot 4 jan 1838 § 4, 18 jan § 8, 1 febr § 1.

9) Dk:s prot 8 febr 1838 § 8

10) Dk:s prot 3 maj 1838 § 1

av summan". Dessutom hade han uppgjort förslag till hur redovisningen skulle ske.¹¹⁾

Äntligen var det så dags att gå från sounds to things i kokhusfrågan och detta skedde under sommaren 1838. Ett reviderat protokoll förmäler härom: "Med föranledande af Kammarens beslut enligt 10 § i protokollet för den 17 maj upptogs å nyo frågan angående uppförande af kokhus wid Stadens hamn, hvarvid först öfwerlades om tienligaste byggnads ämnet, och ansågs lämpligast att dertill användas timmer, då dels någon waraktighet icke kunde påräknas om huset uppfördes af sten eller något annat dylikt som behövde rappas, enär närbelägenheten af sjön antagligen derå skulle förorsaka skada, hvarförutan förstnämnde byggnadsämne wore det minst kostsamma och i händelse af elds-wåda lätt ersatt medelst husets brandförsäkring. Härförutan trodde kammaren wara fördelaktigt att uti byggnaden inrättades ett bageri med kammare och en hökeribod äfven med tillhörande rum, enär, då tillsyn på stället blifver oundviklig, sådan kunde erhållas af en blifvande arrendator till desse lägenheter, för hvilka med säkerhet borde kunna påräknas så mycket i arrende, som motsvarande räntan å byggnads capitalet af det hela. Byggnadens indelning och dimensioner bestämdes blifva på följande sätt, nemligen: I längd 30 alnar och i bredd 17 alnar inwändigt; att kokhusrummet anbringas i södra ändan 12 alnar i längd och 14 alnar i bredd samt att en förstuga vid westra sidan inrättas af de öfriga 3 alnar af husets bredd; att dernest wid östra längsidan inredes bagarstugan, 10 alnar lång samt 9 alnar djup, samt derinvid i wester Hökarbod 8 alnar djup och lika lång med bagarstugan, och slutligen i norra ändan tvenne rum det ena eller i sydöstra hörnet 8 alnar efter husets längd och 9 alnar efter dess bredd samt det i sydwestra 8 alnar i fyrkant, att muren till Bakungnen, hvar till ungsluckan är i Bagarstugan, skulle i öfrigt helt och hållet ställas uti kokrummet hvaromkring spisen med drufvor för kokning skulle anbringas i tvenne sidor samt slutligen att husets högd i knuten skulle utgöra 6½ alnar. Härefter anmodas undertecknad att öfver förberörda byggnad upprätta

11) Brev dat 4 maj 1838, Dk:s prot 10 maj 1838 § 3 och bilaga

och å nästa Thorsdag förete ritning och kostnadsförslag, hvarförutan skrifvelsen expedierades till Magistraten, med anmodan att, jemlik 3 § i kammarens Instruktion, sammankalla Stadens innevånare att å Lördagen den 7 nästa Juli inför Magistraten höras öfver förslaget och ritningen till berörda kokhus. Beträffande Byggnadsplatsen wille kammaren å nästa sessionsdag derom närmare bestämma.¹²⁾

Joh. P. Hemgren

Den 5 juli granskades tomten.

”I anledning af beslutet i 4 § af sista dagens protoco ll och sedan kammarens herrar Ledamöter ytterligare tagit stället i ögnasigtet, ansåg Kammaren, för sin del, lämpligaste platsen för kokhusets uppbyggande blifva å det berg, invid hamnen, hvarå Handlanden Spaaks bränneri nu står, eller å detsamma som på Chartan finnes markeradt såsom liggande midt för roten af Qvarteret Kransen.”

På detta sätt fastställdes alltså platsen för kokhuset.

För att staden skulle komma från affären billigast möjligt utlystes bygget på entreprenad ”med tillkännagivande, det husets uppbyggande af timmer med vattentak och stenfot skulle, inberäknat tillsläppning av materialier förutom gråsten till stenfoten, som af Staden aflemnas och entrepreneuren anvisas, först utropas, derefter murning och innanrede, samt sist hela byggnaden i ett; att byggnaden till väggar och yttertak samt stenfot skall wara färdig innevarande höst, samt murning och innanrede sist inom medlet af nästa Majii, samt att en blifvande entreprenur skall ställa antaglig borgen ingången af twänne män, de der borga en för bäge och bäge för en såväl för husets uppförande inom föreskrifven tid, som för halfwa entreprenad summan hvilken erhålles i förskott. Kammaren förbehåller sig dock att pröfva och bestämma antagligheten af de blifvande anbuden”.¹³⁾

Entreprenadauktion ägde rum den 26 juli, ”sedan utringning å Stadens gator för sig gått”. Följande bestämmelse gällde: ”Att

12) Dk:s prot 28 juni 1838 § 4 och 5 juli 1838

13) Dk:s prot 12 juli 1838 § 2

Stommen först utropas, med yttertak och stenfot, skall med timrade gaflar med 1 fenster på hvarje uppföras af godt Timmer huggit sist under förliden winter, med bjelkar, rear och underslag; att med yttertak förstås beteckning af bräder, Taktegel och med kalkbruk förenade åspannor, samt; att stenfoten som anlägges $\frac{1}{2}$ aln i höjd å plattsens högsta punct, skall inläggas i murbruk och fogstykas. Wäggarne skola timras wäl och ordentligt drifvas med ängsmossa; och erhåller entrepreneuren gråsten af staden, till stenfoten, att å anwisat ställe af honom afhämtas.

Till murarnas uppförande, som derefter utbjudes, hörers spisar, bakugn och kakelugns nicher, med sine grundmurer, skorstenarnes uppförande med utstående stenar kring taket till watten list, samt tillsläppning och inmurning af en 35 kannors kopparkittel med kran i Bageriet, ävensom härtill jemväl hörers nödigt jern till murarne samt spjell och ugnsluckor. Sten till grundmuren tillsläppes på enahanda sätt af staden.

Derefter skulle utropas Husets behörige inrede till golf och innertak med fyllning, samt bräder ofvan å winden, fot och taklister, fenster och dörrar med läsar och beslag, samt uppsättande af tvenne kakelugnar, hvilka Staden tillsläpper, stensättning i kokrummet, på sätt wanligen skjer med gator något kullrigt från midten med ränsten och aflopp genom stenfoten, wägghasta bänkar kring hela kokrummet af tvenne bräders bredd, samt trappa till winden inrättas i förstugan på det sätt, att densamma, stående på gångjern kan på kant uppställas efter väggen. Till fenstren tages hvitt glas och sättes 5 rutor i höjden. Hwarefter det hela skall, till Speculanterers täflan, på en gång utropas.

Stommen och murarne skola wara färdiga innevarande års höst och innanredet den 15 nästa Majii och skall i händelse någon förändring af fenster och dörrars placering ifrågakomma, sådant en blifvande Entrepreneur tillkännagives.

Hwarefter utropen skjedde i föreskrifven ordning, och blef stommen med dertill hörande yttertak och stenfot inropad af undertecknad för minstbjudne B:o Rd 775:—.

Murningen af Herr Fältkamrer Roos, för	598:—
och inredet af Snickaren Källberg, för	480:—

1.853:—

samt Huset till sin helhet af Snickaren Källberg för lägstbudne 1.800 Rd Banco.

Detta anbud ansåg sig Kammaren dock icke böra, för denna gång antaga, enär detsamma betydligt öfverstiger kostnadsförslaget; hvilket förkunnades Speculanterna, ävensom att kammaren utsatt ny auktion till i dag åtta dagar eller kl 12 å Thorsdagen den 2 nästa augusti, hvarom kungörelse skulle i wanlig ordning utfärdas".¹⁴⁾

En ny auktion hölls därefter och vid denna den 2 aug. 1838 antogs följande entreprenörer.

"Stommen med stenfoot och yttertak inropades af Mätaren Anders Jansson, för	799:—
Murarbetet af Muraren Olsson	599:—
Inredningen af Anders Jansson	479:—
	1.877:—

Hvarefter hela byggnaden på en gång utbjöds och inropades af mätaren Anders Jansson för lägstbudande 1.694 Rd B:o, som med klubbslag fästades"¹⁵⁾ Till stadens kontrollant utsågs Handlanden Joh. Spaak, som tidigare haft hand om det provisoriska kokhuset.¹⁶⁾

På detta sätt kom kokhuset till stånd och för densamma svarade alltså den ovannämnda Anders Jansson.

Den 16 maj 1839 meddelas, att "Mätaren Anders Jansson företedde Magistratens afsyningsbevis öfwer fullgjord uppbyggd af stadens nya kokhus".¹⁷⁾ Samtidigt utbetalas resten av entreprenadsumman. Av detta framgår, att den föreskrivna byggtiden och de givna direktiven iakttagits och respekterats. Beskrivningen i handlingarna är ju ytterst noggrann, och det föreligger därför inga större svårigheter att rekonstruera bygget även om ritningarna icke längre finnes.

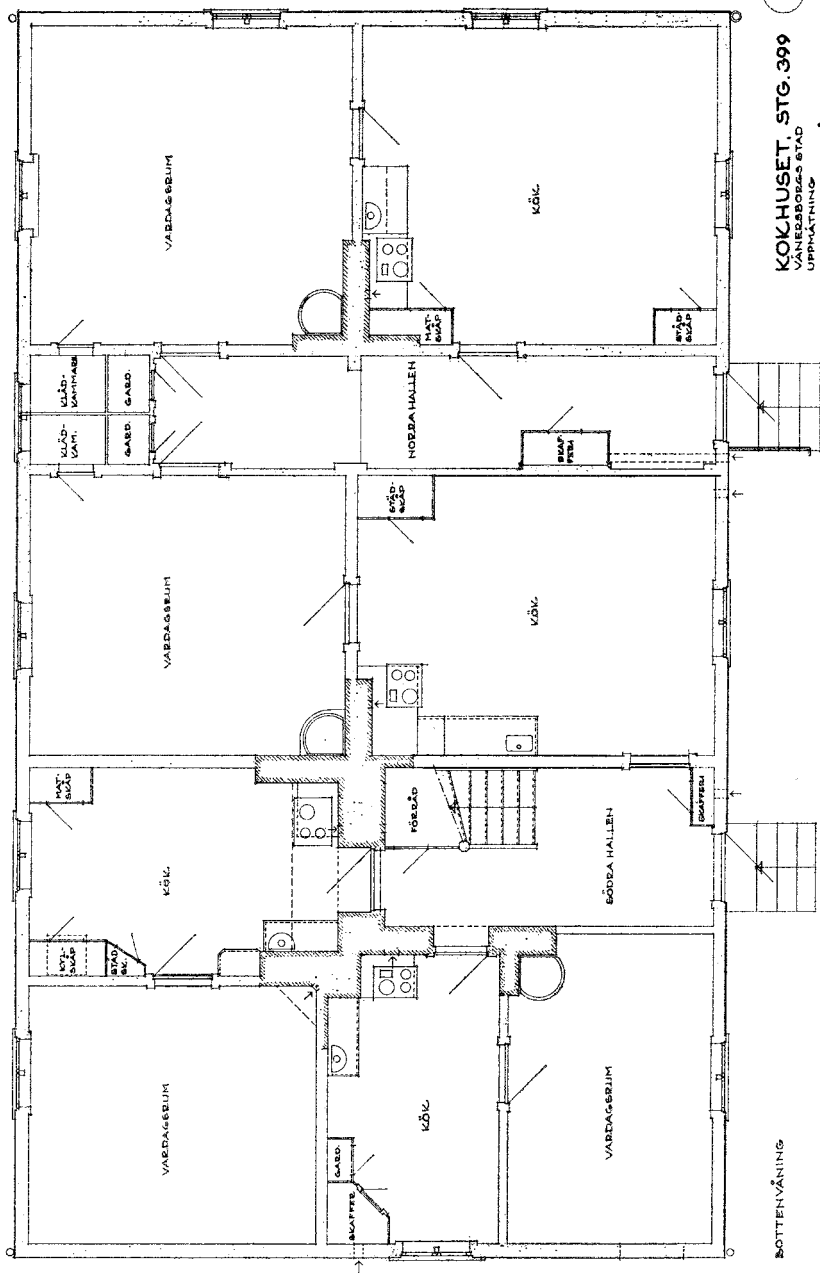
Under en lång följd av år fungerade kokhuset utan erinringar. De beviljade kokhusavgifterna inflöt regelbundet och gav staden

14) Dk:s prot 27 juli 1838 § 77

15) Dk:s prot 2 aug 1838 § 10

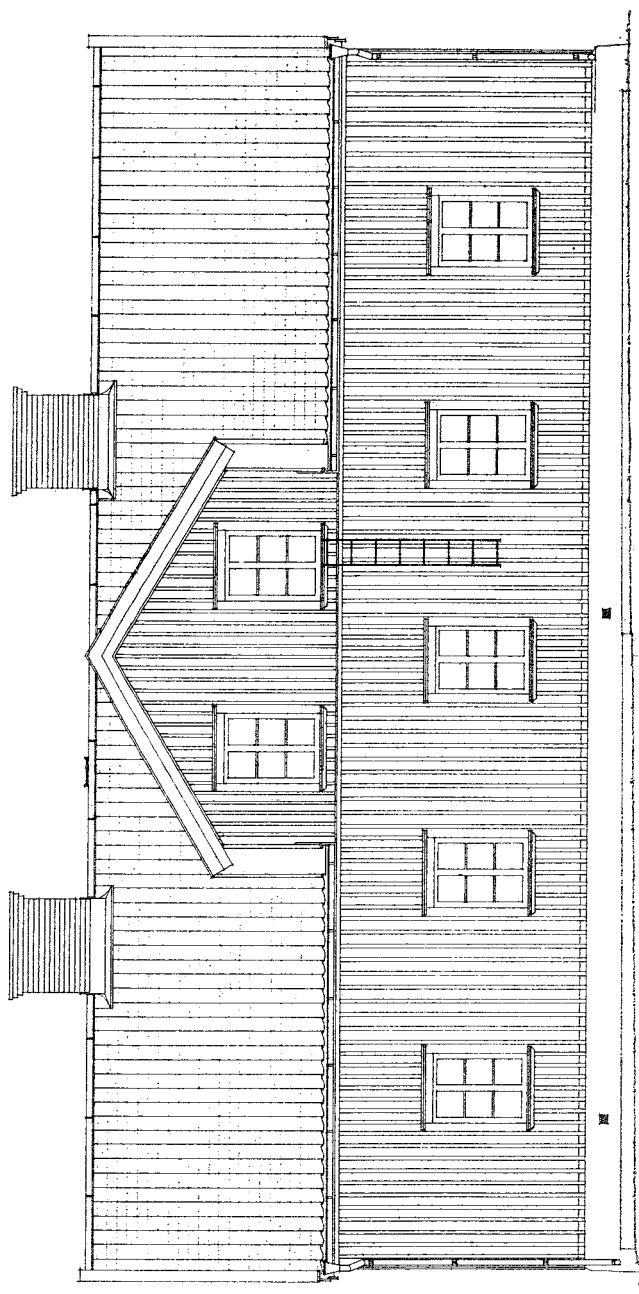
16) Dk:s prot 9 aug 1838 § 9

17) Dk:s prot 16 maj 1839 § 8

KOKHUSET, STG. 399 1.

VÄNERSBORG 640
UPPMÄTNING
PLAN AV BOTTENVÄNING
SKALA 1:80
PER MOLNIT, ARKITEKT
VÄNERSBORG S. 1925

FASAD MOT VÄST

4.

KOKHUSET, STG. 399

VÄNERSBORG'S STAD

UPPTÄCKNING

FASAD MOT VÄST

SKALA 1:50

P.B. MOLNIT, ARKITEKT

VÄNERSBORG D. 6-9-1963

Per Molnit

en årlig inkomst på inemot 500 kronor i 1870-talets myntvärde. Det var med andra ord en mycket god affär för Vänersborg att driva kokhusrörelse.

Första tecknet på viss irritation över avgiften ifråga får vi så sent som 1879, då staden mottog en skrivelse från "Directören vid Trollhätte kanalbolag Hr Grefve Knut Posse" den 8 april vari meddelades "att kanalverkets tjänstemän vid Brinkebergs-kulle icke vidare tillåtes uppbära den s. k. kokhusavgiften".¹⁸⁾ Detta meddelande åstadkom stort besvär för Vänersborg och man försökte först få Hamnuppbörds mannen att göra upp förslag till ny ordning för kokhusuppbörden. Men den vägen visade sig ej framkomlig. Man beslöt därför att inhämta Magistratens besked om stadens skyldighet att hålla kokhus fortfarande gällde och om avgiften vore skälig. Dessutom riktade man en vädjan till direktör Posse vid Trollhätte kanalbolag om omprövning av beslutet i fallet kokhusavgifterna, en vädjan som avslogs tämligen bryskt.¹⁹⁾

Av Drätselkammarens skrivelse framgick klart, "att behovet af en kokhusinrättning för sjöfarandes räkning upphört, emedan förbud mot underhållande af eld å i hamn liggande fartyg icke längre existerade".²⁰⁾ Det framskymtade också i skrivelsen, att kammaren erfarit, att sjöfarande ansåg avgiften till kokhuset "såsom en orättvis tunga å sjöfarten". Stadsfullmäktige remitterade denna skrivelse till Magistraten och härifrån inkom svar den 4 mars 1880.²¹⁾ Magistraten meddelade, "att då, till följd af numera förändrade förhållanden och särskilt de gällande brandstadgar för rikets städer äfvensom stadens brandordning gifne föreskrifter, hvilka ej synes lägga hinder i vägen för kokning af mat ombord å fartyg i hamnen" . . . så fick magistraten tillstyrka en underdånig framställning om befrielse av skyldigheterna att hålla kokhus och därmed sammanhängande förpliktelser.²²⁾

18) Dk:s prot 17 april 1879 § 10

19) Dk:s prot 15 maj 1879 § 12 och skrivelse den 11 juli 1879

20) Dk:s prot 16 okt 1879 § 18

21) SF:s prot 7 nov 1879 § 6 och skrivelse den 23 okt 1879

22) Magistratens skrivelse av den 4 mars 1880 SF:s prot

Med anledning av detta beslöt Stadsfullmäktige att till Kungl. Majt ingå med en skrivelse i ärendet, "att i underdånig ansökan anhålla om befrielse från den staden åliggande skyldighet att, emot stadgad afgift, åt sjöfarande som besöka stadens hamn, tillhandahålla en kokhusinrättning".²³⁾

Svar på denna framställning kom i ett kungligt brev av den 9 juli 1880 och av detta framgick, "att Kongl. Majt funnit godt att, med bifall till den gjorda ansökan, i Nåder förklara, det Wenersborgs stads skyldighet att åt sjöfarande tillhandahålla kokhusinrättning och för underhållandet af denna inrättning uppbära afgift, för framtiden upphöra".²⁴⁾

Med detta brev avslutades alltså den epok, då Vänersborg höll eget kokhus till Vänersjöfartens fromma, en epok, som år 1880 redan överlevt sig själv.

Så småningom förvandlades kokhuset efter detta till det hyreshus, som nu skattar åt förgängelsen. Det har dock under långa tider fyllt en mycket viktig funktion.

SVEN AXEL HALLBÄCK

23) SF:s prot 9 april 1880 § 2

24) SF:s prot 20 augusti 1880 § 4

Årsredogörelse för Vänersborgs museum 1963.

1963 har för Vänersborgs museums del varit på gott och ont, mest det förra. Läroverksbygget, som avslutats under året, har även i år varit till hinder för museets verksamhet. Framförallt har bristen på lättillgängliga parkeringsplatser i närheten av museet genom skolgårdens utnyttjande för byggnadsändamål under sommaren medfört att sommarpubliken i hög grad lyst med sin frånvaro trots värdefull sommarutställning och andra ansträngningar från museiledningen sida. Museet har heller icke under året arrangerat några större evenemang i likhet mer exempelvis de tidigare s. k. kulturveckorna. Däremot har museet haft glädjen att kunna konstatera en relativt jämn ström av publik till övriga utställningar och även i övrigt. Publiksisffran för året 9301 personer måste betraktas såsom tillfredsställande.

Besöksstatistik för år 1963.

Skolor	4.098
Biljetter	1.769
Medlemmar	934
Gruppbesök	215
Föreläsningar	210
Tisdagar; fritt inträde	200
Landstingets Yrkesskolor utställning	300
Studiecirkclar ABF, TBV	460
Källshagen, Restad	455
Slöjdlärarkurs	60
Tävlingar för Skolungdom	
”Tippa en tolv”	600
	9.301

Till det relativt goda resultatet bidrager givetvis de utställningar och arrangemang, som under året med jämna mellanrum ägt rum på museet, nämligen:
kring årsskiftet

Orientaliska mattor, dockor från hela världen i samarbete med Fredrika Bremerförbundet. 245 besökande.

27/1 *Föredrag av Weyland Wieslander om Ming-porslin i samarbete med Musei Vänner. 210 besökande.*

18/2 *Tippa en tolvå. 300 besökande.*

20/2 *SFU-tävling för allmänheten. 300 besökande.*

26/2 *Föredrag av Gustaf Rudebeck om museets afrikanska fågelsamling. 85 besökande.*

27/1—3/2 *Konstutställning. Separat av Rune Persson i samarbete med konstföreningen. 208 besökande.*

24/3—31/3 *Konstutställning- Ölandskonstnärer kombinerad med Slöjdutoställning av Södra Kalmar Läns Hemslöjdsförbund.*

I samarbete med konstföreningen. 1029 besökande.

Konstutställning. Riksförbundets vandringsutställning. "Tre målare från Sekelskiftet". (J. A. G. Acke, Prins Eugen, Oskar Björk).

I samband med konstföreningen. 788 besökande.

21/4—28/4 *Vänersborgs-Salongen för amatörkonst i samarbete med ELA och Medborgarskolan. 400 besökande.*

SOMMARUTSTÄLLNING:

Kinesiskt porslin, konstnären Shew, Piang Shui, målningar.

20/10—27/10 *Konstutställning. Separat av Einar Palme. I samarbete med konstföreningen. 462 besökande.*

10/11—17/1 *Konstutställning. Separat av Björn Jonsson, grafik. I samarbete med konstföreningen. 556 besökande.*

24/11—1/12 *Höstsalong för yrkeskonstnärer från trakten. I samarbete med konstföreningen. 318 besökande.*

14/12—18/12 *Slöjdutoställning Älvsborgs läns yrkesskolor 300 besökande.*

JUL OCH NYÅRSUTSTÄLLNING: Gamla julbonader.

Särskilt utställningen av Ölandskonstnärer och av hemslöjdsalster från Kalmar län blev en betydande framgång men även

föreläsningarna om porslin och den afrikanska fågelsamlingen har varit mycket uppskattade.

Under året har fru Anne-Sophie Loo övergått till annan verksamhet. Som ny sekreterare f. o. m. den 1 mars har museistyrelsen utsett herr Wilhelm Ängemark. F. o. m. den 7 oktober har fru Eva Hjelte-Eriksson tjänstgjort såsom arkivarbetare med 3/4 tjänst utan kostnad för museet. Under året har vidare herr Karl Löfgren tjänstgjort vid DFH:s arkiv och bibliotek i Åmål fr 1/1—30/6 en tjänst som utan kostnader för museet administrerats härifrån. Som extra assistent med särskild uppgift att ordna det sk Birger Sjöberg-rummet och samlingsanslutning till detta har herr Gunnar Dahlström tjänstgjort under sommarmånaderna. Fö är personalen oförändrad.

Betydande förändringar har genomförts under året. Således har på museets vind en rekonstruktion av Birger Sjöbergs sista arbetsrum utförts. Genom att museet redan tidigare ägt en betydande del av möbler och föremål från original-rummet och genom att relativt goda foton av desamma funnits tillgängliga har rekonstruktionen blivit mycket realistisk. I anslutning till rummet har också utarbetats en kortfattad Curriculum vitae för Birger Sjöberg—allt avsett som service för turister m. fl. Arbetena har möjliggjorts genom ett särskilt anslag- 5.000 kronor -av stadsfullmäktige och har utförts av assistenten och slöjdläraren Gunnar Dahlström.

I samband med dessa arbeten har också en del förändringar genomförts i museets källare. En del av allmogesamlingarna har således helt nyexponerats år 1964 .Viss planering beträffande museets exteriör och vissa andra samlingar har även skett.

Museet har slutligen också erhållit ett nytt magasin i läroverkets institutionsbyggnad. Detta har delvis inretts.

Beträffande samlingarnas vård och förkovran kan nämnas, att samlingarna för nordiska djur genomgått en nyrenovering. Här har också skett en systematisk genomgång av framförallt fåglarna, så att dessa erhållit placering enligt Wetmore's system. Museets montrar på lasarettet har delvis utbytts och nyarrangerats. Dessutom har på Vänersborgs Sparbank arrangerats en mindre utställning av mynt. Konservator Alf Lundberg har även under en del av året 1963 tjänstgjort vid museet.

Forskarbesöken har även under år 1963 varit av stor omfattning och betydelse. 120 forskare har i olika ärenden besökt museet. Nämnas kan i sammanhanget även besök från utlandet t. ex. från Frankrike angående svensk allmogekultur. Också konsultationsverksamhet har haft stor omfattning med bl. a. många förfrågningar i samband med arvskiten. Frugården på Vänersnäs eldhärjades under året. Efter branden har museet härbärgerat betydande del av godsets förnämsta samlingar av möbler.

Studieverksamheten har ävenledes som tidigare varit betydande. Fortsatta studiecirklar har arrangerats av olika studieorganisationer, såsom ABF:s cirklar "Silver och porslin" och "Så skapar jag min konst" — kontakt med verksamma konstnärer — eller stadens guidecirkel "Känn Din stad", vilken även upptagits i folkpartiets studieorganisation. Skolungdom har som tidigare i hög grad begagnat sig av studiemöjligheterna på museet, såväl klassvis som enskilt. För Källshagens och Restads mentalsjukhus har arrangerats studiecirklar och gruppbesök i än mer ökad omfattning än tidigare. Också för döv- och blindorganisationer har arrangerats studiebesök.

Frågan om museets eventuella tillbyggnad har under året varit föremål för diskussion; bl. a. vid ett besök av Överantikvarien Bertil Berthelson och vänföreningen hade härvid ett sammanträde i ärendet med honom. Tills vidare avvaktas dock frågan om den nya länsindelningen, innan alltför omfattande åtgärder anses kunna vidtagas.

En rad donationer har som tidigare kommit museet till del. Särskilt förnämliga gåvor har museet fått mottaga av sin vänförening, dels oljemålningar av konstnärerna K. Ragnar Johannesson, Ragnar Hult och Bengt Crantz, dels ekonomiska donationer bl. a. till naturhistoriska samlingarna, och till bibliotek och arkiv. Genom de sistnämnda har åter ett betydande antal böcker kunnat inbindas.

Genom stadsfullmäktiges välvilja har genom extra anslag museet kunnat förvärva dels 50 moderna, stapelbara stolar för föreläsningar och dels några bekväma sittmöbler som, såsom grupper utplacerade här och var i samlingarna, för besökarnas komfort.

Ytterligare donationer har, som tidigare, kommit museet till del, nämligen av:

Lars Einar Andersson, Grästorp. Bergs tryckeri, Vänersborg.
 Tage Larsson, Vänersborg. Sterbhuset Ingrid Stilén, Vänersborg.
 Pastorsämb. Herrljunga gm. Kyrkoherde Josef Tunerstedt. Lärarinnan Anna Wallin, Vänersborg Lärarinnan Ester Björklund, Vänersborg. Adolf Alexandersson, Öxnered. Fr. Stina Lundin, Vänersborg. Konservator Börjesson, Fågelviken. FIB. Lyrikklubben, Sthlm. Gyldendalske Boghandel, Köpenhamn. Erik Höglund, Göteborg. Frk:narna Agneta och Irene Carlsson, Vänersborg. Frk. Anna Svantesson, Vänersborg. Kamrer A. Mattson, Vänersborg. C. W. Glerups förlag, Lund. Vänersborgs Söners Gille, Vänersborg Frk. Edith Andersson, Trollhättan, J. W. Nordberg, Vänersborg Maud Stuart, Vänersborg. Fru Tell, Kungälv. Pojkarna Tomas Ögren, Olof Björkgren och Björn Joelsson, Vänersborg. Ing. A. Arodell, Trollhättan. Lions Club, Vänersborg, Landsantikvarie I. Schnell, Nyköping. Rektor Ernst Lundberg, Vänersborg. Hallberg, Vänersborg. Adolf Alexandersson, Öxnered. Fru Maj Andersson, Trollhättan. Advokat B. Landberg, Vänersborg. Fru Edit Landberg, Vänersborg.

Bland museets nyförvärv genom egna inköp kan nämnas två skulpturer av Sten Teodorsson och en oljemålning av C. G. Hagberg.

Styrelsen har under året bestått av:

Ordförande:	Rektor Sune Lundgren,
v. Ordförande:	Med. dr. Albert Grönberg,
Kassaförvaltare:	Bankdirektör Karl Kock,
Sekreterare:	Landsantikvarie Sven Axel Hallbäck
Centraldispensärläkaren Erik Salander,	
Köpman Lennart Andersson,	
Läroverksadjunkt Håkan Noring,	
Ombudsman Fjalar Åström,	
Suppleanter:	
Lektor Richard Hylbom,	
Direktör Ragnar Karnéus.	

År 1963 kan alltså i stort sett betecknas som ett framgångsrikt och gagnarikt år för Vänersborgs museum.

Vänersborg i januari 1964.

SUNE LUNDGREN.

Sven Axel Hallbäck.

Föreningen Vänersborgs Musei Väners årsberättelse för 1963.

Styrelsen har under året haft följande sammansättning:

Ordförande:	Länsassessorn Torsten Bredin
v. Ordförande:	Centraldispensärläkaren Erik Salander
Kassaförvaltare:	Bankkamreraren Sten Kullberg
Sekreterare:	Landsantikvarien Sven Axel Hallbäck
Vidare:	Kanslichefen Sten Swarén
	Arkitekten Per Molnit
	Ombudsmannen Fjalar Åström
	Konstnärinnan Fru Britta Emanuelsson
	samt en vakans.

Revisorer har varit: Riksbanksdirektören Erik Lindgren
Sparbankskamreraren Karl-Erik Andersson
med Kamrerassistenten Per-Arne Söderström som suppleant.

Arbetsutskottet har bestått av Fru Britta Emanuelsson, S. A. Hallbäck, Einar Carlsson samt Per Molnit.

Föreningen har under året haft oförändrat antal betalande medlemmar. Tre protokollförda sammanträden har under året hållits. Årsavgifterna har varit oförändrade, nämligen för enskilda medlemmar 10 kronor samt för makar 15 kronor tillsammans.

Även övriga avgifter har varit oförändrade.

På initiativ av ordföranden, länsassessor Torsten Bredin, har föreningen under året upptagit en ny gren på sitt verksamhetsområde. Kända föreläsare har således inbjudits för att presentera olika avdelningar m. m. av Vänersborgs Museum. Således inbjöds den genom TV så välkända Ming-porslin-specialisten Weyland Wieslander söndagen den 27 januari att tala om sin specialitet i

anslutning till museets porslinssamlingar. Det blev en givande stund under denne ytterst sakkunnige cicerons ledning, och arrangerandet blev så uppskattat, att det måste dubblas. Inte mindre än 210 personer var närvarande.

Söndagen den 26 februari var det så fågelexperten docenten Gustaf Rudebecks tur att tala om museets afrikanska fågelsamling. Doc. Rudebeck, som ju själv tjänstgjort som ornitolog vid museet i Pretoria, gav en ytterst fängslande skildring av museets berömda afrikanska samlingar för en publik av 85 fascinerade åhörare.

Inbjudan utgick sedan till Riksantikvarien Gösta Selling att under hösten tala över ämnet: Vänersborgs Museum och dess framtida ställning. Riksantikvarien ställde sig mycket positiv, men kunde sedan tyvärr inte infria sitt halva löfte på grund av tidsbrist. Vi hoppas, att vi skall få möjlighet att höra honom under år 1964.

Under år 1963 har ingen sk kulturvecka arrangerats.

Föreningens årsmöte hölls tillsammans med Göta Älvdalens konstförening måndagen den 22 april på Rånnums säteri. Programmet var som tidigare mycket omväxlande och intressant. Deltagarna undfägnades rikligen från välförsedda kaffebord och fick också njuta av pianomusik utförd av kantor Alf Olsson och ett föredrag av arkitekten SAR Rolf Berg, Stockholm: "En arkitekt ser på traditionalism och radikalism vid aktuellt kyrkobygge". Även denna aften i den vackra herregårdsmiljön med levande ljus och brinnande marschaller blev liksom tidigare en angenäm och minnesrik upplevelse.

Föreningen har under året fortsatt sin understödjande verksamhet gentemot museet. Således har föreningen donerat *dels* en oljemålning av den avlidne dalslandskonstnären K. R. Johannesson till ett värde av 1.500 kronor, *dels* ett porträtt av Ragnar Hult, återgivande nestorn i Dalslands Konstförening Alvar Lundin, värde 900 kronor.

Dessutom har föreningen anslagit ytterligare 300 kronor till biblioteket och arkiv för fortsatt inbindning av främst äldre verk. Vidare har föreningen anslagit 250 kronor till arbete med de naturhistoriska samlingarna, vilket anslag möjliggjort omfattande omorganisation och modernisering av främst samlingarna av nor-

diska fåglar. Slutligen har nu som tidigare 200 kronor ställts till sekreterarens förfogande för oförutsedda utgifter, telegram, upp-vaktningar, representation etc.

Representanter för föreningen har beretts tillfälle att närvara vid ett sammanträde mellan överantikvarie Berthil Berthelson från Riksantikvarieämbetet och representanter för Vänersborgs stad och Vänersborgs museistyreelse, varvid frågan om museets eventuella tillbyggnad och framtida planering i detalj penetrerades.

Försäljningen av ytterligare ett antal exemplar av Lars Norrmans färglitografi "Vårvinter vid hamnen" har bidragit till att förbättra den ekonomiska situationen. Beträffande denna hänvisas till särskild redogörelse av kassaförvaltaren.

Vänersborg i januari 1964.

TORSTEN BREDIN.

Sven Axel Hallbäck.

ÅRSKRÖNIKA 1963.

De bröder som noggrant studerat årsskriften (och vilka bröder gör inte det?) har förstått, att förslaget att förlägga högtidsstämman till någon gång under hösten i stället för annandag jul, var så klokt att det måste gå igenom. Och det har gått igenom. Och därför är vi nu samlade till högtidsstämma här idag den 1. nov 1963.

Om orsaken till detta allvarliga ingrepp i stadgar och traditioner kan bröderna lämpligen ransaka sina samveten, eller kanske sina magar, ty anslutningen till våra annandagjultämmor har sannerligen varit klen de senaste åren. Vid sina försök att ordna underhållning på annandagen har beredningsnämnden ständigt mött invändningen: jag skulle gärna medverka, men se annandagen, det går inte, ty . . . och så har följt en uppräknig av de familjeplikter och konvensregler som i juletid begränsar eller hindrar brödernas rörelsefrihet.

Beredningsnämnden ser med en viss, om än behärskad, optimism på den nya ordningen.

Eftersom beredningsnämnden har nämnts kan det kanske vara på sin plats att också säga något om styrelsen. Och detta kan kortfattat uttryckas så att i styrelsens sätt vara och arbeta har inga väsentliga ändringar skett sedan en objektiv och initierad redogörelse därom lämnats bröderna i 1954 års krönika. Några nya bisittare och ersättare har visserligen tagit säte i styrelsens sedan dess, men de har mycket snabbt fallit in i de gamlas nickande och godkännande av Äldermannens åtgärder, varför arbetet flutit i gamla och lugna fåror.

Denna fridens idyll stördes dock oväntat då Äldermannen en dag meddelade, att Gillet av den nya pensionatsinnehavarinnans hyresgästen stämts inför hyresnämnden med krav på nedsatt hyra på grund av uteblivna reparationer under de senaste tio åren. Uteblivna reparationer var det! Här måste noteras att Älder-

mannens stora ambition vid sidan av Årsskriften är just fastigheten, dess skötsel och höga standard. Här har ordnats med rinnande varmt och kallt vatten på alla rummen, nya fönster har satts in i hela fastigheten, mattor har lagts in här och där, spisar och pannor, köksskåp och diskbänkar har bytts ut, ledningar och kablar har dragits kors och tvärs och det har murats och putsats, sågats och spikats, målats och tapetserats för stora pengar. Detta kallas för uteblivna reparationer!

Sedan styrelsen hämtat sig från chocken uppdrogs som vanligt åt Äldermannen att utreda frågan och inför hyresnämnden föra Gillets talan. Nåväl, Äldermannen plöjde igenom protokoll och verifikationer och gjorde en uppdelning av utgifterna både på höjden och på längden och bredden och tvären och fördelade dem i reparationer och förbättringar och presenterade uppställningen för Hyresnämnden.

Troligen bockade hyresnämnden djupt och knäade inför tyngden och sakkunskapen i svaromålet, ty den bestämde, att utgående hyra var skäligen och att anmälan ej skulle föranleda någon åtgärd. Förmodligen skulle t. o. m. en högre hyra också godkänts, men detta var ej Äldermannens mening. Ty styrelsen anser, att har man en hyresgäst, som sköter pensionatet bra och har gott anseende både hos myndigheter och gäster, så har detta också sitt värde. Vi har nämligen haft förmånen att alltid ha bra folk som hyresgäster i vår fastighet och pensionatsrörelsen har skötts föredömligt. Tvisten, som tydligen uppkommit av ett missförstånd, är nu bilagd, och bröder som gästar sin hemstad rekommenderas att vid behov söka tak över huvudet i Pensionat Gillet.

Vänersborg är en turistvänlig stad och skall bli ännu mera turistvänlig vad det lider, sägs det. Folk, som inte får rum på Pensionat Gillet, tältar på Holmängen eller Ursand och där har mycket gjorts för deras trevnad och välbefinnande. Antalet tält under säsongen var 3.500 vilket är imponerande.

Vad har vi nu att bjuda våra turister utöver tältplatser? Ja, Skräcklan och utsikten därifrån kan man ju alltid visa. Vid dagsljus. Turistvärdinnorna (vi har sådana numera) bör dock meddela turisterna, att efter mörkrets inbrott finns bara belysta

lyktstolpar att se därnere, och lyktstolpar har man ju på närmare håll, kanske rentav hemmavid. Den nya bron vill jag varmt rekommendera och Dalbostigen och den tjusiga hamnen vid Grönvik kan vara värda en promenad. Badmöjligheter finns och mera blir det, men vem som skall ordna med vattentemperaturen är inte riktigt klart ännu. Och så har vi förstås Museet, som den verkligt stora attraktionen för människor med djupare intressen. Och dit turistar sig bröderna följaktligen ofta!

Från flera håll har framförts tanken att skapa ett Gamla Vänersborg. Ett av de få hus som klarade sig vid den stora branden 1834 och som ligger vid Residensgatan närmast Fängelset har under sommaren restaurerats och meningen är att man skall försöka bevara det i sitt ursprungliga skick så länge det går. Huset är så vackert och stadens styrande är allt beröm värda för initiativet.

Att däremot söka bevara en hel länga med hus och uthus, ev. ett helt kvarter anses på ansvarigt håll som ogörligt med hänsyn till kostnaderna. Men därför har frågan om ett Gamla Vänersborg ej fallit. Kan någon prestera en vettig finansieringsplan med en grundplåt på så där en eller annan million i värdebeständiga pengar så kan väl saken alltid diskuteras.

Det är ju alltid intressant, ej minst ur Gillets synpunkt, med folk som har intressen för vad gammalt och fornt är. Men vi får inte glömma att framtidens dom nog faller hårdare över vad vi skapat än över vad vi till äventyrs ej förmått att bevara. Jag tänker nu närmast på vår stads centrala parti, som alla beundrar och många avundas oss. Vi vet, ej minst i dessa dagar då Blandaren fyller 100 år, att teknologer är stora skämtare och spexare. Men att driva skämtet så långt att man placerar en upp och nedvänd grävsropa snett på vårt skoltorg överskrider det tillbörligas gräns. Och att de som har något att säga till om i staden inte har bättre omdöme än att de "åker dit" på skämtet gör inte saken bättre. Eller vågar man inte säga sin sunda mening när vederbörande högt uppifrån kommer med sina hugskott? Jag talar här om läroverkets aula. Mot mina åsikter kan anmärkas att jag är omodern och att jag ej fattat tidens melodi eller det spexiga i situationen. Till detta vill jag svara att det är strunt till

arkitekter och stadsbyggare, som inte kan fatta en gammal småstads stil och melodi, som inte kan få sina moderna skapelser att bilda harmoni med det som redan finns. Hela den storslagna och vackra tankegången i den centrala stadens utformning är nu spolierad.

Men saken går naturligtvis lätt att ordna för skönandarna från Stockholm. Fram med grävskoporna och riv kyrkan och museet och nya frimurarelogen och hela Drottninggatan och bygg i stället sneda och vinda och kupiga betongbullar utan fönster och dörrar kors och tvärs över torget och i Plantagen. Bygg hus som inte är släkt med varandra, hus som bara har det gemensamt att de ser vidriga ut. Måla dem sedan som påskbrev och målet är nått: Disharmonien och smaklösheten har också påtvingats småstaden.

Och här har vi kanske förklaringen till bostadsnöden i Sverige. För varje nytt hus som byggs måste man riva minst tio gamla för att den nya tidens byggherrar skall kunna sova om nätterna utan mardrömmar. Om nu någon tror att de stora esteterna sover om nätterna också!

Nu över till Edsgatan. Just nu håller man på att bredda körbanan för att få parkeringsplatser. Utrymmet härtill tar man från trottoarerna. Gatan är en typisk affärgatan och affärsmännen önskar sig flera parkeringsplatser. Men blir gatan "kundvänlig"? Folk tycker inte om att tryckas upp mot skyltfönster eller knuffas ut i rännstenen från en trång gångbana. Och för äldre människor är det alltid ett problem att ta sig över en bred och livligt trafikerad körbana. Men gatan är ännu ej färdig. Kanske resultatet blir bättre än många fruktar. Men synd var det i alla fall, det där med lindarna. Kanske ändringen medför att Sundsgatan, Residensgatan och norra Edsgatan får sin stora chans?

Den nya Dalbobron passeras varje dygn under sommaren av 10.000 bilar. Trafiken flyter stundtalt bra i de fyra filerna, men då och då blir det tvärstopp. Det är när något större fartyg skall passera bron. Man har nämligen ordnat det så finurligt att båtarna stannar mitt i broöppningen, lägger till vid en brygga och byter kanallotsen mot vänerlotsen eller vice versa. Innan båtarna

får upp farten så att bron åter kan göras trafikabel, förflyter evigheter enligt folk som måste passa tider. Ett tips för turistvårdinnorna: Detta är det enda ställe i världen där båtar måste stanna i maskin och lägga till för att få lots ombord. Överallt annars byter man nämligen under gång från lotsbåt. Någoting att visa! För arrangemangen svarar Trollhätte Kanalverk.

Sedan jag nu uttalat mitt godkännande resp. mitt anatama över företeelser och vidtagna åtgärder i vår stad samt givit de goda råd som vederbörande så väl tycks behöva, ber jag att få notera några händelser som ej direkt berör oss i egenskap av gillebröder, men som dock måste påföras årets konto.

En slaktare i Göteborg kom på den sunda idén att blanda diskmedel i korvsmeten. Han tänkte väl att folk kunde behöva en rejäl magborstare när spritstrejken lade sin tunga hand över landet. Rationaliseringen uppskattades ej och slaktaren fick böta. Bakom anmälan låg gissningsvis Systembolaget. Ty Systemet tål ingen konkurrens och håller förresten självt på att rationalisera. Under spritstrejkens dagar hade man nämligen sex fria dagar pr vecka, och efter att fått smak på detta siktar man nu in sig på en fri lördag pr vecka till att börja med. Man gör detta bakom förbudnykterhetstankens dunkla dimridå, men i själva verket är det en klart affärsmässig rationalisering. Under veckan säljer man lådvis med Renat en gros, och på lördag och söndag sköter langarna utminuteringen till de stora konsumenterna, utan kostnad för statsverket. Kan sedan langarna få låna Åke Ortmark från Sveriges Radio-TV så kan ungdomar och andra osäkra köpare få sakkunnig vägledning vid sina langarköp. Ty vad Åke Ortmark inte vet om konsumentönskemål är inte värt att veta, om han får säga det själv.

Det är nu bestämt att vi får högertrafik i sinom tid. Bättre sent än aldrig. Ett påfallande stort antal svenskar styrde under den tidigare delen av åren kosan till Norge för att träna högerkörning. Färden från våra trakter gick mest till Fredriksstad, ty Halden är torrlagt.

En betydande import var följderna av övningskörningarna påstås med bestämdhet. För att få någon ordning i handelsbalansen så har vi alltså varit tvungna att exportera. Och var vore den

nordiska marknaden utan Danmark? Vår stora exportdrive gick alltså söderut och vårt broderland välsignades med Maranata.

Danskarna har inte i någon högre grad uppskattat denna svenska export, vad det nu kan komma sig. Vad som är sanning i den småländska jämmerdalen kanske är ett dåligt skämt vid Kongens Nytorv, och så får det ju inte vara. Fram med Ortmark.

Vi närmar oss nu slutet på denna krönika, gudilov, suckar bröderna, men vad vore en krönika utan Krusse. (Lägg märke till den familjära tonen.) Från att ha varit en storexportör av vapen och potatis till Kuba har Krusse plötsligt blivit storimportör av vete från U S A och blivit mycket resonabel och gästvänlig. Aldrig mera skall han och det ädla amerikanska folket titta snett på varandra, intel!

Saken är nämligen den att kineserna har börjat titta snett på Krusse, och börjar några hundra millioner kineser att titta snett, då tittas det snett med besked. Detta vet Krusse och han vet dessutom, att tittar han själv snett åt både öster och väster, så blir han vindögd. Och det skulle illa pryda hans nuna inför det ryska folket. Därför den stora avspänningen västerut och den nya ögoninställningen österut. Och därför har jag blivit Krusse med Krusse.

Och med detta klarläggande av den storpolitiska ögongymnastiken ber jag att få tacka för uppmärksamheten och önskar gillebröder, både närvarande och på annan ort allt gott.

Vänersborg, Allahelgondagsafton 1963.

THORSTEN GULZ.

MINNESRUNOR 1963.

"Bort gå de, stumma skrida de,
en efter en, till skuggornas värld."

Gillebröder!

Under det gångna arbetsåret har tolv gillebröder, såvitt oss nu är bekant, för alltid lämnat vår krets och stumma gått in i skuggornas värld.

Vi äro dem racksamma för att de redligen fyllt sitt värv och hedrat den stad som sett dem födas och fostras eller där de satts att verka, och önskar dem den frid som varar evinnerligen.

Förra Läroverksadjunkten JOSEF SJÖGREN, född den 19 mars 1880 i Hjärsås, Kristianstads län, avled härstädes den 21 januari 1963. — Han blev student i Kristianstad 1898 och fil kand i Lund 1902. Efter förordnande vid läroverken i Linköping och Västervik utnämndes han 1906 till adjunkt i biologi och kemi vid läroverket i Vänersborg. — Vid sidan av sin lärargärning fullgjorde han en mängd arbetsuppgifter och innehade många förtroendeuppdrag i staden. Bland dessa kan nämnas Föreståndare för Vänersborgs Arbetarinstitut 1907—18, ledamot av styrelsen för Vänersborgs museum och för folkbiblioteket, ledamot av folkskolestyrelsen, ordförande i Hälsovårdsnämnden och Rektor för yrkesskolan 1925—29 samt styrelseledamot i Sparbanken.

Josef Sjögren var den hängivne och idealiske läraren och sina elevers tillgivne vän. Med sitt varma hjärteag och sitt humoristiska sätt vann han allas sympati. Han äge en grundlig kännedom om Vänersborgstraktens växt- och djurliv och har såväl i pressen som i bokform delat med sig av detta sitt rika vetande.

För sina förtjänster för vår stad invaldes Josef Sjögren i Gillet 1949.

Optikermästaren GUNNAR ROSLIND, född i Vänersborg den 3 augusti 1916 avled under en tillfällig vistelse i Spanien den 25 januari 1963. Efter studier vid stadens läroverk inträdde han i faderns ur- och guldsmedsaffär där han grundligt lärde sig juvelerare- och optikeryrket. Sina kunskaper förkovrade han sedan vid kurser i såväl Sverige som utlandet och ägnade sig speciellt åt det audiologiska området. — Han deltog i föreningslivet och var bl. a. kassör i Västsvenska sektionen av Specialoptikernas Riksförbund och vice ordförande i Vänersborgs Köpmannaförening. — Roslind inträdde i Gillet 1957.

Förre hamnkaptenen KNUT BECKEMAN, född i Vänersborg den 5 september 1880 avled i Uddevalla den 22 april 1963. — Efter att ha genomgått fem klasser vid läroverket gick Beckeman till sjöss och seglade för om masten på norska, brittiska och australiensiska fartyg. Han avlade sjökaptensexamen 1901 och blev reservofficer i flottan 1903. Han gick sedan som befäl i såväl kanalfart som på de sju haven och 1912—17 förde han eget fartyg i Broströmskoncernen. 1918 blev B. hamnkapten i Uddevalla vilken tjänst han innehade till 1945. Han var därjämte kamrer i Bohus sjöassuransförening åren 1919—

30 och föreståndare för den statliga sjömansförmedlingen. Han var sjömanshusombudsman, magistratsbesiktningsman och sjösakkunnig vid rådhusrätten. Inom roddsporten och gymnastiken i Uddevalla gjorde han en bestående insats. 1945 tillerkändes han guldmedalj, åttonde storleken, för nit och redlighet i Rikets tjänst och Patriotiska sällskapets guldmedalj, första storleken. Beckeman inträdde i Gillet redan 1915.

Förre hantverksföreståndaren ERIC CARLSSON föddes i Vänersborg den 15 november 1897 och avled därstädes den 11 maj 1963. Han utbildade sig till elektriker och fick sedermera anställning vid Källshagens sjukhus, där han befordrades till hantverksföreståndare. Carlsson var under ett flertal år ledamot av skolstyrelsen i Vänersborg. — Han inträdde i Gillet 1948.

Ingenjören SVEN LAGERGREN, född i Vänersborg den 7 juni 1914 avled därstädes den 11 juni 1963. Han hade sin verksamhet förlagd till Trollhättan och hans stora fritidshobby var sjön. Han tillhörde Vänersborgs Segelsällskap och Vänersborgs Motorbåtsklubb. Under flera år ledde han utbildningen i navigering i dessa sammanslutningar. Lagergren inträdde i Gillet år 1934.

Förre intendenten JOHAN JONSSON, född i Vänersborg den 20 oktober 1882 avled i Örebro den 12 juni 1963. — Han fick som yngling anställning vid skofabriken i sin hemstad men flyttade 1905 till Örebro där han till 1928 var knuten till Örebro Skofabrik. Detta år blev han föreståndare för Folkets Hus i Örebro i vilken tjänst han kvarstod till 1952. — I Örebro var Jonsson en markant profil i det kommunala livet, i arbetarrörelsen och i föreningslivet. Han tillhörde under 20 år stadsfullmäktige, var ordförande i kyrkofullmäktige, vice ordförande i kyrkorådet, ledamot av fattigvårdssty-

relsen och kyrkogårdsnämnden. Inom ABF var han en av pionjärerna. Han var ordförande i Örebro arbetarkommun och i Fastighetsarbetarförbundet. Under ett kvartssekel var han ordförande i Riksteaterns avdelning i Örebro där han gjort en bestående insats. Sina kontakter med sin barndoms stad, Fridas stad, släppte han aldrig. Han räknade sig som en av Birger Sjöbergs vänner.

Jonsson inträdde i Gillet 1945.

Förre skofabriksarbetaren AXEL SVÄRD, född i Vänersborg den 19 september 1896 avled därstädes den 13 juni 1963. — Han började som 14 åring vid A. F. Carlssons skofabrik och han förblev detta företag trogen under hela sitt verkamma liv. Livligt idrottsintresserad tillhörde han i unga år I. F. K:s fotbollslag. Tidigt väcktes också hans motorintresse och han tillhörde under många år SMK. Med sin sidvagnsmotorcykel var han en av vår stads pionjärer då det gällde att ge sig ut på det stora äventyr som en långfärd på våra vägar vid denna tid innebar, och han hade mycket att förtälja om dåtidens vägar och vägfarande. — Svärd inträdde i Gillet 1944.

Förre förste postiljonen ERNFRID LARSSON, född i Vänersborg den 13 juli 1881, avled därstädes den 6 augusti 1963. — Han började sin postmannabana vid postkontoret i Vänersborg 1904 och blev efter kortare tjänstgöring i Skara ordinarie i Vänersborg 1907, där han kvarstod till pensioneringen 1941. Sången var Ernfrid Larssons stora intresse, och begåvad med en vacker tenorstämma tillhörde han under närmare ett halvs sekel det gamla Kvartettsångarsällskapet. Han tillhörde också Hymnkören och Kyrkosångens vänner. Redan i ungdomsåren anslöt han sig till Godtemplarorden där han av Logen Trygget fick mottaga diplom för över 60-årigt medlemsskap. — Larsson inträdde i Gillet redan 1907 och pryddes med dess medalj 1956.

Förre köpmannen GUSTAF SVENSSON, född i Vänersborg den 24 januari 1881, avled i Trollhättan den 18 augusti 1963. — Efter genomgången handelsskola och vidareutbildning övertog han i början av detta sekel en lanthandel i Strömslund, Trollhättan. Vid sidan av affärsrörelsen var han också föreståndare för posten i Strömslund, vilken syssla han innehade till långt in på 50-talet. — Hans arbetsförmåga togs i anspråk i det kommunala i det han var ledamot av sattsfullmäktige, drätselkammare och taxeringsnämnden. Han tog livligt del i arbetet i köpmännens organisationer och var under en femårsperiod ordförande i Trollhättans köpmannaförening. — Svensson inträdde i Gillet 1942.

Förre överpostmästaren NILS LUNDGREN, född i Vänersborg den 15 oktober 1889, avled i Stockholm den 16 oktober 1963. — Han blev student i Vänersborg 1908 och inträdde direkt i postverkets tjänst, där han 1917 placerades i Göteborg vid därvarande distriktsförvaltning. 1928 kom han som kontrollör till generalpoststyrelsen, blev notarie 1939 och överpostmästare i Stockholm år 1948. — Lundgren inträdde i Gillet år 1919.

Köpmannen EWALD GILLBERG, född i Vänersborg den 11 oktober 1889 avled därstädes den 11 november 1963. — Redan 1914 övertog han den tobaksaffär i hörnet av Eds- och Sundsgatorna, som med tiden blev fast punkt i de rökande och lottköpande vänersborgarnas tillvaro. Gatukorsningen kallades också följdriktigt för "Gillbergs hörne". Ewald Gillberg tog livligt del i köpmännens organisationer och var en tid kassör i köpmannaföreningen, ordförande i Tobakshandlareföreningen och ledamot av Riksförbundets överstyrelse. Idrottsrörelsen hade i honom en trogen anhängare och i

V. I. F. innehade han i olika omgångar kassörens, sekreterarens och ordförandens poster.

För våra broderfolk kände han varmt och Fadderortsrörelsen hade i honom ett aktivt stöd. För sina insatser att bringa hjälp åt finska folket tilldelades han Finlands Röda kors' och Mannerheimsförbundets medaljer.

Gillberg inträdde i Gillet redan 1908 och blev innehavare av dess medalj 1957.

Förre kommunalarbetaren ERNST JOHANSSON, född i Vänersborg den 24 februari 1896, avled därstädes den 30 december 1963. — Han antogs i stadens tjänst 1936 där han bl. a. tjänstgjorde som bergsprängare. Han pensionerades 1961. — Johansson var hedersmedlem i Svenska kommunalarbetsförbundet där han verkade som intresserad och aktiv medlem. — Han var fryntig och försynt till sin läggning och vandrade sin väg genom livet utan stora ord och åthävor. — Johansson inträdde i Gillet 1959.

Vi lysa frid över våra bortgångna gillebröders minne.

THORSTEN GULZ.

*Sida vid sida falla de,
samlas allt fler och fler,
somliga tidigt kallade,
andra då sol gått ner.*

*Skuggorna breda sig över dem,
vilan är djup och lång.
Nattliga vinden söver dem,
susar sin vaggande sång.*

(Anita Halldén.)

Vänersborgs Söners Gilles

styrelseberättelse för år 1963.

Styrelsen för Vänersborgs Söners Gille får härmed avgiva följande berättelse för verksamheten under år 1963, Gillets 58:e arbetsår.

Gillets Årsstämma ägde rum den 20. mars och Högtidsstämman den 1. november. Till den senare, som för första gången hölls enligt det beslut om ändring av stadgarnas § 1, som slutgiltigt faststälts av årsmötet, hade infunnit sig 57 gillebröder.

Vid stämman tilldelades f. rektorn Ernst Lundberg Gillets medalj för de stora förtjänster han gjort staden under sin mångaåriga kommunala verksamhet samt för hans stora arbete "Vänersborgs Läroverks matrikel 1821—1947." Vidare utdelades ett antal 25-årstecken till därtill berättigade gillebröder. Högtidsstämman avslutades med att Äldermannen föredrog protokollet och krönikan från julstämman 1913, båda författade av Halvord Lydell. Därefter samlades gillebröderna till en måltid med samkväm i den nya Frimurarelogens restaurang.

Gillets årsskrift har under året utkommit med sin 32:a årgång.

Ur gillet allmänna kassa har anslagits sedvanligt belopp till "De gamlas utfärd", varjämte en gratifikation utgått till gillebrodern Julius V. Nordberg för förtjänstfullt ordnande av gillet stora fotografisamling. Detta uppdrag kan nu anses fullbordat.

För gillet understödsverksamhet redogöres i Stiftelsen Vänersborgs Söners Gilles Äldersdomshems särskilda styrelseberättelse. Ur Major Oscar Wenerströms understödsfond har utgått en julgåva och ur Wilhelm och Nora Malmbergs donation har utgått stipendier till elever vid stadens folkskolor.

Gillets medlemsantal utgjorde vid årets början	593	
Under året har tillkommit	13	606
Ur gillet har på grund av stadgeföreskrift avförts	6	
Under året har avlidit	12	18
varför medlemsantalet vid årets slut utgjorde	588	
varav 24 ständiga medlemmar.		

Beträffande gillet fastighet med tillhörande fond hänvisas till ålderdomshemsstiftelsens särskilda styrelseberättelse.

Över gillet allmänna kassa och övriga fonder lämnas följande redogörelse:

1. ALLMÄNNA KASSAN:

Behållning från år 1962		1.590:03
Medlemsavgifter för år 1963	5.620:—	
Medlemsavgifter för år 1962	20:—	
Ständig medlemsavgift	200:—	
Uttagna porton	16:15	
Fordran från Dymlingska fonden	50:—	
Ränta å Sparkasseräkning i Sparbanken 12/4782	61:72	5.967:87
	Kronor	7.557:90
Bidrag till kostnaden för årsskriften 1963 ..	2.999:—	
Sammanträdeskostnader	717:15	
Gåvor	200:—	
Uppvaktningar	581:78	
Arkivkostnader	42:—	
Trycksaker	38:30	
Skrivmateriel	175:02	
Porton	640:30	
Försäkringspremier	54:—	
Diverse	92:—	5.539:55
Behållning till år 1964. Innestående i bank	2.018:35	2.018:35
	Kronor	7.557:90

2. VÄNERSBORGS SÖNERS GILLES FÖRSKÖNINGSFOND:

Behållning från 1962		5.839:51
Räntor		246:16
	Kronor	6.085:67
Utskylder		137:—
Behållning till år 1964: Obligationer	5.000:—	
Innestående i bank	948:67	5.948:67
	Kronor	6.085:67

3. NAMNKUNNIGA VÄNERSBORGARES MINNESFOND:

Behållning från år 1962	971:79	
Räntor	40:63	
		Kronor 1.012:42
Behållning till år 1964: Innestående i bank	1.012:42	
		Kronor 1.012:42

4. KNUT HERNSTRÖMS UNDERSTÖDSFOND:

Behållning från år 1962	2.316:50	
Räntor	96:85	
		Kronor 2.413:35
Behållning till år 1964: Obligationer	2.000:—	
Innestående i bank	413:35	2.413:35
		Kronor 2.413:35

5. HJALMAR A. LINDEDALS MINNES FOND:

Behållning från år 1962	6.776:63	
Räntor	283:33	
		Kronor 7.059:96
Behållning till år 1964: Obligationer	6.000:—	
Innestående i bank	1.059:96	7.059:96
		Kronor 7.059:96

6. MAJOR OSCAR WENERSTRÖMS UNDERSTÖDSFOND:

Behållning från år 1962	3.740:40	
Räntor	160:55	
		Kronor 3.900:95
Julgåva	100:—	
Behållning till år 1964: Obligationer	3.000:—	
Innestående i bank	800:95	3.800:95
		Kronor 3.900:95

7. WILHELM och NORA MALMBERGS DONATION:

Behållning från år 1962		11.280:15
Räntor		482:16
	Kronor	11.762:31
Stipendier till elever vid stadens folkskolor	150:—	
Utskylder	166:—	
Arkivkostnad/Etsning över Frimurarelogen/	100:—	416:—
Behållning till år 1964: Obligationer	10.000:—	
Innestående i bank	1.346:31	11.346:31
	Kronor	11.762:31

8. RICHARD DYMLINGS ÅRSSKRIFTSFOND:

Behållning från år 1962		6.936:33
Försålda årsskrifter	180:85	
Annonser i årsskriften 1963	2.710:—	
Bidrag till kostnaden för årsskriften 1963 ..	2.999:—	
Räntor	288:49	6.178:34
	Kronor	13.114:67
Kostnad för årsskriften 1963	5.859:—	
Utskylder	160:—	6.019:—
Behållning till år 1964: Obligationer	4.000:—	
Innestående i bank	3.095:67	7.095:67
	Kronor	13.114:67

9. LAURA och ESTER DANIELSSONS DONATIONSFOND:

Behållning från år 1962		6.852:71
Räntor		286:52
	Kronor	7.139:23
Behållning till år 1964: Obligationer	5.000:—	
Innestående i bank	2.139:23	7.139:23
	Kronor	7.139:23

AKTIEBOLAGET A. F. CARLSSONS DONATION:

Behållning från år 1962		21.881:60
Räntor		763:66
	Kronor	22.645:26

Utskylder	651:—	651:—
Behållning till år 1964: Innestående i bank	21.994:26	22.645:26
	Kronor	22.645:26

Allmänna kassan utvisar vid årets slut en gynnsam behållning. Det är emellertid att märka, att årsskriften i fortsättningen kommer att bli dyrare, med hänsyn till alltjämt stegrade bild- och tryckkostnader. Sedan beslut fattats att kallelse till högtidsstämma skall kungöras i årsskriften, samt att portokostnaden för utsändandet av årsskriften i fortsättningen skall erläggas av medlemmarna, kommer denna utgiftspost att nedbringas.

De gemensamt förvaltade fonderna (2.—9.) ha för året tillgodoförts räntor med 4,21 %.

Inom sig har styrelsen för året utsett: till andre ålderman f. sparbankskassören Bror Fock, till gilleskrivare driftschefen Thorsten Gulz och till kassafogde handelsföreståndaren Harry Peterson.

Styrelsen har under året haft 4 protokollförda sammanträden, varjämte annat samråd ägt rum.

Vänersborg den 28 februari 1964.

BROR FOCK. KURT HALLBERG. VALTER KARLSON.
THORSTEN GULZ. HARRY PETERSON. STEN SAHLIN.

Granskningsberättelse.

Undertecknade, som utsetts att granska Vänersborgs Söners Gilles räkenskaper och förvaltning under år 1963, få efter fullgjort uppdrag avgiva följande berättelse:

Den av styrelsen i dess berättelse lämnade sammanställningen över Gilles och dess olika fonders ställning är i full överensstämmelse med de förelagda räkenskaperna.

Räkenskaperna äro förda med omsorg och noggrannhet. Kapitalbehållningen per den 31 december 1963 tillhopa Kronor 69.829:17 har av oss kontrollerats. Fondernas innehav av obligationer ha inventerats och befunnits överensstämma med räkenskaperna.

Då ingen anledning till anmärkning förefinnes, tillstyrka vi full ansvarsfrihet för 1963 års förvaltning.

Vänersborg den 16 mars 1964.

GÖSTA ANDERSSON.

LENNART ANDERSSON.

Granskningsmän.

Stiftelsen Vänersborgs Söners Gilles Ålderdomshems styrelseberättelse för år 1963.

Styrelsen för Stiftelsen Vänersborgs Söners Gilles Ålderdomshem får härmed avgiva följande berättelse över verksamheten under år 1963, stiftelsens tolfte arbetsår:

Räkenskaperna utvisa följande:

FASTIGHETEN.

VINST- och FÖRLUSTKONTO:

Inkomster:

Arrende konto	10.728:—	
Räntors konto	231:92	
Vinst vid obligationsförsäljning	1:20	10.961:12
	Kronor	10.961:12

Utgifter:

Räntors konto	2.142:47	
Löners konto	300:—	
Renhållnings konto	91:35	
Reparationers konto	1.383:05	
Försäkringsavgifters konto	386:—	
Skatters konto	1.668:—	
Diverse omkostnaders konto	25:50	5.995:37
Understöds konto		3.750:—
Kapital konto (årets överskott)		1.215:75
	Kronor	10.961:12

IN- och UTGÅENDE BALANSKONTO:

Tillgångar:

Fastigheters konto	105.000:—	105.000:—
Inventariers konto	100:—	100:—
Obligationers konto	50:—	—
Bank konto	5.289:33	1.530:53
Utestående fordringars konto	27:—	—
	Kronor 110.466:33	106.630:53

Skulder:

Låne konto	40.000:—	35.000:—
Utestående skulders konto	51:55	—
Kapitalkonto	70.414:78	71.630:53
	Kronor 110.466:33	106.630:53

SYSKONEN INGEBORG och GOTTFRID ELIASSENS DONATION:

Behållning från år 1962	37.088:95
Räntor	1.631:85
	Kronor 38.720:80

Behållning till år 1964: Stiftelsens lån	25.000:—
Obligationer	8.000:—
Innestående i bank	5.720:80
	Kronor 38.720:80

Under året har takrännor och skorstenar eftersatts, återstår målning av dessa plåtslageriarbeten, varefter fastighetens eftersyn kan anses avslutad. Denna framstår nu i vårdat skick.

Ur Eliassonska fonden har under året fastigheten upptagit ett lån av kr. 5.000:— som tillsammans med kassamedel kr. 5.000:— använts till att lösa en inteckning år kr. 10.000:— i Sparbanken.

Beträffande i föregående redogörelse omnämnda hyrestvist, har denna avgjorts av hyresnämnd, hyran fastställdes att utgå med belopp som förut, med det procentavdrag som för året av hyresrådet fastställdes.

Stiftelsens understödsverksamhet har för året minskat med kr. 100:—.

Styrelsen uppmanar ånyo gillebröderna att anvisa fall, där understöd kan vara av behov. Det gäller att spåra upp framförallt "den tysta nöden", där den ännu finns kvar.

Inom sig har styrelsen för året utsett: till vice ordförande f. sparbankskassören Bror Fock, till sekreterare driftschefen Thorsten Gulz, till kassör handelsföreståndaren Harry Peterson och till fastighetsförvaltare köpmannen Valter Karlson.

Styrelsen har under året haft 4 protokollförda sammanträden, varjämte annan samråd ägt rum.

Vänersborg den 28 februari 1964.

BROR FOCK.

KURT HALLBERG.

VALTER KARLSON.

THORSTEN GULZ.

HARRY PETERSON.

STEN SAHLIN.

Revisionsberättelse.

Undertecknade, som av Vänersborgs Söners Gille utsetts att granska Stiftelsen Vänersborgs Söners Gilles Äldersdomshems räkenskaper och förvaltning under år 1963, få efter fullgjort uppdrag avgiva följande berättelse:

Stiftelsens ställning framgår av den i styrelsens berättelse avgivna redogörelsen, vilken är i full överensstämmelse med de av oss genomgångna räkenskaperna.

Räkenskaperna äro förda med ordning och reda. Kapitalbehållningen per den 31 december 1963, tillhoppa Kronor 110.351:33 har av oss kontrollerats utan anmärkning. Stiftelsens och Syskonen Eliassons donations innehav av obligationer har inventerats och befunnits överensstämma med räkenskaperna.

Fastighetens förvaltning har handhåfts på tillfredsställande sätt.

Fastigheten är även försäkrad till betryggande belopp.

Då sålunda någon anledning till anmärkning ej finnes, tillstyrka vi full ansvarsfrihet för 1963 års förvaltning.

Vänersborg den 16 mars 1964.

GÖSTA ANDERSSON.

LENNART ANDERSSON.

Revisorer.

Sammanställning
över Vänersborgs Söners Gilles tillgångar vid utgången
av år 1963.

Allmänna kassan	2.018:35	
Vänersborg Söners Gilles Försköningsfond	5.948:67	
Namn-kunniga Vänersborgares Minnesfond	1.012:42	
Knut Hernströms Understödsfond	2.413:35	
Hjalmar A. Lindedals Minnesfond	7.059:96	
Major Oscar Wennerströms Understödsfond	3.800:95	
Wilhelm och Nora Malmbergs Donation	11.346:31	
Richard Dymplings Årsskriftsfond	7.095:67	
Laura och Ester Danielsson Donationsfond	7.139:23	
Aktiebolaget A. F. Carlssons Skofabriks Donation ..	21.994:26	69.829:17
Stiftelsen Vänersborgs Söners Gilles Äldersdomshem:		
Fastigheten	71.630:53	
Ingeborg och Gottfrid Eliassons Donation	38.720:80	110.351:33
	Summa Kronor	180.180:50

VÄNERSBORGS SÖNERS GILLES
MEDLEMMAR
1963.

Medlemmar.

	Födelse- år	Inträ- desår
ALBRECHTSON, ERIC, fd. Tillskärare, Vänersborg	1894	54
ALEXANDERSSON, ZAID, Ledningsingeniör, Vänersborg	1924	55
ALFREDSSON, EVERT, Konditor, Hedemora	1914	55
ALFREDSSON, GÖSTA, Bryggeriarbetare, Vänersborg	1922	51
AHLIN, GÖRAN, Studerande, Vänersborg, <i>ständig medlem</i>	1944	58
AHLIN, LENNART, Bilskolechef, Vänersborg	1916	54
AHLM, ALLAN, Järnhandelsbiträde, Vänersborg	1923	58
ALMQVIST, HENNING, fd. Folkskollärare, Vänersborg	1896	46
ALMQVIST, LARS, Civiljägästare, Lerum	1903	57
ALMQVIST, SVEN, Med. d:r, Stockholm	1931	46
ALMSTRÖM, NILS OLOV, Provinsialläkare, Mariestad	1910	55
ANDERSSON, ALLAN, Sjukvårdare, Vänersborg	1917	60
ANDERSSON, ALLER, Skolvaktmästare, Vänersborg	1909	55
ANDERSSON, ALVAR, Handelsbiträde, Vänersborg	1916	45
ANDERSSON, ARNE, Folkskollärare, Stockholm	1917	43
ANDERSSON, EINAR, Lagerchef, Vänersborg	1914	54
ANDERSSON, ERIC, Expeditionsvakt, Vänersborg	1915	51
ANDERSSON, ERIK, Fabrikör, Vänersborg	1909	60
ANDERSSON, FRITIOF, fd. Jordbruksförman, Vänersborg	1897	42
*ANDERSSON, GUSTAF, Reparatör, Vänersborg	1901	32
ANDERSSON, GÖSTA, Sjukhusintendent, Vänersborg	1913	46
ANDERSSON, GÖSTA, Sjukvårdare, Lund	1910	54
*ANDERSON, JOHN, Grosshandlare, Vänersborg	1910	29
ANDERSSON, JOHN, Linjeförman, Strömstad	1896	43
ANDERSSON, KARL, Metallarbetare, Göteborg	1896	45
ANDERSSON, KARL-ERIC, Köpman, Vänersborg	1923	58
ANDERSSON, KARL-ERIK, Sparbankskamrer, Vänersborg	1925	53
ANDERSSON, CARL W., fd. Handlande, Vänersborg	1893	55
ANDERSON, CHRISTER, Studerande, Vänersborg	1945	55
ANDERSSON, LARS, Glasmästare, Vänersborg	1930	59
ANDERSSON, LENNART, Läderhandlare, Vänersborg	1919	53
ANDERSON, NILS, Disponent, Vänersborg	1915	53
ANDERSSON, NILS, Köpman, Vänersborg	1922	51
ANDERSSON, OLOF, Lokomotivförare, Göteborg	1912	55
ANDERSSON, OSCAR, fd. Förman, Vänersborg, <i>innehavare av gillets medalj (1955)</i>	1892	42
ANDERSSON, OSCAR, Elinstallatör, Vänersborg	1897	38
ANDERSSON, PAUL, Köpman, Vänersborg	1925	58

ANDERSSON, PER-GÖRAN, Köpman, Vänersborg	1936	60
*ANDERSSON, RAGNAR, Köpman, Bräckan, Frändefors	1919	35
ANDERSSON, STIG, Socialvårdschef, Vänersborg	1918	45
*ANDERSSON, TORSTEN, Apotekare, Skövde	1896	32
ANDERSSON, TORSTEN, Förrådsförvaltare, Vänersborg	1914	55
ANDERSSON, VIKTOR, Ombudsman, Vänersborg	1909	52
ANDERSSON, VIKTOR, Transportarbetare, Vänersborg	1900	61
ANDRÉ, HARALD, Kamrer, Vänersborg	1906	54
*ANDREASSON, HARRY, Arkitekt, Vänersborg	1901	30
ANDREASSON, KARL, Vaktmästare, Vänersborg	1907	53
ARVEBLAD, KARL, Maskinist, Vänersborg	1912	61
ARVIDSSON, BIRGER, Schaktmästare, Köping	1897	46
ARWIDSSON, UNO, Riksbanksvaktmästare, Göteborg	1927	60
ASPMAN, ARNE, Elektriker, Avesta	1920	59
BACK, EVERT, Expeditionsvakt, Vänersborg	1918	55
BACK, HELGE, Förman, Vänersborg	1899	54
BACK, JAN, Konditor, Vänersborg	1934	63
BACKMAN, GUNNAR, fd. Bankkassör, Arvika	1890	45
*BARKSTEDT, SIGURD, fd. Apotekare, Vänersborg	1885	30
*BECKEMAN, KNUT, fd. Hamnkapten, Uddevalla, <i>ständig</i> <i>medalj</i> †	1880	15
*BENGTTSSON, HJALMAR, Sjukvårdare, Vänersborg	1905	33
BENGTTSSON, RAGNAR, Linjemästare, Trollhättan	1903	55
*BERG, FRITZ, fd. Boktryckare, Vänersborg, <i>innehavare av gillet</i> <i>medalj (1957)</i>	1884	08
BERG, GUNNAR, Boktryckare, Vänersborg	1920	53
BERGER, GUNNAR, Studerande, Vänersborg, <i>ständig medlem</i> ..	1943	55
BERGER, HARRY, Disponent, Vänersborg	1904	54
*BERGGREN, ERIC, Fil. lic., Rom (Italien)	1911	32
BERGLUND, GÖSTA, Sjöingeniör, Malmö	1920	43
BERGMAN, KARL-ERIK, Ingeniör, Göteborg	1920	48
*BERGSTROM, AXEL, fd. Landskamrerare, Falun	1892	26
*BERGSTROM, GUNNAR, Odont. d:r, Örebro	1906	23
*BERGSTROM, TORSTEN, Tandläkare, Hälsingborg	1912	29
BEHRNS, KARL, Expeditionsförman, Göteborg	1902	55
BERRMAN, GÖSTA, Ämneslärare, Göteborg	1910	43
BIEL, GUNNAR, Sjukgymnast, Upper Darby (U.S.A.)	1901	(24)62
BIEL, GÖSTA, Direktör, Stocksund	1911	46
BJÖRNBERG, MAURITZ, Kontorist, Vänersborg	1927	54
BJÖRNBERG, SVEN, Poliskonstapel, Vänersborg	1929	54
*BJÖRNDAHL, ERIK, fd. Bokbindaremästare, Vänersborg	1888	37
BJÖRNDAHL, KARL-ERIK, Bokbindaremästare, Vänersborg	1926	60
BLOMGREN, GUNNAR, Stenhuggarmästare, Vänersborg	1912	54
BODÉN, SIGVARD, Ingeniör, Stockholm, <i>ständig medlem</i>	1923	55
BODÉN, STIG, Ingeniör, Stockholm, <i>ständig medlem</i>	1914	55

BODÉN, SVEN, Ingeniör, Lilla Edet, <i>ständig medlem</i>	1918	47
BORG, EINAR, Handlande, Vänersborg	1906	48
BORG, FRITZ, fd. Hälsovårdstillsyningsman, Trollhättan	1881	50
*BORGLING, CARL, fd. Häradsarkivare, Stockholm	1888 (09)	32
*BOTHÉN, CARL, Löjtnant, Sundsandsvik	1873	34
BRIGELIUS, GUNNAR, Disponent, Göteborg	1919	54
*BROBECK, KARL, fd. Kamrer, Falun	1886	19
BROCKNER, TORSTEN, Kamrer, Västerås	1898	61
*BROMAN, LASSE, Läroverksadjunkt, Lerum	1906 (07)	23
*BÜGLER, JOHN, Landskanslist, Vänersborg	1904	31
BACKSTRÖM, TORSTEN, Åkeriägare, Vänersborg	1907	54
*CEDERGREN, GÖSTA, Förste provinsialläkare, Linköping	1905	30
*CEDERGREN, RAGNAR, Disponent, Göteborg	1907	30
*CEDERGREN, STIG, Kanslichef, Gävle	1911	30
CEDERHOLM, ÅKE, Avdelningschef, Uddevalla	1913	55
CEGRELL, ELOF, Kontorschef, Vänersborg	1916	49
DAHL, LENNART, Bergsingeniör, Sandviken	1924	48
DAHLGREN, ARNE, Förste kansliskrivare, Vänersborg	1918	55
DALGREN, HUGO, Mättningsingeniör, Vänersborg	1911	53
*DAHLIN, ERIK, Frisörmästare, Vänersborg	1896	30
DAHLLÖF, AXEL, Affärschef, Göteborg	1911	55
DAHLSTRÖM, PAUL, fd. Lokförare, Nyköping	1895	47
DAHLSTRÖM, SVEN ERIK, Tjänsteman, Trollhättan	1900	63
*DAHMÉ, ALGOT, Amneslärare, Vänersborg	1909	39
DANIELSSON, INGVAR, Målaremästare, Vänersborg	1920	55
DAFGÅRD, BENGT, Bilinstruktör, Vänersborg, <i>ständig medlem</i> ..	1939	50
DAFGÅRD, HENRY, Charkuterist, Vänersborg	1903	53
DAFGÅRD, SVEN, Köpman, Vara	1898	53
DIDEROOTH, ERNST, Typograf, Vänersborg	1893	52
*DINETZ, FRITZ, Snickaremästare, Vänersborg	1895	21
*DINETZ, KNUT, Lagerförman, Drevviken	1891	32
d'ORCHIMONT, CURT, Landsfogde, Vänersborg	1898	60
EDHOLMER, GUNNAR, Kapten, Vänersborg	1900	62
*EDLUND, BERTIL, Bokhållare, Trollhättan	1899	30
EDLUND, HANS, Ingeniör, Nacka	1934	56
EDLUND, HARRY, Målaremästare, Vänersborg	1903	46
EDLUND, TORSTEN, Fastighetsskötare, Vänersborg	1903	55
EGERSSON, ANDERS, Järnvägsexpeditör, Vänersborg	1903	49
EILARD, REINHOLD, fd. Stadsfogde, Borås	1894	48
EK, HARALD, Major, Skövde	1919	44
EK, KNUT, Slöjdlärare, Vänersborg	1924	50
EKBLAD, BERTIL, Charkuterist, Trollhättan	1916	53
EKHOLM, SVEN, Köpman, Vänersborg	1916	60
ELFMAN, NILS-OLOF, Rektor, Bromma	1919	44
ELMQVIST, FREDRIK, Lokförare, Vänersborg	1903	42

*ELOW, PER, Sparbankskamrer, Brålanda	1906	30
*ELOW, STIG, Ingeniör, Sundsvall	1912	30
EMANUELSSON, ERIC, Handelsbiträde, Vänersborg	1916	51
ENGLUND, GUNNAR, Direktör, Djursholm	1913	42
ENGLUND, CLAES, Studerande, Vänersborg	1943	47
ENGLUND, MAGNUS, Studerande, Vänersborg, <i>ständig medlem</i>	1949	49
*ENGLUND, NILS, Prakt. läkare, Vänersborg	1909	30
ENGLUND, NILS TURE, Med. stud., Vänersborg	1939	47
ERIKSSON, ALFRED, fd. Boktryckare, Göteborg	1884	52
ERIKSSON, ALLAN, 1:e Postiljon, Vänersborg	1913	55
ERICSSON, ANDERS, Studerande, Vänersborg, <i>ständig medlem</i>	1944	54
*ERIKSSON, AXEL, Köpman, Vänersborg	1889	21
ERICSSON, BROR, Bagaremästare, Vänersborg	1913	46
ERICSON, ERIC, Stadsträdgårdsmästare, Vänersborg	1901	55
ERIKSSON, FILIP, Murare, Vänersborg	1912	46
ERICKSSON, GÖSTA, Skolvaktmästare, Vänersborg	1913	55
ERICSON, HENNING, Handelsträdgårdsmästare, Vänersborg ..	1902	50
ERIKSSON, HENRY, Landstingsassistent, Vänersborg	1909	55
ERICSSON, JOHN, Tandläkare, Vänersborg	1908	43
ERICSSON, JOHN-OLOV, Odont. kand., Vänersborg, <i>ständig medlem</i>	1939	54
ERICSSON, KARL, Kommunalråd, Vänersborg	1896	59
ERIKSSON, OLOV, Steward, Frändefors	1911	57
ERICSSON, STIG, Köpman, Vänersborg	1920	46
ERICSON, TAGE, Trädgårdsmästare, Vänersborg	1906	55
ERICSSON, TAGE, Åkeriägare, Vänersborg	1911	55
ERIKSSON, ÅKE, Frisörmästare, Vänersborg	1921	58
ERLANSSON, SVEN, Arkitekt SAR, Vänersborg	1925	61
EHRLING, RAGNAR, Folkhögskollärare, Leksand	1926	54
FALK, HARRY, Köpman, Vänersborg	1906	55
*FOCK, BROR, fd. Sparbankskassör, Vänersborg, <i>gillets andre ålderman, innehavare av gilletts medalj (1955)</i>	1888	07
FORSS, ERIC, Tullförvaltare, Södertälje	1910	52
*FRÖBERG, GÖSTA, Apotekare, Vänersborg	1896	24
FRÖID, ARVID, fd. Förman, Vänersborg	1897	41
FRÖID, EINAR, Ekonomibiträde, Vänersborg	1900	59
FURBO, SIXTEN, Avsynare, Vänersborg	1917	56
*GADDE, ELOF, Direktör, Vänersborg	1911	30
*GADDE, NILS OLOF, Sporthandlare, Vänersborg	1915	34
GALLE, KJELL, Möbelhandlare, Vänersborg	1911	51
GEMVIK, GÖSTA, Köpman, Kallhäll	1911	47
GEMVIK, OLOF, Direktör, Näsbypark	1917	46
*GILLBERG, EWALD, Köpman, Vänersborg, <i>innehavare av gilletts medalj 1957</i> †.....	1889	08
GILLBERG, ÅKE, Förste expeditivsvakt, Vänersborg	1920	55

GLASELL, LENNART, Typograf, Vänersborg	1910	46
GRANSTRÖM, AXEL, Direktör, Vänersborg 2	1897	54
GRANSTRÖM, ROLAND, Rörentreprenör, Vänersborg	1901	54
*GRUNDBERG, HADAR, Godsägare, Askersund, <i>innehavare av gillets medalj (1956)</i>	1884	07
GRÖNBERG, ALBERT, fd. Lasarettsoverläkare, Vänersborg	1895	59
GRÖNBERG, MATS, Civilingenjör, Stockholm	1932	60
GULLBRANTZ, SVEN, Murare, Vänersborg	1913	44
GULZ, LENNART, Fil. stud., Vänersborg	1939	54
*GULZ, THORSTEN, Driftschef, Vänersborg, <i>gilleskrivare</i>	1905	28
GUSTAFSSON, EDVARD, Bitr. länsarkitekt, Vänersborg	1923	46
GUSTAFSSON, HOLGER, Häradsckrivare, Åmål	1911	38
*GUSTAFSSON, PER EDWARD, fd. Förste landskanslist, Väners- borg	1893	19
GUSTAFSSON, SUNE, Bageriverkmästare, Vänersborg	1918	55
GÖTHERED, GOTTFRID, Fastighetsägare, Vänersborg	1909	55
HAGBERG, JAN, Kalkylator, Kalmar	1922	53
*HAGBORG, ARNE, Möbelhandlare, Vänersborg	1908	30
HAGBORG, GÖRAN, Studerande, Vänersborg, <i>ständig medlem</i> ..	1941	53
HAGBORG, TORSTEN, Köpman, Trollhättan, <i>ständig medlem</i> ..	1931	52
*HAGBORG, WALTER, Möbelhandlare, Vänersborg	1901	17
HALL, KARL-ERIK, Förrådsarbetare, Vänersborg	1912	52
*HALLBERG, KURT, fd. Drätselkontorist, Vänersborg, <i>bisittare i gillets styrelse, innehavare av gilletts medalj (1957)</i>	1893	16
HALLBERG, NILS, Ingeniör, Göteborg	1912	55
*HALLONQVIST, KNUT, Köpman, Vänersborg	1895	21
HALLONQVIST, UNO, Köpman, Vänersborg	1925	45
HALLQVIST, TAGE, Med. lic., Lidköping	1926	45
HAMMAR, GUSTAV, Köpman, Vänersborg	1904	55
*HAMMARSTRÖM, UNO, Kapten, Umeå, <i>ständig medlem</i>	1899	28
HANSSON, BRYNOLF, Avsynare, Vänersborg	1924	52
HANSSON, EINAR, fd. Lokförare, Uddevalla	1896	48
HANSSON, KNUT, fd. Lagerbiträde, Vänersborg	1889	38
HANSSON, CHRISTER, Studerande, Örebro, <i>ständig medlem</i> ..	1942	57
*HANSSON, VICTOR, fd. Kyrkovaktmästare, Vänersborg	1878	23
HARRING, RAGNAR, Rektor, Vänersborg	1905	59
HASSELBERG, GÖSTA, Docent, Uppsala	1909	42
*HASSELLUND, NILS, Lantmäteriasistent, Kinna	1901	36
HEDBERG, AXEL, Bangårdsmästare, Uddevalla	1899	55
HEDBERG, ÅKE, Konduktör, Uddevalla	1919	55
*HEDÉN, ALLAN, Stadskanslist, Vänersborg	1907	34
HEDÉN, LASSE, Vägmästare, Borås	1934	57
HEDSTRÖM, ARVID, Elektriker, Vänersborg	1904	63
HELLMAN, BERTIL, Avdelningschef, Göteborg	1900	55
*HELLMAN, EINAR, Glasmästare, Vänersborg	1906	29

*HELLMAN, ERIK, Glasmästare, Vänersborg	1898	30
HELLMAN, EVALD, Assistent, Uppsala	1902	55
HELLSTRÖM, RAGNAR, Köpman, Vänersborg	1905	43
HJELM, AXEL R., Köpman, Vänersborg	1885	54
HJELM, HELGE, Teckningslärare, Vänersborg	1908	60
HJELM, PER-OLOV, Fångvårdstjänsteman, Vänersborg	1932	58
*HJORTH, GUNNAR, Landskamrerare, Vänersborg, <i>gillets förste ålderman, innehavare av gilletts medalj (1955)</i>	1902	23
HOLM, ALLAN, Kamrer, Vänersborg	1907	53
HOLM, HERBERT, Förrådsman, Vänersborg	1903	50
HULTGREN, GÖSTA, Fartygsritare, Göteborg	1910	58
HURTIG, ERNST-MAGNUS, Elektriker, Vänersborg	1923	53
HÖGBERG, BIRGER, Sjökapten, Västra Frölunda	1904	50
HÖGZELL, LENNART, Tjänsteman, Nynäshamn	1934	61
IDEBERG, GUNNAR, Civilekonom, Göteborg	1932	53
JAKOBSSON, NILS, Brädgårdsförman, Vänersborg	1908	57
JACOBSON, ROLF, Kontorist, Vänersborg	1936	59
JANSON, BENGT, Tjänsteman, Göteborg	1920	50
JANSON, GÖSTA, Konsul, Barranquilla (Colombia)	1902	49
JANSSON, KARL, Faktor, Vänersborg	1900	55
JANSON, OLOV, Kamrer, Vänersborg	1909 (30)	49
JANSSON, SVEN, Expeditionsvakt, Vänersborg	1926	58
JARHED, KARL, Byggnadsarbetare, Vänersborg	1895	54
JARHED, SUNE, Tjänsteman, Vänersborg	1920	55
JARN, GÖSTA, Agronom, Trollhättan	1927	54
*JENNISCHE, BENGT, Bitr. lasarettsläkare, Vänersborg	1913	30
*JERNQVIST, SVEN, Bankrevisor, Norrköping	1898	26
JOHANSSON, ARNE, Skofabriksarbetare, Vänersborg	1907	59
*JOHANSSON, AXEL, Handelsföreståndare, Vänersborg	1903	30
JOHANSSON, BENGT, Köpman, Vänersborg	1896 (15)	45
JOHANSSON, BERTIL, Direktör, Vänersborg	1912	55
*JOHANSSON, EMIL, fd. Köpman, Vänersborg	1887	19
JOHANSSON, ERNST, fd. Kommunalarbetare, Vänersborg †	1896	59
JOHANSSON, EVERT, Frisörmästare, Vänersborg	1910	54
JOHANSSON, EVERT, Kommunalarbetare, Vänersborg	1920	60
JOHANSSON, EVERT, Köpman, Vänersborg	1916	58
JOHANSSON, GOTTHARD, Slussmästare, Trollhättan	1899	50
JOHANSSON, GUSTAV, Boktryckare, Vänersborg	1905	53
JOHANSSON, GUSTAF, Modellör, Vänersborg	1904	54
*JOHANSSON, HARRY, Frisörmästare, Vänersborg	1899	30
JOHANSSON, HARRY, Modellör, Kumla	1910	54
JOHANSSON, HARRY, Modellör, Vänersborg	1907	60
JOHANSSON, HILMER, fd. Bryggeriarbetare, Vänersborg	1891	42
JOHANSSON, HUGO, Inspektör, Bromma	1908	44
*JOHANSSON, HUGO, Riksbanksvaktmästare, Vänersborg	1900	30

JOHANSSON, INGVAR, Byggmästare, Vänersborg	1918	55
JOHANSSON, JOHN, fd. Förman, Vänersborg	1891	50
JOHANSSON, JOHN, Åkeriägare, Vänersborg	1910	55
JOHANSSON, KARL-ERIK, Typograf, Vänersborg	1927	53
*JOHANSSON, KARL G., Byggnadssnickare, Vänersborg	1897	28
JOHANSSON, KJELL, Sjukvårdare, Vänersborg	1910	42
JOHANSSON, OLOF, Instrumentmakare, Vänersborg	1935	59
JOHANSSON, OSCAR, fd. Övermaskinist, Mölndal	1885	44
*JOHANSSON, OTTO, Köpman, Mellerud	1888	25
JOHANSSON, ROLAND, Byggnadssnickare, Vänersborg	1905	53
JOHANSSON, STEN, Motorförman, Vänersborg	1902	55
JOHANSSON, STURE, Redaktör, Farsta	1923	57
JOHANSSON, SVEN, Telearbetare, Trollhättan	1937	59
JOHANSSON, TRYGGVE, Sjukkaskekontrollant, Vänersborg ..	1900	48
JOHANSSON, VALFRID, fd. Skofabriksarbetare, Vänersborg ..	1894	50
*JOHANSSON, ÅKE, Fotograf, Vänersborg	1908	34
JONSSON, BENGT R., Arkivarie, Solna	1930	54
JONSSON, ERIK, Ekedal, Öxnered	1920	46
JONSSON, HELGE, Expeditionsvakt, Vänersborg	1912	45
JONSSON, JOHAN, fd. Intendent, Örebro †	1882	45
JONSSON, LARS, Vänersborg	1960	63
JONSSON, OLOF, Köpman, Vänersborg	1923	45
JONSSON, SVEN, Vänersborg	1956	63
JOSEFSSON, HELGE, Tegelbruksarbetare, Vänersborg	1909	59
KAHNBERG, KNUT, fd. Åkeriägare, Vänersborg	1894	44
*CARLSSON, ALBERT, fd. Köpman, Vänersborg	1878	35
KARLSSON, BERTIL, Elinstallatör, Kallhäll	1910	58
CARLSSON, BERTIL, Lagerchef, Vänersborg	1914	54
CARLSSON, BERTIL, Studerande, Vänersborg, <i>ständig medlem</i> ..	1944	47
*CARLSSON, ELOF, Direktör, Vänersborg, <i>ständig medlem</i>	1904	30
CARLSSON, ERIC, Hantverksföreståndare, Vänersborg †	1897	48
CARLSSON, GUNNAR, Förrådsmästare, Vänersborg	1905	38
KARLSSON, HILDING, Bagaremästare, Vänersborg	1911	51
CARLSSON, INGEMAR, Ingeniör, Vänersborg	1928	60
*CARLSSON, CARL ANDERS, fd. Direktör, Vänersborg, <i>ständig medlem</i>	1897	32
CARLSSON, CARL AUGUST, Restaurangchef, Chicago, (U. S. A.) <i>ständig medlem</i>	1906	59
*CARLSSON, CARL-ERIC, fd. Boktryckare, Vänersborg, <i>innehavare av gilletts medalj (1957)</i>	1885	08
*CARLSSON, CARL-GUSTAF, Fabrikör, Vänersborg	1909	30
CARLSSON, CARL-OTTO, Teknolog, Vänersborg, <i>ständig medlem</i>	1939	47
CARLSSON, KENT, Studerande, Vänersborg	1952	60
CARLSSON, KJELL, Omnibusägare, Vänersborg	1910	55

CARLSSON, KJELL, Åkeriägare, Vänersborg	1900	54
KARLSSON, CLAES, Köpman, Vänersborg	1908	55
KARLSSON, KNUT, Målare, Vänersborg	1896	57
CARLSSON, LENNART, Studerande, Vänersborg, <i>ständig medlem</i>	1946	47
CARLSSON, NILS-ERIK, Sjöingeniör, Vänersborg	1919	54
*KARLSON, VALTER, Köpman, Vänersborg, <i>fastighetsförvaltare i gilletts styrelse, gillevärd</i>	1905	30
CARLSSON, ÅKE, Servitör, Vänersborg	1914	59
KARLSSON, ÅKE, Snickare, Vänersborg	1915	58
CARLSTRÖM, ERIK, Försäljningschef, Karlstad	1922	63
*CARLSTRÖM, NILS, fd. Kamrer, Hälsingborg	1893	16
KIHLBERG, ERIK, fd. Kraftverkstjänsteman, Vänersborg	1895	60
KIHLSTRÖM, LARS, Lagerförman, Vänersborg	1907	49
CLAESSON, CARL-ERIC, Köpman, Vänersborg	1916	55
KLING, CARL-OTTO, Byggnadsingeniör, Vänersborg	1913	55
KLING, VALDEMAR, Elinstallatör, Vänersborg	1910	55
KNUTSSON, GUNNAR, Verkmästare, Vänersborg	1905	54
KORÉN, GÖSTA, Kamrer, Trollhättan	1908	53
CORNELIUSSON, HJALMAR, Lantmäteritekniker, Bengtsfors ..	1905	60
KORP, TORSTEN, Fabrikör, Vänersborg	1908	51
KRAFFT, GUNNAR, Verkstadsägare, Vänersborg	1914	52
*CHRISTENSSON, CARL-OTTO, Inköpschef, Göteborg	1912	33
*LAGERGREN, SVEN, Ingeniör, Vänersborg †	1914	34
LANEVALL, OLOF, Försäljningschef, Trollhättan	1921	63
LARSSON, ANDERS, Vänersborg, <i>ständig medlem</i>	1963	63
*LARSON, AXEL, fd. Köpman, Vänersborg	1890	19
LARSSON, AXEL, Kamrer, Vänersborg	1908	54
LARSSON, BO, Verkmästare, Målsryd	1922	46
LARSSON, DAVID, Verkmästare, Vänersborg	1904	54
LARSSON, ERIC, Fabrikör, Vänersborg	1910	57
LARSSON, ERIK, Linjeförman, Trollhättan	1908	62
*LARSSON, ERNFRID, fd. 1:e Postiljon, Vänersborg, <i>innehavare av gilletts medalj (1956)</i> †	1881	07
LARSSON, GÖSTA, Civilingeniör, Hallstahammar, <i>ständig medlem</i>	1936	55
LARSSON, HARRY, Bilmekaniker, Vänersborg	1912	54
LARSON, HILMER, fd. Försäljningschef, Vänersborg	1892	42
LARSSON, OSCAR, Representant, Vänersborg	1908	55
LARSSON, RAGNAR, Kommunalarbetare, Vänersborg	1908	55
*LARSSON, RAGNAR, Kontorist, Vänersborg	1905	30
LARSSON, ROLF, Underinspektör, Johanneshov	1924	56
LARSSON, ROLF, Åkeriägare, Vänersborg	1921	55
LARSSON, STIG, Kamrer, Vänersborg	1935	57
LARSSON, TORSTEN, Brukstjänsteman, Vänersborg	1911	54
LAURELL, JOHNNY, Köpman, Vänersborg	1908	46
LEWERTH, GUNNAR, Advokat, Göteborg	1892 (21)	62

LEWERTH, HARALD, Advokat, Göteborg	1894	50
LINDH, ERIK, Köpman, Vänersborg	1906	55
LIND, GUNNAR, Lagerchef, Vänersborg	1910	52
LIND, HÅKAN, Studerande, Vänersborg	1948	54
LIND, LARS, Teknolog, Vänersborg	1944	50
LINDH, LENNART, Posttjänsteman, Vänersborg	1930	57
LIND, OLOV, Civilingenjör, Mönsterås	1920	45
LIND, SVEN, Disponent, Vänersborg, <i>ersättare i gillet</i> s styrelse ..	1913	40
LIND, ÅKE, Affärsbiträde, Vänersborg	1914	55
LINDBERG, AXEL, Föreståndare, Vänersborg	1912	42
LINDBERG, BERTIL, Verkstadsarbetare, Vänersborg	1918	62
LINDBERG, GEORG, Organisationschef, Malmö	1899	47
LINDBERG, INGE, Telearbetare, Vänersborg	1921	60
*LINDEDAL, SIGURD, fd. Bankkamrerare, Göteborg, <i>innehavare</i> <i>av gillet</i> s medalj (1955)	1882	05
LINDÉN, OSKAR, Köpman, Vänersborg	1902	54
LINDÉN, ROLF, Ingenjör, Bandhagen	1927	62
LINDGREN, FOLKE, Fabrikör, Vänersborg	1914	54
LINDGREN, GUSTAF, Byggnadssnickare, Vänersborg	1893 (19)	55
LINDGREN, GÖSTA, Byggnadssnickare, Örebro	1903	55
LINDQVIST, ARNE, Filare, Vänersborg	1921	57
*LINDQVIST, HÅKAN, Kyrkoherde, Göteborg	1914	37
*LINDQVIST, ROLF, Landskamrerare, Mariestad	1911	35
*LINDQVIST, SVEN, Stadskassör, Vänersborg	1910	35
*LINDSTRÖM, ALLAN, Rektor, Lerum,	1908	30
LINDSTRÖM, BROR OSKAR, Köpman, Vänersborg	1900	51
LINDSTRÖM, LENNART, Rektor, Söderfors	1918	63
LINNARSSON, NILS, Posttjänsteman, Vänersborg	1912	55
*LJUNGGREN, ERIK, Köpman, Vänersborg	1898	35
LUDWIGSSON, EVERT, Föreståndare, Vänersborg	1913	55
LUNDBERG, ERNST, fd. Rektor, Vänersborg	1882	51
*LUNDBLAD, OLOF, Jaktvårdskonsulent, Lilleskog	1907	28
LUNDBORG, EVERT, Köpman, Vänersborg	1921	42
LUNDBORG, GUSTAF, Skräddaremästare, Vänersborg	1900	54
LUNDBORG, STEN, Köpman, Vänersborg	1925	42
LUNDGREN, ARVID, Sekreterare, Enskede	1912	49
LUNDGREN, IVAR, Postmästare, Arboga	1898	54
*LUNDGREN, NILS, fd. Överpostmästare, Stockholm †	1889	19
LUNDGREN, SUNE, Rektor, Vänersborg	1913	53
LUNDIN, GUNNAR, Köpman, Vänersborg	1921	52
*LUNDIN, GUSTAF, fd. Byrådirektör, Stockholm	1892	19
LUNDIN, IVAR, Avsynare, Vänersborg	1919	52
*LUNDIN, IVAR, Frisörmästare, Vänersborg	1894	30
*LUNDIN, JOHN, Reparatör, Jönköping	1899	30
*LUNDIN, KNUT, Apotekare, Göteborg	1898	26

*LUNDIN, OTTO, Frisörmästare, Åmål	1901	39
LUNDIN, PER, Studerande, Vänersborg	1953	55
LUNDIN, PER OLOF, Köpman, Vänersborg	1928	55
*LUNDIN, WARNER, fd. Byrådirektör, Stockholm	1890	19
MADSÉN, LARS, Fil. mag., Lidingö	1904	55
MAGNI, GÖTE, Handlande, Vänersborg	1905	46
MAGNUSSON, ARNE, Kanslichef, Västra Frölunda	1913	49
MAGNUSSON, GUNNAR, Disponent, Viggbyholm	1914	58
MAGNUSSON, HENRY, Bankvaktmästare, Vänersborg	1915	54
MAGNUSSON, CARL EDGAR, fd. Direktör, Vänersborg	1892	44
MAGNUSSON, MAGNUS, fd. Kapten, Näsbyark	1892	42
MAGNUSSON, OTTO, Kapten, Enskede	1910	60
MAGNUSSON, ÅKE, Typograf, Vänersborg	1919	51
MALMBORG, NILS, Skolvaktmästare, Lund	1908	59
MALMSTRÖM, WILHELM, Köpman, Vänersborg	1901	44
*MILLING, GUSTAF, Köpman, Uddevalla	1902	33
MILLING, TAGE, Reservdelschef, Vänersborg	1931	58
MILLING, THORE, Flygtekniker, Vänersborg	1924	52
MOBERG, ERIK, Köpman, Vänersborg	1919	55
MOLLBERG, RUNE, Dekorator, Vänersborg	1925	54
MOSSBERG, VIKTOR, Kommunalarbetare, Vänersborg	1899	55
NAGLUM, GUNNAR, Förste kammarskrivare, Bromma	1912	60
NAREMARK, YNGVE, Radiotekniker, Vänersborg	1922	53
NEUMAN, WOLF, Ingeniör, Göteborg	1921	55
NIKLASSON, MATS, 1:e Poliskonstapel, Vänersborg	1925	56
NILSSON, GUSTAV, Lantbrukare, Vänersborg	1924	50
NILSSON, RAGNAR, Köpman, Vänersborg	1908	41
NILSSON, SUNE, Brunnborrare, Vänersborg	1923	58
*von NOLTING, OLOF, fd. Disponent, Alingsås	1877	19
NORDBERG, JULIUS V., fd. Charkuterist, Vänersborg	1892	57
NORDÉN, BO, Fil. stud., Uddevalla	1931	61
NORDFELDT, JAN ERIK, Studerande, Falun	1949	50
NORDFELDT, JOHN, Ingeniör, Falun	1921	43
NORDFELDT, PER-OLOF, Köpman, Göteborg	1925	43
NORDGREN, ALLER, Typograf, Vänersborg	1909	53
NORDGREN, HARRY, Typograf, Uddevalla	1906	55
NORDGREN, SVEN, Kommunalarbetare, Vänersborg	1908	55
NYSTRÖM, BO, Studerande, Vänersborg	1944	59
NYSTRÖM, KARL FREDRIK, Ingeniör, Vänersborg	1928	58
NYSTRÖM, PER-ÅKE, Studerande, Vänersborg	1949	59
NYSTRÖM, ÅKE, Köpman, Vänersborg	1916	52
OLLÉN, BERTIL, Bryggeringeniör, Falkenberg	1914	52
*OLLÉN, ERIK, fd. Sparbanksdirektör, Vänersborg	1885	19
OLSSON, ALLAN, Sjukvårdare, Falköping	1910	55
OLSSON, BERTIL, Vaktmästare, Vänersborg	1921	60

OLSSON, ERNST, Tegelbruksarbetare, Vänersborg	1901	55
OLSSON, FOLKE, Lagerbiträde, Vänersborg	1929	48
OLSSON, GUSTAF ADOLF, Frisörmästare, Finspång	1897	44
OLSSON, KARL-GUSTAF, Kontorist, Vänersborg	1912	60
OLSSON, KNUT, Frisörmästare, Vänersborg	1904	58
OLSSON, SVEN, Bilinstruktör, Vänersborg	1919	51
OLSSON, TORVALD, Kapten, Uddevalla	1915	55
PALMSTRÖM, HERBERT, Cementarbetare, Vänersborg	1902	53
PALMSTRÖM, NILS, Fabrikör, Vänersborg	1910	52
PAULSSON, ELMER, Musiker, Vänersborg	1909	54
PERSSON, AXEL, Montör, Vänersborg	1910	57
PEHRSSON, HJALMAR, fd. Överlärare, Mora-Noret	1881 (07)	52
PEHRSSON, SVEN, Konsul, Malmö	1910	55
*PETRÉ, ERNST, Redaktör, Vänersborg	1897	24
PETERSON, ARNE, Reparatör, Vänersborg	1917	57
PETERSON, ARVID, Montör, Vänersborg	1897	57
PETTERSSON, AXEL, Skofabriksarbetare, Vänersborg	1898	49
*PETERSON, HARRY, Handelsföreståndare, Vänersborg, <i>gillets</i> <i>kassafogde</i>	1901	16
PETTERSSON, KARL, Poliskommissarie, Lidköping	1902	55
PETTERSSON, OSCAR, Ingeniör, Göteborg	1914	59
POUNCETTE, ERIC, Kassör, Örebro	1904	52
POUSETTE, CARL ERIC, Godsägare, Vinninga	1914	51
PÄRUD, NILS, Socialvårdskonsulent, Härnösand, <i>ständig medlem</i>	1923	52
PÄRUD, PAUL, fd. Fångvårdstjänsteman, Vänersborg	1896	54
RAHM, HARRY, Sjukvårdare, Vänersborg	1914	55
*RAHM, HJALMAR, Bankdirektör, Alingsås	1900	20
*RAHNE, KARL, fd. Folkskollärare, Trollhättan	1883	35
RAPP, HÅKAN, Köpman, Vänersborg	1933	60
RAPP, NILS, Frisörmästare, Vänersborg	1913	51
*REYNOLDS, ALDOR, fd. Köpman, Vänersborg	1888	31
ROBERTSSON, FOLKE, Yrkeslärare, Vänersborg	1908	54
ROLANDER, GUNNAR, Faktor, Vänersborg	1909	46
ROSÉN, GUNNAR, Ingeniör, Vänersborg	1923	55
ROSLIN, GEORG, Skolvaktmästare, Vänersborg	1907	41
*ROSLIN, HENRY, Köpman, Borås	1906	31
ROSLIND, GUNNAR, Optikermästare, Vänersborg †	1916	57
ROSLIND, LARS-GÖRAN, Studerande, Vänersborg, <i>ständig</i> <i>medlem</i>	1946	58
ROSLIND, SVEN-GUNNAR, Optiker, Vänersborg, <i>ständig med-</i> <i>lem</i>	1940	58
RUTGERSSON, CHARLES, Förman, Vänersborg	1903	43
RYDING, ÅKE, Målaremästare, Vänersborg	1920	53
*RÖTTLE, HJALMAR C:SON, Direktör, Bromma, <i>ständig</i> <i>medlem</i>	1877	30

*SAHLIN, ANDERS, fd. Bokbindarmästare, Vänersborg	1881	36
*SAHLIN, ERIK, Länspolischef, Vänersborg	1909	34
SAHLIN, PER-ANDERS, Studerande, Vänersborg	1945	50
*SAHLIN, STEN, Bokbindarmästare, Vänersborg, <i>bisittare i gilletts styrelse</i>	1913	36
*SANDBERG, NILS, Förste bibliotekarie, Göteborg	1911	34
*SANDBERG, WILHELM, fd. Brevbärare, Vänersborg	1881	18
SANDGREN, EGON, Elektriker, Göteborg	1913	55
SANDSTEDT, GUSTAF ADOLF, Komminister, Vänersborg	1909	62
SJÖÖ, ANDERS (SVENSSON), Brevbärare, Vänersborg	1914	42
SJÖGREN, JOSEF, fd. Läroverksadjunkt, Vänersborg †	1880	49
SJÖLING, LARS-GÖSTA, Köpman, Vänersborg	1926	52
SJÖSTAD, OLOF, Elektriker, Vänersborg	1933	52
SJÖSTRAND, ERNST, Sjukvårdare, Vänersborg	1917	58
*SJÖSTRÖM, GUSTAF, Köpman, Vänersborg	1900	30
SKAGSTEDT, MELKER, Byggnadskamrer, Stockholm	1914	45
SKOOGH, LARS-OLOF, Järnvägstjänsteman, Vänersborg	1925	58
*SCHRÖDER, KARL GUSTAF, Provinsialläkare, Jörlanda ..	1897	28
*SKÄRBERG, OSCAR, Korrespondent, Trollhättan	1896	24
SKÖLDEBORG, KARL-AXEL, Billackerare, Vänersborg	1927	62
SCHÖNDELL, BENGT, Ingeniör, Uddevalla	1923	57
SOHLBERG, ALLAN, Köpman, Vänersborg	1918	50
STENBERG, BROR, Kyrkogårdsarbetare, Vänersborg	1904	59
*STENSTRÖM, LARS, Länsassistent, Vänersborg	1905	30
STERNER, NILS, Apotekare, Hohög	1922	41
STERNER, SVEN-AXEL, Förste landskanslist, Vänersborg	1923	47
STRÖM, GÖSTA, Konditor, Hedemora	1908	55
*SUNDELIUS, GOTTFRID, fd. Köpman, Vänersborg	1890	19
*SUNDELIUS, KJELL, Ombudsman, Vänersborg	1908	30
*SUNDELIUS, OSKAR, 1:e Poliskonstapel, Vänersborg	1901	30
SUNNERDAHL, OLOF, Fastighetsskötare, Västra Tunhem	1909	51
SUNNERDAHL, VILGOT, 1:e Mätare, Vänersborg	1908	51
SWAHN, EVERT, Sjukvårdare, Vänersborg	1909	55
SVANBERG, NILS, Förman, Vänersborg	1909	54
SVANBERG, SVEN OLOF, Målare, Vänersborg	1918	55
SVENSSON, ALF, Kamrer, Vänersborg	1923	48
SVENSSON, ARNE, Elinstallatör, Vänersborg	1916	43
SVENSSON, GUSTAF ADOLF, fd. Köpman, Trollhättan †	1881	42
SVENSSON, GÖSTA, Överingeniör, Göteborg	1912	42
*SVENSSON, KNUT, fd. Stadsförman, Vänersborg	1896	36
*SVENSSON, LARS, Dövlärare, Vänersborg	1910	36
SVENSSON, PER, Studerande, Vänersborg	1953	63
SVARD, AXEL, Skofabriksarbetare, Vänersborg †	1896	44
*SVARD, GUSTAF, Verkmästare, Stockholm	1895	37

SWARD, IVAR, Köpman, Vänersborg	1916	55
*SVÄRD, TAGE, Avdelningschef, Farsta	1910	35
SVÄRD, YNGVE, Eldare, Vänersborg	1916	42
*von SYDOW, DANIEL, Kapten, Roslags-Näsby	1909	30
*von SYDOW, FREDRIK, Advokat, Lidingö	1896	20
*von SYDOW, GERHARD, Överdirektör, Göteborg	1899	26
von SYDOW, CHRISTIAN, Direktör, Norrköping	1899	45
SYLWAN, GUNNAR, Lektor, Hälsingborg	1902	49
SAFSTRÖM, PER-OLOF, Ingeniör, Tyresö	1924	42
SÖDERSTRÖM, BERTIL, Fastighetsförvaltare, Vänersborg	1902	49
TAUBE, EDVARD, Greve, Ombudsman, Ljungskile	1916	46
*TAUBE, FREDRIK, Greve, Kommendör, Lidingö	1909	35
TENG, AXEL, Charkuterist, Vänersborg	1913	61
TENGELIN, CARL, Tillskärare, Karlsborg	1916	53
THEODORSSON, MELKER, Ingeniör, Karlstad	1909 (30)	54
THERNQUIST, KJELL, Landskanslist, Vänersborg	1939	50
*THERNQUIST, OLE, Handelsträdgårdsmästare, Vänersborg	1911	30
*THERNQUIST, TUVE, Textilingeniör, Borås	1899	19
TIBBLIN, ARNE, Brevbärare, Vänersborg	1925	51
TIBBLIN, BERT, Reklamteknare, Surte	1930	61
*TIBBLIN, HUGO, Konditor, Vänersborg	1897	34
TIBBLIN, LENNART, Kontorist, Vänersborg	1935	61
TIDSTRAND, ERIK, Kakelugnsmakare, Vänersborg	1907	53
TILLBJÖRN, HARRY, Köpman, Vänersborg	1915	59
THIMGREN, HALDOR, Direktör, Hägersten	1904	54
*THOMSON, YNGVE, fd. Sparbankskassör, Vänersborg	1898	28
TRADEGÅRD, ERIC, Handelsträdgårdsmästare, Vänersborg	1899	43
TRADEGÅRD, JAN-ERIC, Blomsterdekoratör, Vänersborg	1937	52
*TULLBERG, INGE, Avdelningschef, Stockholm, <i>ständig medlem</i>	1905	18
THUNBERG, EINAR, Bankvaktmästare, Vänersborg	1901	53
THUNBERG, GUNNAR, Föreståndare, Vänersborg	1922	55
THUNBERG, HJALMAR, Skofabriksarbetare, Vänersborg	1906	42
THUNBLAD, ARNE, Köpman, Vänersborg	1915	55
*TUNQVIST, TORSTEN, Gymnastikdirektör, Bromma	1907	29
THUNSTRÖM, SVEN, Lasarettsoverläkare, Vänersborg	1898	60
ULLGREN, CARL-OLOF, Ingeniör, Borås	1910	59
ULLGREN, SVEN-OLOF, Studerande, Borås	1943	59
WAHLIN, CARL-VIKING, Köpman, Vänersborg	1932	51
WAHLQVIST, ÅKE, Polisassistent, Vänersborg	1904	41
WASSÉNIUS, GUSTAF, Verkmästare, Vänersborg	1907	54
WASSENHUS, CURT, 1:e Poliskonstapel, Vänersborg	1908	55
WEDEFORS, GUNNAR, Civilingeniör, Göteborg	1904	53
WEINSTOCK, ERLING, Försäljningschef, Lidingö	1916	42
WEINSTOCK, WILLIAM, Redaktör, Leksand	1908	42
*WELANDER, GUSTAF, fd. Banktjänsteman, Vänersborg	1891	26

WELANDER, GÖSTA, Landsfogdeassistent, Örebro	1935	61
WELANDER, STEN, Landsfiskalsaspirant, Vänersborg	1939	61
WENNBERG, JOHN, Kommunalarbetare, Vänersborg	1907	55
WENNBERG, LARS, Bokhandelsmedhjälpare, Vänersborg	1931	46
WERNER, ARNE, Lasarettsvaktmästare, Vänersborg	1912	58
WERNER, BENGT, Ingeniör, Vänersborg	1925	60
*WERNER, OLOV, Handelsföreståndare, Trollhättan	1909	32
WERNER, TORSTEN, Fångvårdstjänsteman, Vänersborg	1908	54
VESSBY, ENAR, Svetsare, Vänersborg	1939	52
VESSBY, SIGVARD, Linjearbetare, Vänersborg	1917	52
*WEST, JOHN, fd. Läroverksadjunkt, Göteborg	1892	30
WESTERBOM, KLAS, fd. Byggnadsarbetare, Vänersborg	1885	54
WESTERLUND, AXEL, 1:e Hälsovårdsinspektör, Vänersborg	1901	55
WESTERLUND, EINAR, Exekutor, Vänersborg	1913	46
WESTERLUND, KARL-ERIK, Stabsredaktör, Näsbyпарк	1910	40
WESTERLUND, SVEN, Häradsarkivare, Linköping	1912	38
*WESTHALL, BO, Förste rådmän, Vänersborg	1905	34
*WESTHALL, CURT, Länsassessor, Halmstad	1908	36
WETTERLUNDH, SIXTEN, Konditor, Trollhättan	1905	55
*WETTERLUNDH, SUNE, Direktör, Malmö	1904	28
*WIBOM, TOR, fd. Major, Stockholm, <i>innehavare av gilletts medalj</i> (1955)	1885	06
WIDQVIST, LARS-OLOF, Gymnastiklärare, Vänersborg	1919	58
*WIJKSTRÖM, ERNST, fd. Tygförvaltare, Vänersborg	1889	37
WIKNER, KARL-WILHELM, Prakt. läkare, Kumla	1903	59
*WIKSTRÖM, HELGE, fd. Kapten, Stockholm	1894	28
WIKSTRÖM, CARL-HELGE, Ekonomichef, Järnbrott	1923	46
WILHELMSSON, BERTIL, Radiomontör, Enskede	1924	51
*WILHELMSSON, CARL, fd. Gasverksarbetare, Vänersborg	1889	35
WREDBERG, BIRGER, Frisörmästare, Vänersborg	1896	43
WULF, ANDERS, Studerande, Vänersborg	1943	63
WULF, CURT, Direktör, Vänersborg	1903	63
WULF, ERIK, Studerande, Vänersborg	1950	63
WULF, GUNNAR, Försäljningsassistent, Vänersborg	1937	63
VÄNERHALL, RAGNAR, Bitr. länsrevisor, Vänersborg	1919	54
WARNE, ALBIN, fd. Folkskollärare, Vänersborg	1890	49
WARNE, ORVAR, Kontorist, Trollhättan	1928	53
ZETTERBERG, THORSTEN, Köpman, Vänersborg	1913	58
ÅBERG, BERTIL, Brukstjänsteman, Vargön	1900	55
ÅBERG, FOLKE, Lagerchef, Vänersborg	1920	55
ÅBERG, SVEN OLOF, Tjänsteman, Vänersborg	1923	61
ÅKESSON, NILS ERIK, Kapten, Solna	1922	46

*ÅSTRÖM, FJALAR, fd. Ombudsman, Vänersborg	1893	33
ÅSTRÖM, HELGE, Poliskommissarie, Vänersborg	1902	42
ÖBERG, ERIK, Komminister, Alingsås	1913	60

* = innehavare av gillet 25-årstecken.

Antal medlemmar under året: 595.

Tillkomna under år 1964:

BERGSTROM, BROR, Köpman, Hultsfred	1906	64
DAVIDSSON, BILT, Banktjänsteman, Vänersborg	1938	64
ERICSSON, EVERT, Lantbrukare, Vänersborg	1909	64
GÖTBERG, INGVAR, Kontorist, Vänersborg	1932	64
HARLITZ, GUNNAR, Studerande, Vänersborg	1940	64
HARLITZ, LENNART, Studerande, Vänersborg	1943	64
HELLSTRÖM, ARNE, Köpman, Vänersborg	1930	64
HÖGBERG, PER, Disponent, Uddevalla	1922	64
JENNISCHE, MATS, Studerande, Vänersborg	1941	64
JENNISCHE, PER, Studerande, Vänersborg	1943	64
JENNISCHE, ÅKE, Studerande, Vänersborg	1947	64
LARSSON, FRANK, Sjukvårdare, Vänersborg	1910	64
STRÖM, LARS, Direktör, Vänersborg	1930	64
SVENSSON, BENGT, Verkstadsarbetare, Vänersborg	1932	64
ZETTERBERG, ERIK, Verkstadsarbetare, Vänersborg	1920	64
ZETTERBERG, FOLKE, Pappersbr.arb., Vänersborg	1922	64
ZETTERBERG, HARRY, Sulfitarbetare, Vänersborg	1914	64
ZETTERBERG, KARL GUSTAV, Representant, Vänersborg	1917	64
ZETTERBERG, SVEN AUGUST, fd. Kommunalarb., Vänersborg	1888	64
ZETTERBERG, SVEN OLOF, Vänersborg	1950	64

Styrelsen är tacksam för uppgift å personer, som böra kallas till medlemmar i Gillet.

För att underlätta kassafogdens arbete med medlemsförteckningen ombedes gillebröderna att till Gillet anmäla ev. ändring av adress, titel, m. m.

VÄNERSBORGS SÖNERS GILLE 1964.

Styrelse.

HJORTH, GUNNAR, Landskamrerare, *Förste ålderman* 1954 (1933).
FOCK, BROR, fd. Sparbankskassör, *Andre ålderman* 1954 (1936).
HALLBERG, KURT, fd. Drätselkontorist, *Bisittare* 1960 (1944).
KARLSON, VALTER, Handlande, *Bisittare* 1949.
GULZ, THORSTEN, Driftschef, *Gilleskrivare* 1957 (1954).
PETERSON, HARRY, Handelsföreståndare, *Kassafogde* 1960.
SAHLIN, STEN, Bokbindarmästare, *Bisittare* 1962.

LIND, SVEN, Disponent, *Ersättare* 1960.
THERNQVIST, OLE, Handelsträdgårdsmästare, *Ersättare* 1962.

Beredningsnämnd.

GILLESKRIVAREN.
SAHLIN, STEN, Bokbindarmästare.
KARLSON, VALTER, Handlande, *Gillevärd*.
THERNQVIST, OLE, Handelsträdgårdsmästare.
LIND, SVEN, Disponent.
LINDQVIST, SVEN, Stadskassör.
JANSON, OLOV, Kamrer

Årsskriftsnämnd.

HJORTH, GUNNAR, Landskamrerare.
PÄRUD, NILS, Socialvårdskonsulent.
SANDBERG, NILS, Förste bibliotekarie.
JOHANSSON, STURE, Redaktör.
LUNDGREN, SUNE, Rektor.

Räkenskapsgranskare.

ANDERSSON, LENNART, Läderhandlare.

JANSON, OLOV, Kamrer.

ANDERSSON, KARL-ERIK, Köpman, *Ersättare*

STIFTELSEN VÄNERSBORGS SÖNERS GILLES ÅLDERDOMSHEM 1964.

Styrelse.

HJORTH, GUNNAR, Landskamrerare, *Ordförande* 1954 (1933).

FOCK, BROR, fd. Sparbankskassör, *Vice ordförande* 1954 (1936).

HALLBERG, KURT, fd. Drätselkontorist, *Ledamot*, 1960 (1944).

KARLSON, VALTER, Handlande, *Fastighetsförvaltare* 1949.

GULZ, THORSTEN, Driftschef, *Sekreterare* 1957 (1954).

PETERSON, HARRY, Handelsföreståndare, *Kassör* 1960.

SAHLIN, STEN, Bokbindarmästare, *Ledamot* 1962.

LIND, SVEN, Disponent, *Suppleant* 1960.

THERNQVIST, OLE, Handelsträdgårdsmästare, *Suppleant* 1962.

Revisorer.

ANDERSSON, LENNART, Läderhandlare.

JANSON, OLOV, Kamrer.

ANDERSSON, KARL-ERIK, Köpman, *Suppleant*.

(Årtalet inom parentes angiver tiden för första inträde i styrelsen.)

Vänersborgs Dötrars Gille 1964.

Styrelse.

SELNERT, MAUD, Fru, *Första åldermor.*
LIND-NILSSON, GERD, Fru, *Andra åldermor.*
SVARD, AGNES, Fru, *Första gilleskrivare.*
PETRÉ-STRÖM, INGRID, Fru, *Andra gilleskrivare.*
FORSELL, GUNHILD, Fru, *Kassafogde.*
ENGQVIST, ELSA, Fru, *Gillevärdinna.*
LJUNGGREN, GRETA, Fru, *Gillevärdinna.*
TENG, KAISA, Fru, *Gillevärdinna.*
NORDGREN, ASTRID, Fru, *Gillevärdinna.*

AHLIN, ANNA-LISA Fru, *Ersättare.*
HEDÉN, ADA, Fru, *Ersättare.*

Beredningsnämnd.

ÖBERG, ALVA, Fru.
JOHANSSON, GRETA, Fru.
ROSLIND, GUNHILD, Fru.
JACOBSSON, LISA, Fröken.
ZETTERSTRAND, GERTRUD, Fru.

ARVIDSSON, KARIN, Fru, *Ersättare.*
SAND, ASTRID, Fru, *Ersättare.*

Arkivarie.

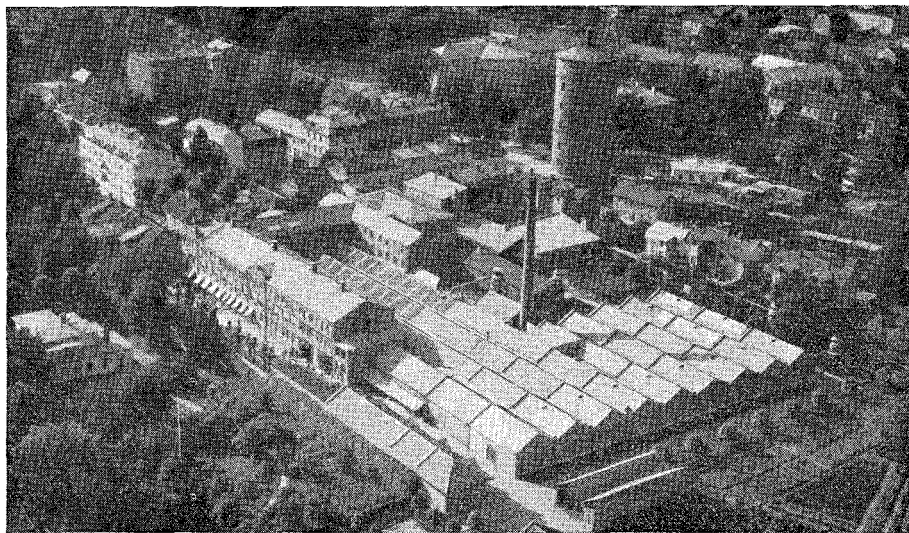
TIDSTRAND, ELIN, Fru.

Siffergranskare.

SÄRNER, RUTH, Fru.
GULZ, GRETA, Fru.

ZACKRISSON, ELSA, Fru, *Ersättare.*

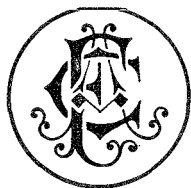
Gillet har 292 medlemmar, varav 5 ständiga.

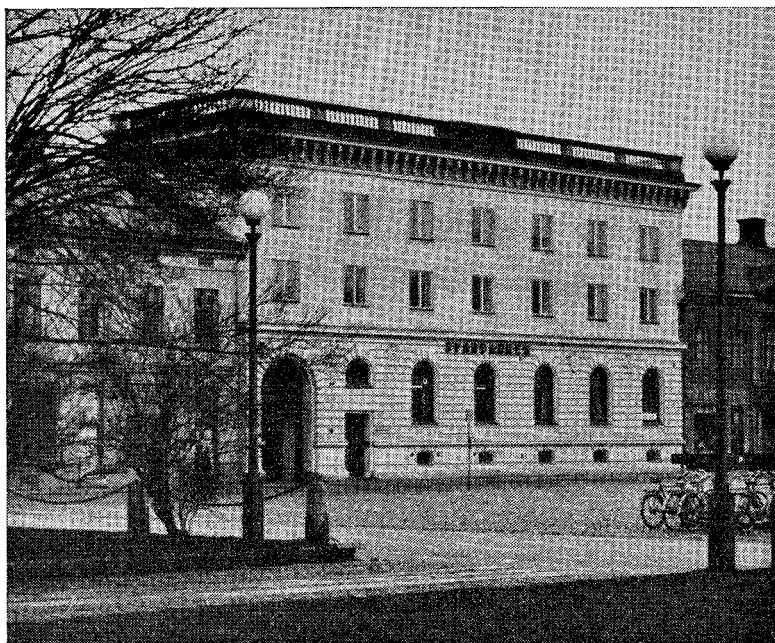
AKTIEBOLAGET

A. F. CARLSSONS SKOFABRIK

VÄNERSBORG

Grundad 1860

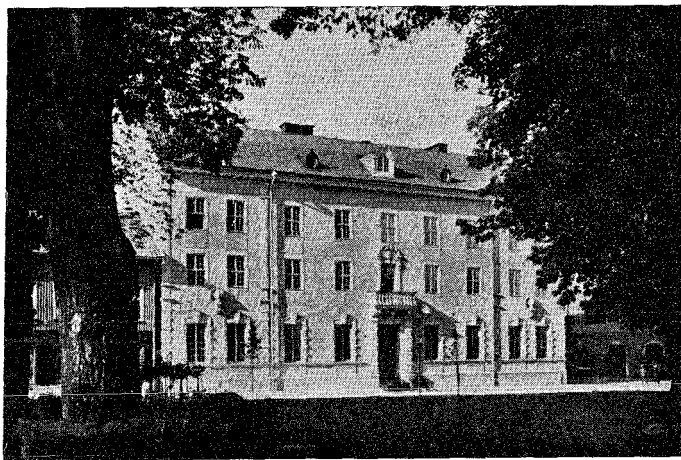

SPARBANKEN I VÄNERSBORG

GRUNDAD ÅR 1822

===== En av =====
landets äldsta sparbanks

Insatta medel omkring	Kr.	112.000.000:—
Reserverade medel c:a	„	4.000.000:—

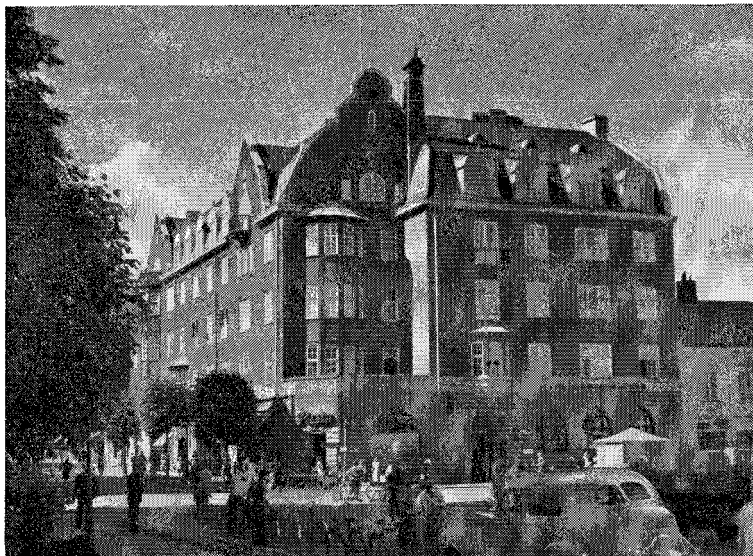

Välkomna till

SVENSKA HANDELSBANKEN

banken för hela folket

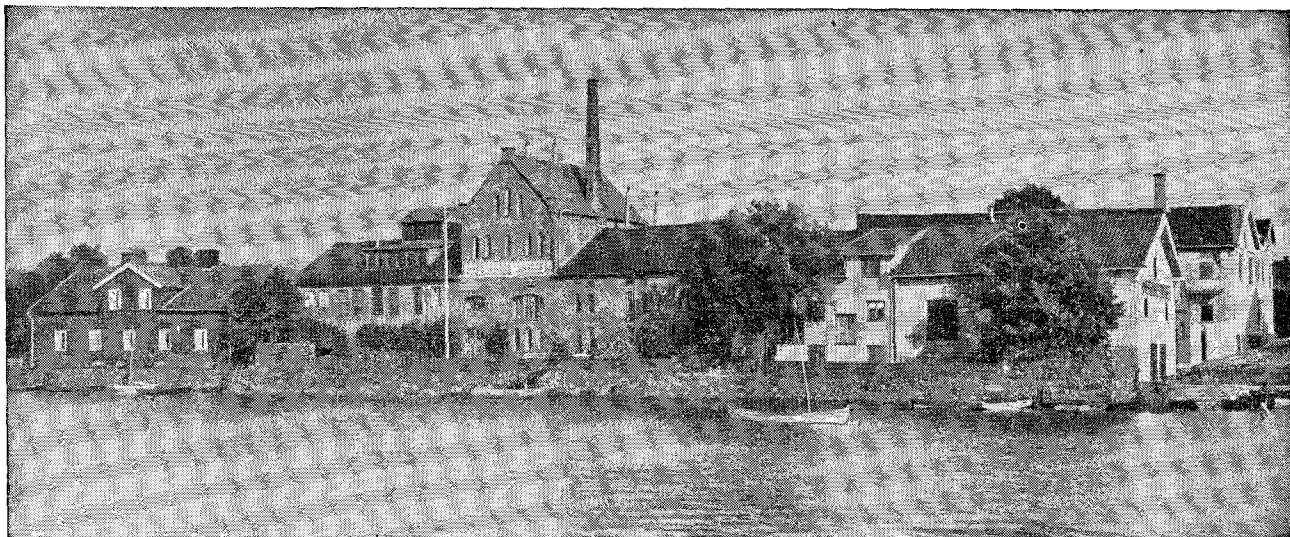

SVERIGES KREDITBANK

VÄNERSBORG

Erbjuder Eder sina tjänster

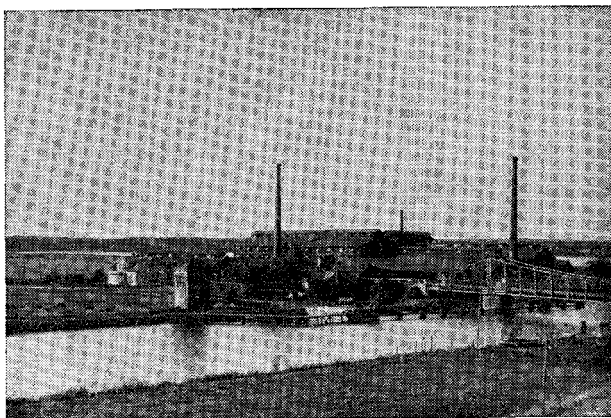

VÄNERSBORGS BRYGGERI

Grundlagt 1852

Ägare: Pripp & Lyckholm, Göteborg

Nederlag av MALT- och LÄSKEDRYCKER

A.-B. Nabbensbergs Tegelbruk

Vänersborg

Tel. 100 05
100 69

Granström & Söner A.-B.

BIL- & MEK. VERKSTAD

Kronogatan 3

Telefon 12180 (växel)

Auktoriserad återförsäljare av

**SCANIA-VABIS
VILLYS-OVERLAND
VOLKSWAGEN**

RÖRLÄGGERI

Residensgatan 25

Telefon 12498

**Utför värme-
och sanitäranläggningar**

Oljeinstallationer

**Medlem av Rörledningsfirmornas
Riksorganisation**

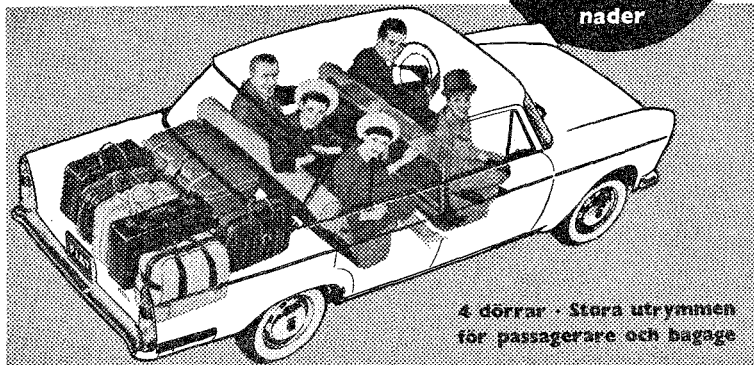
NYHET

endast **FIAT 1500 L** ger er allt detta

- 2-krets bromssystem med servo och skivbromsar runt om
- 80 hk motor med dubbelförgasare
- Termostatreglerad fläkt
- Smörjfritt chassi — oljebyte var 1.000:e mil
- Dubbelt rostskydd genom bonderisering och ML-behandling
- Vindruta av lamellglas
- 60 liters bensintank
- Fästen för säkerhetsbälten även i baksätet
- Fällbara ryggstöd fram
- Varningslampor för choke och handbroms
- Säkerhetsinredning
- Lyxutrustning

Fiats nya stora familjevagn 1500 L är marknadens modernaste och bäst utrustade bil i prisläget 15.000 kr. Den är också gediget byggd med kvalitet i varje detalj. En vägsäker bil med goda prestanda, bra utrymmen och härlig komfort. Nya Fiat 1500 L är dessutom billig i drift och underhåll. Låga servicekostnader — ett års garanti. Välkommen till en trevlig provtur!

för bara
15.000
exkl. frakt och
leveranskost-
nader

4 dörrar • Stora utrymmen
för passagerare och bagage

FIAT WULF

— BRA BILAR, GOD SERVICE

A. Joh. Larssons Maskinaffär

VÄNERSBORG

Försäljer

FIAT

och

PEUGOT

Välj

General Motors bilar

OPEL

CHEVROLET

BEDFORD

KVALITETSPRODUKTER

BRÖDERNA KARLGE AB.

Vänersborg

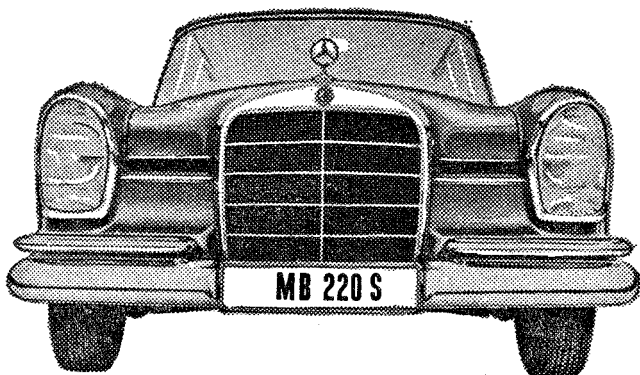
Tel. 120 75

Trollhättan

Tel. 154 01

165 01

MERCEDES BENZ MERCEDES BENZ

En vagn med tradition...

Vilken Mercedes-Benz modell Ni än väljer kommer Ni att uppleva samma tjugusende känsla som Mercedes-ägare runt om i världen känner för sin vagn: Glädjen över kvalitet och exakt precision, utsökt sadelmakeriarbete i hantverksklass, diskret, representativ elegans och trygghetskänslan att i varje situation helt kunna lita på sin vagn. Mercedes-Benz är, kort sagt, vagnen för Er som fordrar något utöver de vanliga ...

PHILIPSONS

I Vänersborg Bil-Aktiebolag

Tel. 120 60 - Östra Vägen 8

MERCEDES BENZ MERCEDES BENZ

Ingen rök utan eld

Ingen eld utan försäkring

i

ÄLVSBORGS LÄNS BRANDSTODSBOLAG

Vallgatan 19 A

VÄNERSBORG

Tel. 13845

När det gäller

Eldningsolja

*vänd Eder med förtroende till
våra representanter:*

Sjöström & Co Vänersborg AB

Tel. 102 54 — 132 54

Harry Falk A.-B.

Tel. 103 19

Leveranser från egna tankanläggningar i Vänersborg

OLJEVÄRME

=====

VÄNERSBORG

=====

Tel. 122 36

Tel. 125 32

Eldningsoljor

GRUS

CATERPILLER

Harry Dafgårds

Charkuteriaffär

KOTT, FLÄSK,
CHARKUTERIVAROR

egna tillverkningar

ALLT I VILT och DJUPFRYST
KONSERVER och GRÖNSAKER

REKOMMENDERAS

Kungsgatan 1

Tel. 101 03 – 122 53

Rydings

Måleri AB

VERKSTAD:

Kronogatan 5

Telefon 131 25

BOSTAD:

Telefon 115 96

Utför allt inom yrket

Vänersborg

— är en länk mellan
jordbruk och hushåll

En toppmodern charkuterifabrik med skicklig personal och modern utrustning samt kontrollerad tillverkning och hygienisk distribution borgar för kvalitetsvaror.

Nordfeldts
KONDITORI

Edsgatan 12 B

Tel. 101 10

Tänker Ni bygga ett eget hem?

Tag då redan
i dag kontakt
med vår re-
presentant!
Skriv eller
ring!

Distriktschef Nils Haglind
Storgatan 26, tel. 118 17.

MYRESJÖ-HUS

Myresjö Tel. Namnanrop

Stadshotellet
Vänersborg

R e k o m m e n d e r a s !

Bar

INTIM

KUNGSGATAN 25

Tel. 100 17

Innehavare:

ÖSTEN JOHANSSON

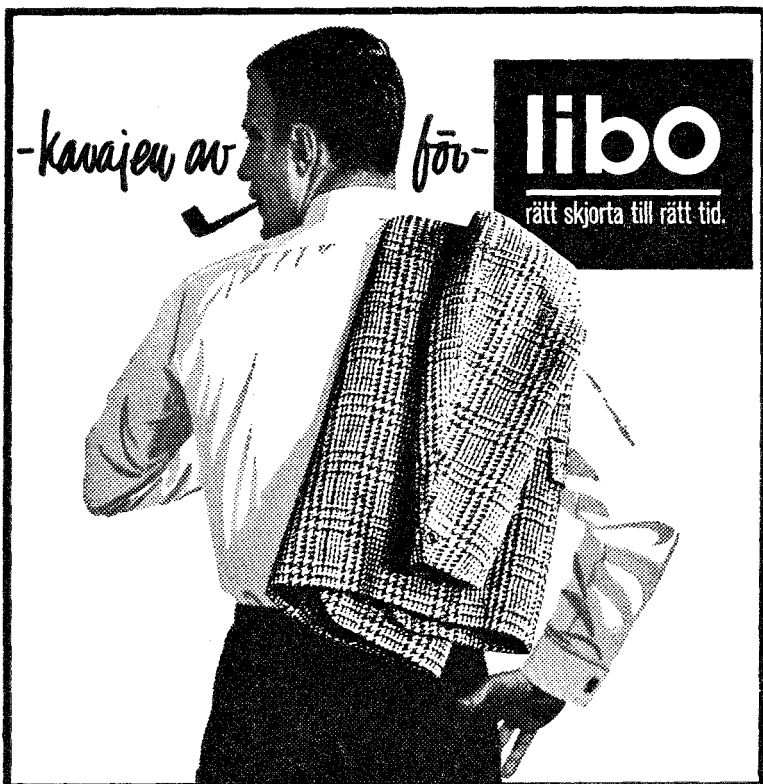
Gör som jag...

abonnera på ELA och Ni får inte bara väl bevakade
ortsnyheter utan även kulturartiklar, husmors- och fa-
miljesidor, förströelseläsning, idrott och mycket annat —
allt utmärkt redigerat.

Ni kommer också att trivas med

ELFSBORGS LÄNS ANNONSBLAD

— landets största varannandagstidning.

LIBO CARAVELLE

när Ni vill vara skjortklädd i nylon. Finns i vitt och pastellfärger samt också i modern randning. Tab-, Pin- eller Kentkrage. Alltid den mest praktiska skjortan! Lätt att tvätta, snabbtorkande, behöver ej strykas och "andas". Riktpriser kr: **Herr från 29:75 till 36:50 Junior från 25:75 till** **27:50**

NYA *Beklädnadsaffären*
VÄNERSBORG AB

Tel. Herraff. 10330-11730 Junioraff. 10677

Västkustens Fiskhall AB

Residensgatan 11

Telefon 105 60

Filialer:

Marierovägen 18

Tel. 165 58

Vargön, Fyrkanten

Tel. 202 10

Lager o. Bostad

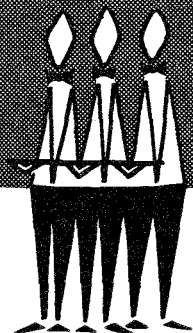
Tel. 103 14

Kök

Tel. 112 12

Dagligen färsk fisk

SKALDJUR – KONSERVER – DELIKATESSER

Frimurarelogens Restaurang Vänersborg

Trivselseentrum med unik
konstnärlig utsmyckning

BAR KVARTETTEN

Självserving i anslutning
till restaurangen.

Bordbeställning tel. 105 44, 102 48

Vi hälsar Er hjärtligt välkomna!

Ordna Edra

TURISTRESOR

med säker chaufför från

Vänersborgs Linjetrafik

Kjell Carlson Tel. **149 85** Kontor – Tel. **125 93** Bostad

BEKVÄMA TURISTBUSSAR
FÖR UPP TILL 49 PERSONER

SE BÄTTRE

med våra glasögon

HÖR BÄTTRE

med våra hörglasögon

*Kvalitetsvaror och god service får Ni alltid
hos*

Roslinds Optik

Specialoptiker

Edsgatan 16

Vänersborg

tel. 142 84

Kvalitetsvaror

I LÄDER och PARFYM

Väskan

Roslinds Hörna

Vänersborg

tel. affär 113 88

tel. kontor 103 83

LUNDINS RADIO OCH TV

Edsgatan 6

Tel. 105 43

Allt i Radio, TV. Musik, Grammofoner
och Service

Högtalaranläggningar uthyras

Gillebrodern

ekiperar sig bäst hos

Lundborgs

VÄNERSBORGS GLASMÄSTERI

(Hellman & C:o)

Affär:

Edsgatan 10, Tel. 101 28

Verkstad och lager:

Vassbotten, Tel. ankn.

Fönsterglas, Ornament- och Råglas, Spegelglas,

Butiksrutor, Bilglas, Fönsterkitt m. m.

Glasmästeri, Glasning av nybyggnader m. m.

Glassliperi

Inramningar, Ramlist, Ovals ramar,

Fotografiramar, Spegel, Tavlor, Oljemålningar,
Konst, Hantverk, Presentartiklar.

TRYCK- saker

för hemmet
föreningen eller affären
levereras av oss
snabbt
och välgjort

Petrés Tryckeri

Söderg. 3

Tfn 139 40

Böhmers Eft.

Bosättningsmagasin

Vänersborg

Tel. 102 53

Rekommenderas

A.-B. Vänersborgs

Järnhandel

Tel. 100 82 — 102 87

En välsorterad järnhandel

SJÖSTRÖM & C:o

VÄNERSBORGS AB

VASSBOTTEN, VÄNERSBORG

Tel. 102 54, 132 54

Försäljer: Ved, kol, koks, antracit,
Esso eldningsoljor.

Uppköper: Hästtagel, kotagel, Systembolagets
flaskor, vax, stickylle, lump, säck-
lump.

Uppköper och försäljer: skrot och metaller.

Kläderna för Kvinnan

HEGARDTS

har det

Edsgatan 13

VÄNERSBORG

Tel. 102 20

132 20

Allt för modern inredning

Vänersborgs Färg- & Kemikalieaffär

Edsgatan 17

Inneh. Åke Nyström

Tel. 102 99

rekommenderar sig

med allt vad till

branschen hör

A. SJÖDÉN

Byggnadsfirma

Fredriksbergsgatan 9 a

VÄNERSBORG

Tel. 116 47

- Ny- och ombyggnader
- Reparationer
- Värderingar

Thernquists Blomsterhandel

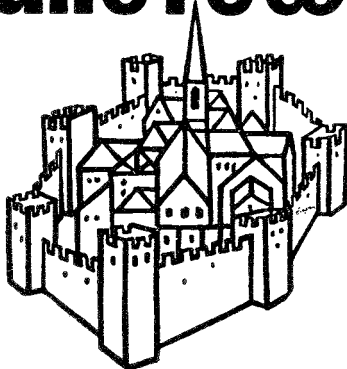
Säg det med Blommor!

EDSGATAN 21

TELEFON 136 73 — 100 63

allt i ett är den moderna form av allsidigt försäkringsskydd som Ansvar erbjuder sina försäkringstagare. Ansvars allt i ett — försäkring för hemmet innebär att vi samlat en rad önskvärda och nödvändiga försäkringar i ett enda försäkringsbrev. Allt i ett för hemmet ger ersättning för skador på personligt lösöre vid brand, vattenutströmning, inbrott och under resa. Dessutom ingår privat skadeståndsförsäkring för hela familjen jämte olycksfall och polioförsäkring för maka och barn. Det finns allt i ett försäkring för hemmet, villan, sportstugan, fastigheten, affären, lantbruket etc.

allt i ett

ANSVAR

försäkringsbolag för helnyktra

Kontor: Drottninggatan 12, Tel. 119 00 G. Håkansson

I centrum av "LILLA PARIS" finner Ni de
välklädda damernas affär,

Specialaffären för

Dam- och Tonårskläder,

Klänningstyger

och Gardiner

Ragnar Nilsson

Tel. 104 94

Vänersborg

Edsgatan 21

Målerifirman

ALLAN SVANBERG
VÄNERSBORG

Rekommenderas!

Tel. Verkstad 144 46
Bostad 105 42

Andersson, Larsson & C:o Aktiebolag

VÄNERSBORG — Telefon 106 69, 112 69

TRÄVAROR

HYVLERI

Byggnadsmaterial

Snickerifabrik

Papp, Spik, Masonite m. m.

för byggnadsändamål

Eldningsoljor

Kol

Koks

Gåvor av värde

finner Ni hos oss.

Vår utsökta sortering i

Guld- och Silverarbeten samt Matsilver

ger Er tillfälle välja en värdefull
och uppskattad gåva.

Vänerns Guldsmidsaffär

.....
Firman grundad år 1847

Edsgatan 18 VÄNERSBORG Tel. 102 26

Vänerns Nya Bleck- & Plåtslageri

Taktäckning och allt vad till yrket hör

Lilla Vassbotten, Vänerns

Telefon 109 96

Mäklarfirman

KJELL SUNDELIUS

FÖRMEDLAR köp och försäljning av Affärsrörelser,
Fastigheter och Egendomar.

VERKSTÄLLER: Auktioner och Boutredningar

UPPRÄTTAR: Firmaanmälningar, Testamenten, Äkten-
skapsförord m. m.

Telefon 100 90 – Bost. 169 74

Edsgatan 26, Vänersborg

Av Handelskammaren auktoriserad fastighetsmäklare.

VÄNERSBORGS MÅLERIAFFÄR

Verkstaden Sundsgatan 6

Tel. 103 41 – 112 25

Vi utför under ansvar alla slag av

MÅLNINGSARBETEN

Nybyggnader Reparationer

Skylt- och Möbelmålning

Försäljer:

OLJOR, FÄRGER, LACKER, PLASTFÄRGER

m. m.

Ämnar Ni köpa eller sälja

Fastigheter, Affärsrörelser eller Egendomar
Vänd Eder med förtroende till

Affärsförmedlingen

Sven B. Randhem

Vallgatan 15 A, Vänersborg

Tel. 107 74

Av Handelskammaren auktoriserad fastighetsmäklare

Förrättar Auktioner, Boutredningar m. m.

Rörledningsfirman

B. ERLANDSSON A-B

R. R. medlem

Tel. 11085 — 15850

Vänersborgs Bokförings- och
Revisionsbyrå

Tel. 105 99

Kronogatan 20

Vänersborg

Deklarationer Bokföringsuppdrag
Bouppteckningar, Boutredningar, Arvskiften

Säj bara

Yngves
om radion krånglar —
det räcker

Yngves Radio- o. TV

Edsgatan 20

Tel. 135 34

Välj HSB – vägen till bostad!

Medlemsskap + insatssparande =
lägenhet med bostadsrätt.

Lägenheterna erbjudas i turordning.
Bostadsrätten ger Er:

MEDINFLYTANDE, när det gäller
fastighetens förvaltning.

När det gäller bostaden – tala med

HSB VÄNERSBORG

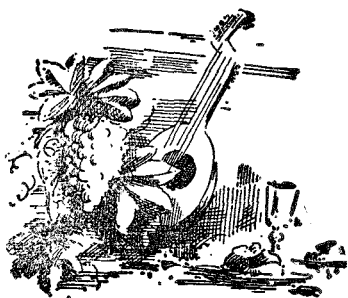
Kungsgatan 27, Vänersborg, tel. 117 93.

Kvalitetstrycksaker

Bergs Tryckeri

VÄNERSBORGS BOKTRYCKERI

Telefon 100 02, 133 02

Restaurant
LILLA PARIS

Stället där gästerna trivs!

Tel. 102 58 Vänersborg

Kungsgatan 3

JOHANSON & PETERSSON

103 57

VÄNERSBORG

103 20

Lager: Östra Landsvägen, tel. 126 14

SNICKERIFABRIK

Specialité: **KÖKSINREDEN**

TRÄVAROR - BYGGNADSMATERIAL

PARKETT GOLV Ensamförsäljare för **TESTA-FÖNSTER**

Välkommen till

Vänersborgs Bra Bohag – affär, som genom samköp med landets ledande möbelaffärer kan erbjuda Er bra bohag till verkligt förmånliga priser.

Vid gamla vattentornet.

Tel. 105 73, 165 73.

Vänersborg

Vänersborgs Elektriska

OLLE SJÖSTAD

Edsgatan 35

VÄNERSBORG

Tel. 110 66

Utför: Alla slag av el. installationer

Försäljer: El. materiel, armatur, kylskåp,

dammsugare m. m.

C.W. Carlssons Eftr. Boktryckeri AB

Kyrkogatan 21 Vänersborg Tel 10251

BOKTRYCK
OFFSET
BROSCHYRER
REKLAM
KATALOGER
BÖCKER
FOLDERS
BLANKETTER

GeTe-FRUKT

EDSGATAN 15 — TEL. 104 72

— Specialisten på frukt —

Alla dagsaktuella

FRUKTER — KONSERVER — FRUKTKONSERVER

VÄNERSBORGS STADSBUDSBYRÅ

(Carlsson & C:o)

TELEFON 103 89

Ingemars Konditori

Skansgatan 7

Tel. 158 84

Östra vägen 37 C

Tel. 166 95

Hedmangatan 3

Tel. 109 15

FÖRSTKLASSIGA OCH VÄLSMAKANDE
KONDITORIVAROR

FULLSTÄNDIG SERVICE

Thure Carlssons Cykelaffär

Edsgatan 37

Tel. 117 24

SCOOTERS VESPA

MOPEDER: PUCH – CRESCENT

Cyklar: CRESCENT – DBS – SUNBEAUM

SPORTARTIKLAR – FISKREDSKAP

SAHLINS BOKBINDERI AB

(etablerat 1860)

Parti- och privatbokbinderi

Hamngatan 5

Tel. 108 21

VÄNERSBORG

FÖRENINGSTJÄNST

V. DAHLQVIST, Vänersborg. (F. d. Universals Basaravdelning.)

KONTOR & LAGER Fridhemsvägen 3

Tel. 134 61, 174 61

Bost. V. Dahlqvist 129 01

Bost. Å Dahlqvist 134 61

- Ledande firma inom basar- och lotteribranschen.
- Vi föra i lager allt för festarrangörer.
- Lotterier och tombolor i toppklass.
- Artistförmedling – Stor låneservice – Dansbanor – Barnens-dags-anläggningar – Försäljningskiosker, större och mindre.
- Från de förnämsta fabriker föra vi:
Kaffe – Choklad – Nattkorv.
- Stor sortering i sportpriser.

30 år i lotteribranschen borgar för att Ni tryggt kan vända Eder till oss.

HOTELL GILLET

inrymt i

Vänersborgs Söners Gilles hus

Edsgatan 53

LUGNT, TRIVSAMT MED GODA BÄDDAR

Humana priser

ALMA EKSTRÖM & C:o A.-B.

Kungsgatan 7

VÄNERSBORG

Tel. 100 86

**Kappor, Dräkter, Klänningar
samt allt i dambranschen**

BILFRAKT i Vänersborg A/B.

ALLAN NILSSON

Utför allt i lasbilstransporter, kortare såväl som längre

Försäljare för NYNÄS Eldningsoljor

Ordertelefon 0521 / 117 40

Vittvätt – Stärkning – Strykning

SPECIAL-TVÄTTEN

Tel Vänersborg 127 55

Vänersborgs Läderaffär

Rekommenderas

Tel. 107 51

Möbler, Mattor, Gardiner, Sängkläder m. m.

Billengrens

HERREKIPERING

—

HERRKONFEKTION

Tel. 110 10

Vänersborg

Tel. 109 06

Cykel- & Sportaffär
VÄNERSBORG

CALTEX **BENSINSTATION**

AXEL LINDBERG

Östra Vägen

Tel. 109 63

Bensin, Eldningsoljor, Smörjoljor.

Fullständig service.

Berthel Andréen

JÄRN- & MASKINAFFÄR

Sundsgatan 23

Tel. 100 84

Allt som fordras i en välsorterad

SPECERIAFFÄR finner Ni hos

Sundelius Specerier

Sundsgatan 23

Tel. 102 98

Andersson & Fagerströms Elektriska

Utför alla slag av

ELEKTRISKA ANLÄGGNINGAR

Vallgatan 15

Tel. 106 09 — 134 91

S. ROSENDAHL

Bilsadelmakeri & Tapetserarverkstad

Tel. 106 85 Bostaden 126 23

Bilklädslar, mattor, suffletter,
reparationer.

Läderarbeten.

Omklädsel, omstopning av alla slags möbler och madrasser.

Gaddes Sport & Vapen

Bästa inköpskällan för tillbehör och delar till

VICTORIA VICKY mopeden

HUSQVARNA och SAUER & SOHN jaktgevär

Fullständig service

Kungsgatan 5

Tel 116 12

Radio- & El- Service

Hamngatan 9 Tel. 116 67, bost. 127 34 Vänersborg

INSTALLERAR

REPARERAR

FÖRSÄLJER ALLT ELEKTRISKT

ZETTERBERGS SKO AFFÄR

Edsgatan 29

Vänersborg

Tel. 101 76

REKOMMENDERAS

Vänersborgs Cementgjuteri

rekommenderar
sina välkända betongvaror

Junior

Välsorterad
specialaffär i

Goss- & Flickkläder

VÄNERSBORG

Affären för ungdom

Henry Dafgårds Livsmedel

Residensgatan 24

VÄNERSBORG

Tel. 129 30

- **KÖTT, FLÄSK**
- Egna tillverkningar av charkuterivaror
- Stor sortering av **KONSERVER**

BECKEMANS

Färg-, Tapet-, Kemikalie- & Sjukvårdsaffär

REKOMMENDERAS

Björndahls Bokbinderi

Nygatan 14 a

TEL. 137 29

REKOMMENDERAS

